

KNO.430.006.2021
Nr ewid. 169/2021/P/21/021/KNO

Informacja o wynikach kontroli

FUNKCJONOWANIE SZKÓŁ W SYTUACJI ZAGROŻENIA COVID-19

DEPARTAMENT NAUKI, OŚWIATY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

Informacja o wynikach kontroli

Funkcjonowanie szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19

Dyrektor Departamentu Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego

Piotr Prokopczyk

Akceptuję:

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Małgorzata Motylow

Zatwierdzam:

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś

Warszawa, dnia 02. 12. 2021

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. WPROWADZENIE.....	6
2. OCENA OGÓLNA	8
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI.....	10
4. WNIOSKI.....	19
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	20
5.1. Rola Ministra w wyborze modelu pracy szkoły podczas epidemii.....	20
5.2. Zapewnienie warunków do funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19.....	26
5.3. Szkolenia dla nauczycieli w obszarze technologii cyfrowych	36
5.4. Elektroniczne materiały edukacyjne.....	41
5.5. Nauczanie zdalne w szkołach	42
5.6. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna dla uczniów	54
5.7. Wyniki egzaminów zewnętrznych.....	67
5.8. Nadzór pedagogiczny kuratorów oświaty.....	73
6. ZAŁĄCZNIKI	79
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe.....	79
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych.....	88
6.3. Funkcjonowanie szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19 w innych krajach.....	98
6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności.....	104
6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	106
6.6. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli	107
6.7. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra	120

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

jst	Jednostka samorządu terytorialnego.
Karta Nauczyciela lub KN	Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela ¹ .
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej ² , Ministerstwo Edukacji i Nauki (powstałe z dniem 1 stycznia 2021 r. w wyniku przekształcenia Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej) ³ .
Nauczanie zdalne/kształcenie na odległość	Na potrzeby niniejszej kontroli zamiennie używa się pojęć nauczanie zdalne i kształcenie na odległość. Termin ten oznacza prowadzenie zajęć dydaktyczno-wychowawczych dla uczniów <i>on-line</i> za pomocą technik informacyjno-komunikacyjnych w czasie rzeczywistym.
Nadzór pedagogiczny	Zgodnie z art. 55 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. <i>Prawo oświatowe</i> ⁴ planowe lub doraźne działania prowadzone przez organy nadzoru pedagogicznego polegające na: 1) ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkół, placówek i nauczycieli; 2) analizowaniu i ocenianiu efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek; 3) udzielaniu pomocy szkołom, placówkom i nauczycielom w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych; 4) inspirowaniu nauczycieli do innowacji pedagogicznych, metodycznych i organizacyjnych. Formami nadzoru pedagogicznego, zgodnie z § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w <i>sprawie nadzoru pedagogicznego</i> ⁵ są: ewaluacja, kontrola, wspomaganie i monitorowanie.
ORE	Ośrodek Rozwoju Edukacji – jednostka podległa Ministrowi Edukacji i Nauki.
OSE	Ogólnopolska Sieć Akademicka.
Rozporządzenie w sprawie nadzoru	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w <i>sprawie nadzoru pedagogicznego</i> .
Ustawa o NIK	Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o <i>Najwyższej Izbie Kontroli</i> ⁶ .
Ustawa Prawo oświatowe, Prawo oświatowe	Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. <i>Prawo oświatowe</i> .
Uczeń poza systemem edukacji	Na potrzeby kontroli przyjmuje się definicję tego pojęcia, jako niespełnianie obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki przez uczniów w okresie ograniczonego funkcjonowania jednostek oświatowych, w szczególności w sytuacji, gdy wcześniej ci uczniowie uczęszczali na zajęcia stacjonarne.

¹ Dz. U. z 2021 r. poz. 1762,

² Ministerstwo Edukacji Narodowej zostało utworzone na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 maja 2006 r. w *sprawie utworzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz zniesienia Ministerstwa Edukacji i Nauki* (Dz. U. poz. 532) z dniem 5 maja 2006 r.

³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2020 r. w *sprawie utworzenia Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz zniesienia Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego* (Dz. U. poz. 2334).

⁴ Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, ze zm.

⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 1551, ze zm.

⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, ze zm.

Wspomaganie Zgodnie z definicją zawartą w § 2 pkt 10 *rozporządzenia w sprawie nadzoru*, przez pojęcie to należy rozumieć działania organu sprawującego nadzór pedagogiczny lub dyrektora szkoły lub placówki mające na celu inspirowanie i intensyfikowanie w szkole lub placówce procesów służących poprawie i doskonaleniu ich pracy, ukierunkowane na rozwój uczniów i wychowanków.

Wystarczające działania Na potrzeby niniejszej kontroli przyjęto, że działania wystarczające to działania podjęte adekwatnie do potrzeb i możliwości podmiotów je realizujących, zarówno na szczeblu centralnym jak i lokalnym. Należy jednak mieć na uwadze, że w sytuacji znacznej niepewności związanej z rozwojem epidemii trudno jest jednoznacznie określić, kiedy mamy do czynienia z wystarczającym działaniem organów państwa. Według Słownika języka polskiego⁷ słowo wystarczać oznacza: być dostatecznym, pod względem ilości, liczby, wymiarów trwania, natężenia. Wyraz wystarczający można, zatem zastąpić synonimami: adekwatny, dostateczny, należyty, optymalny.

ZPE Zintegrowana Platforma Edukacyjna.

⁷ Pod red. W. Doroszewskiego. <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/wystarczac;5522239.html> [dostęp: 26.02.2021 r.].

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy kształcenie dzieci i młodzieży w szkołach, w sytuacji zagrożenia COVID-19, zorganizowano i realizowano w prawidłowy sposób?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania podjął wystarczające działania, w celu zapewnienia prawidłowej organizacji kształcenia dzieci i młodzieży w sytuacji zagrożenia COVID-19?
2. Czy kuratorzy oświaty prawidłowo sprawowali nadzór pedagogiczny nad szkołami w sytuacji zagrożenia COVID-19, w tym nad prowadzeniem nauczania zdalnego?
3. Czy organy prowadzące podjęły wystarczające działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków do funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19?
4. Czy szkoły prawidłowo zorganizowały i zrealizowały swoje zadania w sytuacji zagrożenia COVID-19?

Jednostki kontrolowane

Ministerstwo Edukacji i Nauki,
pięć kuratoriów oświaty
pięć jednostek samorządu terytorialnego

15 szkół, w tym osiem szkół podstawowych oraz siedem szkół ponadpodstawowych

Okres objęty kontrolą

2020–2021 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych, tj. 9 sierpnia)

Państwo polskie gwarantuje każdemu prawo do nauki⁸. Zapewnia również możliwość nauki we wszystkich typach szkół dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej, niedostosowanej lub zagrożonej niedostosowaniem społecznym, zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami rozwojowymi, edukacyjnymi i predyspozycjami. Uczniom tym zapewnia także opiekę i umożliwia realizowanie zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych⁹. Obowiązek ten musi być realizowany także w stanie epidemii COVID-19. Z uwagi na szybko rozprzestrzeniającą się na świecie chorobę COVID-19 wywołwaną wirusem SARS-CoV-2, w marcu 2020 r. wprowadzono w kraju regulacje¹⁰ o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, które w sposób zasadniczy zmieniły funkcjonowanie wszystkich instytucji, w tym szkół. Zmiany dotyczyły zarówno form nauczania (zdalne nauczanie), jak i nowych norm sanitarnych. Ogólnonarodowa kwarantanna miała wpływ także na sytuację gospodarczą, w tym poziom zamożności samorządów.

W strukturze systemu oświaty kluczową rolę odgrywa minister właściwy do spraw oświaty i wychowania (obecnie, od 19 października 2020 r., Minister Edukacji i Nauki). Odpowiada on za kształtowanie ram prawnych związanych z edukacją, a także koordynuje i realizuje politykę oświatową państwa. Zgodnie z art. 51 ust. 1 pkt 1 i pkt 5 ustawy *Prawo oświatowe* kuratorzy oświaty sprawują nadzór pedagogiczny nad publicznymi i niepublicznymi szkołami i placówkami oraz placówkami doskonalenia nauczycieli. Ponadto kurator realizuje politykę oświatową państwa, a także współdziała z organami jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu i realizowaniu regionalnej i lokalnej polityki oświatowej, zgodnych z polityką oświatową państwa. Organy prowadzące finansują szkoły oraz wpływają na warunki lokalowe i organizacyjne szkół. Z kolei dyrektorzy szkół, odpowiadają za organizację placówek, realizację zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych. Najważniejszym celem szkół jest realizowanie zadań dydaktyczno-wychowawczych, a więc nauka, opieka i wychowanie uczniów.

W momencie pojawienia się w Polsce epidemii COVID-19 działało 23,6 tys. szkół, w tym 14,4 tys. szkół podstawowych, 9,2 tys. szkół ponadpodstawowych, w których uczyło się łącznie 4,8 mln dzieci i młodzieży. W roku szkolnym 2020/2021, w systemie edukacji było 4,9 mln uczniów. Ogłoszenie stanu epidemii spowodowało konieczność wprowadzenia w marcu 2020 r. wielu ograniczeń prawie we wszystkich dziedzinach życia. Jedną z pierw-

⁸ Stosowanie do art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.).

⁹ Stosownie do art. 1 pkt 6 i 7 ustawy *Prawo oświatowe*.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Zdrowia wprowadzające stan zagrożenia epidemicznego z dnia 13 marca 2020 r., a następnie rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca wprowadzające stan epidemii oraz specustawa z dnia 2 marca 2020, dotycząca szczególnych rozwiązań związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Szczegółowy opis regulacji zamieszczono w rozdziale (6.2). Analiza stanu prawnego dotyczącego kontrolowanej działalności w sytuacji COVID-19. Por. także: Tabela 19. Najważniejsze zmiany wprowadzone do przepisów prawa oświatowego dotyczące ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19.

szych decyzji rządu dotyczących przeciwdziałania COVID-19 było zawieszenie działalności szkół i placówek oświatowych. Tradycyjny model edukacji jednak nie przystawał do realiów edukacji online. Epidemia jeszcze bardziej uwidoczniła niedoskonałości systemu oświaty: problemy z komunikacją społeczną, niedostosowanie podstaw programowych i metod nauczania do wyzwań współczesności, zbyt mały nacisk na kompetencje kluczowe. Zwróciła także uwagę na kwestię wykluczenia cyfrowego i problemów technicznych, które uniemożliwiały sprawne prowadzenie zajęć. Zjawisko to dotyczyło rodziców, dzieci, rodzin wielodzietnych czy nauczycieli, którzy nie mieli dostępu do sprawnego sprzętu, odpowiednio szybkiego łącza internetowego czy wiedzy technologicznej. W informacji wykorzystano wyniki badań kwestionariuszowych zrealizowanych w ramach kontroli „Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych” (P/20/027), które dotyczyły m.in. trudności w nauczaniu zdalnym.

2. OCENA OGÓLNA

Kształcenie w szkołach, organizowane stosownie do doraźnie zmieniających przepisów, nie zapewniło wystarczającego wsparcia uczniom w sytuacji zagrożenia COVID-19

Po ogłoszeniu stanu epidemii 20 marca 2020 r. kształcenie dzieci i młodzieży w szkołach w latach szkolnych 2019/2020 i 2020/2021 było organizowane stosownie do doraźnie zmieniających się przepisów oświatowych, ale sposób i formy realizacji zadań przez szkoły – również ze względów obiektywnych i niezależnych – nie zapewniły uczniom wsparcia na właściwym poziomie. Model funkcjonowania szkoły w formie tzw. „nauczania zdalnego” miał niekorzystny wpływ na proces kształcenia, wychowania i opieki, i przyczynił się do obniżenia jakości kształcenia, pogłębienia nierówności edukacyjnych oraz do pogorszenia kondycji psychofizycznej uczniów i nauczycieli.

Minister Edukacji i Nauki, we współpracy z Ministrem Zdrowia, Głównym Inspektorem Sanitarnym oraz kuratorami oświaty podejmował działania w celu stworzenia warunków prawno-organizacyjnych umożliwiających funkcjonowanie szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19. Działania, polegające na doraźnym wydawaniu rekomendacji i wytycznych oraz dostosowywaniu przepisów prawa do doraźnych potrzeb, nie wystarczały jednak do zapewnienia prawidłowej organizacji kształcenia dzieci i młodzieży w szkołach. Zdaniem NIK, doraźny charakter tych działań można usprawiedliwić wyłącznie w pierwszym okresie epidemii (semestr II w roku szkolnym 2019/2020), natomiast w kolejnych jej fazach (rok szkolny 2020/2021) należało oczekiwać od Ministra tworzenia systemowych rozwiązań mających na celu zapewnienie optymalnych warunków do stabilnej realizacji przez szkoły zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

Brak systemowego podejścia do nauczania zdalnego uwidocznił się w:

- niedostosowaniu sposobu i zakresu realizacji podstawy programowej do szczególnych warunków stanu epidemii, pomimo że kontrola NIK z roku 2020, pt. „Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych” wykazała niepełną realizację treści programowych w roku szkolnym 2019/2020;
- nieokreśleniu standardów nauczania zdalnego lub hybrydowego z zachowaniem zasad higieny cyfrowej uczniów i nauczycieli oraz z uwzględnieniem możliwości psychofizycznych uczniów na danym etapie nauczania;
- niewystarczającym wsparciu nauczycieli w doskonaleniu umiejętności wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu zdalnym;
- spóźnionej i niewystarczającej reakcji na wzrost potrzeb uczniów i nauczycieli, dotyczących pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach.

W wydanych wytycznych Minister dopuścił także możliwość niewypisywania obecności uczniów na zajęciach online, co było niezgodne z obowiązującymi przepisami. Takie działanie stworzyło ryzyko utraty przez szkoły kontroli nad obowiązkiem uczestnictwa uczniów w procesach edukacji i wychowania realizowanych przez nauczycieli. Wyniki kontroli wykazały, że w dwóch szkołach podstawowych, spośród ośmiu skontrolowanych, w roku szkolnym 2019/2020 nie sprawdzano frekwencji, kierując się wytycznymi Ministra. NIK zwraca uwagę, że w trakcie kontroli pt. „Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych” zaobserwowano zjawisko spadku frekwencji uczniów na zajęciach szkolnych, co świadczy o występowaniu zjawiska tzw. znikających uczniów z systemu edukacji.

Jednocześnie Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia podjęcie przez Ministra w grudniu 2020 r. decyzji o ograniczeniu w roku szkolnym 2020/2021 zakresu wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego i przeprowadzeniu w 2021 r. egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego na podstawie wymagań egzaminacyjnych, mających zastosowanie wyłącznie w roku szkolnym 2020/2021. Uwzględniono w ten sposób trudne warunki uczniów w zdobywaniu wiedzy w okresie epidemii. Jednak pomimo ograniczenia wymagań egzaminacyjnych i trudności w prowadzeniu zajęć w formie zdalnej, nauczyciele byli nadal zobowiązani – w okresie od grudnia 2020 r. do czerwca 2021 r. (dwa semestry szkolne) – do realizacji wszystkich treści nauczania wynikających z podstawy programowej.

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia również uruchomienie w kwietniu i maju 2020 r. projektów pt.: „Zdalna szkoła” i „Zdalna szkoła+”, których celem było zwiększenie możliwości szkół dotyczących kształcenia na odległość i jednocześnie zmniejszenie skali problemu „wykluczenia cyfrowego” uczniów. NIK zwraca jednak uwagę, że na terenie jednej z pięciu skontrolowanych jednostek samorządu terytorialnego, zapotrzebowanie na sprzęt komputerowy w 77 szkołach było znacznie wyższe niż górne limity dofinansowania w tych Programach, co znaczy, że przekazane środki na dofinansowanie były nieadekwatne do potrzeb. Zakupiony sprzęt stanowił jedynie 16% zgłoszonego przez szkoły zapotrzebowania.

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie, pomimo stwierdzenia jednostkowych nieprawidłowości, ocenia działania organów prowadzących, które miały na celu zapewnienie szkołom niezbędnych warunków do realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w sytuacji zagrożenia COVID-19. Dotyczyło to zarówno wyposażenia szkół w środki ochrony osobistej, jak również stopniowego zwiększania ich możliwości realizacji nauczania w trybie zdalnym. W przypadku dwóch skontrolowanych jednostek samorządu terytorialnego stwierdzono niegospodarne wydanie środków finansowych (w łącznej kwocie 34,5 tys. zł) pochodzących z programu „Zdalna szkoła+” na opłatę abonamentu za dostęp do Internetu, pomimo że w opłaconym okresie z niego nie korzystano.

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania dyrektorów skontrolowanych szkół, którzy – pomimo częstych i doraźnych zmian legislacyjnych wynikających z rozwoju sytuacji epidemicznej – zapewnili prawidłową organizację i realizację zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, poza kilkoma stwierdzonymi przypadkami nieudzielenia uczniom wymaganej pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Niemniej jednak brak systemowego podejścia do funkcjonowania szkoły podczas stanu epidemii i związany z tym brak określenia przez Ministra standardów nauczania zdalnego lub hybrydowego, a także przypadki wykluczenia cyfrowego uczniów doprowadziły do nierówności w procesie nauczania. Szkoły dowolnie kształtowały sposób realizacji zadań dydaktycznych. Część przedmiotów była realizowana w formie zdalnej, a inne nie były realizowane w ogóle lub były realizowane w formie pracy samodzielnej. Różnice dotyczyły również wymiaru lekcji z danego przedmiotu, prowadzonych *on-line* (między 30% a 100%). Niewykorzystany na lekcji wymiar czasu poświęcano na tzw. pracę samodzielną, co powodowało przeniesienie procesu nauczania na ucznia bądź jego rodzica. Nauczyciele musieli korzystać z wielu aplikacji internetowych i różnych programów komputerowych, co wymagało opanowania nowych kompetencji cyfrowych przez wszystkich uczestników procesu nauczania. Jedną z form komunikacji z uczniami, zalecaną przez Ministra, był dziennik elektroniczny. Tymczasem na koniec 2020 r. co trzecia szkoła nie dysponowała takim narzędziem, pomimo że NIK po kontroli pt. „Cyfryzacja szkół” (P/16/025) wnioskowała do Ministra o udostępnienie do wykorzystania szkołom elektronicznego dziennika przygotowanego w projekcie „Scholaris – portal wiedzy dla nauczycieli”.

Kuratorzy oświaty sprawowali nadzór pedagogiczny nad szkołami zgodnie z obowiązującymi przepisami, koncentrując się na informowaniu dyrektorów szkół o zmianach w prawie oświatowym w związku ze stanem epidemii. Działania kuratorów były zróżnicowane w poszczególnych województwach. Tylko trzech kuratorów, spośród pięciu skontrolowanych, miało wiedzę na temat faktycznego przebiegu nauczania zdalnego, ponieważ przeprowadzili obserwacje lekcji *on-line* w czasie ich trwania. Podsumowanie wyników tych obserwacji nie zostało jednak udostępnione do wykorzystania ogółowi szkół, co mogło pomóc innym szkołom. Pomimo braku takiej wiedzy, wyniki monitorowania szkół przez kuratorów oświaty potwierdzały, że w zdecydowanej większości szkół nauczanie było prawidłowo zorganizowane i prowadzone.

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Niewystarczające, doraźne działania Ministra

W latach 2020–2021 (do 30 czerwca) Minister Edukacji i Nauki, w związku z ogłoszeniem stanu epidemii na terenie kraju, podejmował działania w celu stworzenia warunków prawno-organizacyjnych, które umożliwią realizację przez szkoły zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w sytuacji zagrożenia COVID-19. Współpracował w tym względzie z Ministrem Zdrowia, Głównym Inspektorem Sanitarnym oraz kuratorami oświaty. Działania te – również ze względów obiektywnych i niezależnych od Ministra – nie były wystarczające do zapewnienia prawidłowej organizacji kształcenia dzieci i młodzieży w szkołach. Minister Edukacji i Nauki doraźnie wydawał rekomendacje i wytyczne oraz często zmieniał przepisy prawne, dostosowując je do bieżącej sytuacji. W związku z wprowadzonym stanem epidemii, w Ministerstwie opracowano 62 akty normatywne, w tym: 58 rozporządzeń i dwa zarządzenia ministra właściwego do spraw oświaty oraz jedną uchwałę i jedno rozporządzenie Rady Ministrów. Jednym z dwóch kluczowych rozporządzeń wydanych przez Ministra w związku z wprowadzonym na terenie kraju stanem epidemii, było rozporządzenie czasowo ograniczające funkcjonowanie szkół i placówek¹¹ – wydane 11 marca 2020 r. na podstawie upoważnienia zawartego w art. 30b ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – *Prawo oświatowe*, zmieniane 10 razy i uchylone z dniem 1 września 2020 r. przez rozporządzenie¹² wydane na podstawie tej samej delegacji. Do czasu zakończenia czynności kontrolnych w MEN¹³ rozporządzenie to było nowelizowane 11 razy, a następnie zastąpione przez rozporządzenia pod tym samym tytułem: z dnia 26 marca 2021 r.¹⁴, które nowelizowano trzykrotnie, rozporządzenie z dnia 29 kwietnia 2021 r. (Dz. U. poz. 824 – uchylone z dniem 31 maja 2021) oraz rozporządzenie z dnia 28 maja 2021 r. (Dz. U. poz. 982, ze zm.). Drugim kluczowym aktem prawnym było rozporządzenie, w którym określono organizację kształcenia na odległość, wydane na podstawie upoważnienia zawartego w art. 30c ustawy – *Prawo oświatowe*, które do czasu zakończenia kontroli NIK było zmieniane 28 razy. Częstotliwość zmian przepisów prawnych wpływała destabilizująco na pracę szkół. [str. 19–21]

Model funkcjonowania szkoły w formie tzw. nauczania zdalnego

Model funkcjonowania szkoły w formie tzw. „nauczania zdalnego” miał niekorzystny wpływ na proces kształcenia, wychowania i opieki, przyczyniając się do obniżenia, jakości kształcenia, pogłębienia nierówności edukacyjnych oraz do pogorszenia kondycji psychofizycznej uczniów i nauczycieli. Minister Edukacji i Nauki powinien zatem – zdaniem NIK – rozważyć opracowanie optymalnego modelu funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia epidemicznego, w tym sposobu i zakresu realizacji podstawy programowej, standardów nauczania

¹¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 410, ze zm.).

¹² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 1389, ze zm.) – wygasło z dniem 31 sierpnia 2021 r.

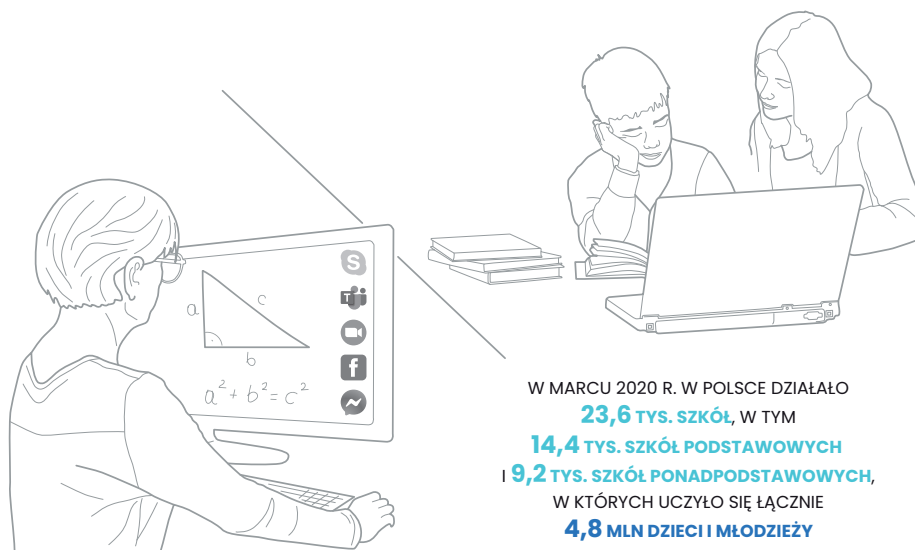
¹³ 30 czerwca 2021 r.

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 marca 2021 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 561, ze zm.) – wygasło z dniem 3 maja 2021 r.

zdalnego lub hybrydowego z zachowaniem zasad higieny cyfrowej uczniów i nauczycieli oraz z uwzględnieniem możliwości psychofizycznych uczniów na danym etapie nauczania. Model ten, zgodnie z rekomendacjami środowisk naukowych¹⁵, powinien zapewnić równowagę pomiędzy wymogami reżimu sanitarnego a działaniami chroniącymi zdrowie psychiczne uczniów. [str. 21]

Infografika nr 1

Model funkcjonowania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19

Źródło: dane na podstawie wyników kontroli NIK.

W grudniu 2020 r. Minister Edukacji i Nauki podjął decyzję o ograniczeniu w roku szkolnym 2020/2021 zakresu wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego i przeprowadzeniu w 2021 r. egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego na podstawie wymagań egzaminacyjnych, które miały zastosowanie wyłącznie w roku szkolnym 2020/2021¹⁶. Minister uwzględnił w ten sposób trudne warunki uczniów w zdobywaniu wiedzy, w okresie epidemii. Wskaźniki statystyczne osiągniętych wyników były na poziomie porównywalnym do lat ubiegłych. Liczba absolwentów szkół ponadpodstawowych, którzy nie zdali egzaminu maturalnego w terminie głównym (maj/czerwiec) wrosła (z 19,5% w 2019 r. do 26% w 2020 r. i 25,5% w maju 2021 r.)¹⁷. [str. 57–62]

Ograniczenie wymagań egzaminacyjnych i trudności w realizacji podstawy programowej

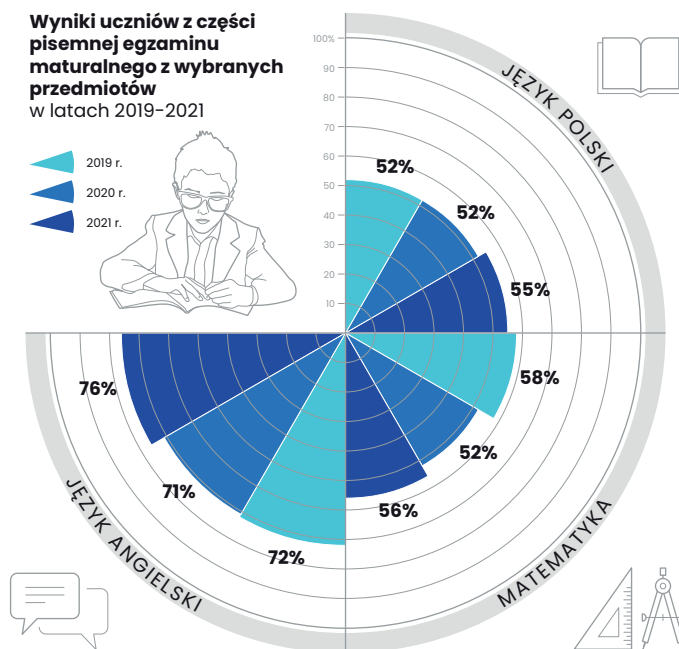
¹⁵ S. Grzelak, D. Żyro, *Jak wspierać uczniów po roku pandemii? Wyzwania i rekomendacje z obszaru wychowania, profilaktyki i zdrowia psychicznego* – raport Instytutu Profilaktyki Zintegrowanej, https://www.ipzin.org/images//pdf/Raport_jak_wspierac_uczniow_po_roku_epidemii.pdf [dostęp: 19.07.2021 r.], str. 90.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 2314).

¹⁷ Dane Centralnej Komisji Egzaminacyjnej; <https://cke.gov.pl/wyniki-egzaminow/> [dostęp: 15.07.2021 r.].

Infografika nr 2

Wyniki uczniów z części pisemnej egzaminu maturalnego z wybranych przedmiotów w latach 2019–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.

Realizacja zadań bez zmiany podstawy programowej

Pomimo ograniczenia wymagań egzaminacyjnych i trudności w prowadzeniu zajęć w formie zdalnej, nauczyciele byli nadal zobowiązani – w okresie od grudnia 2020 r. do czerwca 2021 r. (dwa semestry szkolne) – do realizacji wszystkich treści nauczania wynikających z podstawy programowej. Wyniki kontroli NIK pt. „Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych” wykazały niepełną realizację treści programowych w roku szkolnym 2019/2020 oraz w I półroczu roku szkolnego 2020/2021. W 14 z 20 szkół objętych kontrolą, w przypadku części oddziałów klasowych wystąpiły sytuacje, w których liczba zrealizowanych obowiązkowych zajęć edukacyjnych była niższa niż wytyczne zawarte w stosownych załącznikach do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania. Przeprowadzone na zlecenie NIK kontrole kuratorów oświaty wykazały, że w roku szkolnym 2019/2020 nie zrealizowano całej podstawy programowej w dziewięciu szkołach i dotyczyło to następujących przedmiotów: język polski, język angielski, plastyka, matematyka, fizyka, wychowanie fizyczne, przyroda, geografia, chemia. Natomiast w I półroczu kolejnego roku szkolnego problem z realizacją podstawy programowej miały cztery szkoły i dotyczył on języka polskiego, wychowania fizycznego, plastyki, muzyki, języka niemieckiego i religii.

Ponadto częściej niż co dziesiąty nauczyciel (13% z 25 434), uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym NIK, zadeklarował brak lub niepełną realizację przyjętych programów nauczania¹⁸. [str. 44]

¹⁸ Informacja o wynikach kontroli – „Organizacja pracy nauczycieli...”, op. cit., str. 79.

Minister zlecił kuratorom oświaty przeprowadzenie badania dotyczącego funkcjonowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach, a Instytutowi Profilaktyki Zintegrowanej – opracowanie zbioru rekomendacji dotyczących systemowych rozwiązań w obszarze wychowania, zdrowia psychicznego oraz profilaktyki problemów dzieci i młodzieży będących skutkiem stanu epidemii. Minister dysponował wynikami zleconych badań w lutym 2021 r., ale dopiero 7 lipca 2021 r. ogłosił program wsparcia pomocy psychologiczno-pedagogicznej w ramach *Narodowego Programu Wsparcia Uczniów po Pandemii*, na które przeznaczono kwotę 224 000 tys. zł, w tym kwotę 15 000 tys. zł na pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla uczniów i nauczycieli. Program ten miał być wdrażany od roku szkolnego 2021/2022, tymczasem opublikowany w lutym 2021 r. raport Instytutu Profilaktyki Zintegrowanej wskazywał na pogarszającą się kondycję psychofizyczną uczniów i nauczycieli w kolejnych fazach epidemii oraz podkreślał konieczność zintensyfikowania działań w tym obszarze już w okresie II semestru roku szkolnego 2020/2021 i I semestru roku szkolnego 2021/2022. Główna rekomendacja sformułowana w raporcie wskazywała, że działania wychowawcze, profilaktyczne i pomocowe na rzecz wsparcia psychicznego dzieci i młodzieży powinny stać się priorytetem systemu edukacji zarówno w obecnej fazie pandemii, jak w okresie bezpośrednio po jej wygaśnięciu¹⁹. Zatem w roku szkolnym 2020/2021 działania Ministra dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach były spóźnione i niewystarczające. Przed ogłoszeniem wyżej wymienionego Programu, działania te polegały głównie na formułowaniu rekomendacji, które były przekazywane kuratorom oświaty. Zdaniem NIK, celowym byłoby wsparcie szkół i poradni psychologiczno-pedagogicznych w udzielaniu specjalistycznej pomocy uczniom, rodzicom i nauczycielom, których zdrowie psychiczne pogorszyło się w związku ze stanem epidemii COVID-19. [str. 47–57]

Spóźniona pomoc psychologiczno-pedagogiczna dla uczniów

Dyrektorzy szkół – pomimo częstych i doraźnych zmian legislacyjnych wynikających z rozwoju sytuacji epidemicznej – zapewnili prawidłową organizację i realizację zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, poza przypadkami nieudzielenia pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Niemniej jednak brak systemowego podejścia do funkcjonowania szkoły na poziomie kraju i związany z tym brak określenia standardów nauczania zdalnego lub hybrydowego przez Ministra doprowadziły do nierówności w procesie nauczania. Wskazuje to na potrzebę zniwelowania nierówności edukacyjnych poprzez uruchomienie dodatkowych programów wyrównawczych dla uczniów, którzy mieli ograniczony dostęp do edukacji zdalnej z powodu wykluczenia cyfrowego. [str. 43–46]

Prawidłowa organizacja zadań szkoły przez dyrektorów

Szkoły dowolnie kształtowały sposób realizacji zadań dydaktycznych zarówno z danego przedmiotu, jak i na poszczególnych etapach edukacji. Część przedmiotów była realizowana w formie zdalnej (np. język polski, języki obce, matematyka, fizyka, geografia), a inne nie były realizowane w ogóle lub były realizowane w formie pracy samodzielnej ucznia bądź rodzica i ucznia (edukacja dla bezpieczeństwa, zajęcia wychowania fizycznego, religia, etyka).

Nierówny dostęp do lekcji on-line

¹⁹ S. Grzelak, D. Żyro, op. cit., str. 84.

Różnice dotyczyły również wymiaru lekcji *on-line* z danego przedmiotu (między 30% a 100%). Pozostały wymiar czasu poświęcano na tzw. pracę samodzielną w zależności od etapu edukacyjnego.

W pierwszym okresie stanu epidemii nauka w większości skontrolowanych szkół podstawowych odbywała się w oparciu o przekazywane za pośrednictwem dziennika materiały. Następnie stopniowo zaczęto wdrażać różnego rodzaju aplikacje internetowe (np. Facebook, Microsoft Teams, Messenger, Skype, Zoom) do prowadzenia lekcji online. Jednakże moment, kiedy lekcje zaczęto prowadzić *on-line* w poszczególnych szkołach, a nawet etapach edukacyjnych był różny. Dużo lepiej w tym zakresie radziły sobie szkoły ponadpodstawowe. Również odsetek lekcji w szkołach realizowany online był różny, choć należy zauważyć, iż w roku szkolnym 2020/2021 wzrósł w porównaniu z II półroczem roku szkolnego 2019/2020. Nieodzownym, zdaniem NIK, staje się zapewnienie wszystkim uczniom cyfrowego dostępu do nauki. [str. 38–46]

Działania Ministra na rzecz uczniów niepełnosprawnych

Minister zmodyfikował przepisy prawa oświatowego w czasie, gdy prowadzone było nauczanie zdalne oraz zajęcia rewalidacyjne lub inne zajęcia terapeutyczne. Wprowadzone zmiany zobowiązały dyrektorów szkół ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych do zorganizowania uczniom niepełnosprawnym, którzy z uwagi na rodzaj niepełnosprawności lub z innych powodów nie są w stanie realizować nauczania z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość w domu, nauczania w trybie stacjonarnym w szkole lub z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość na terenie szkoły. Minister wydawał poradniki i wytyczne, w których zamieszczał również informacje, w jaki sposób prowadzić zajęcia z uczniami niepełnosprawnymi.

Z prowadzonego przez kuratorów oświaty monitoringu realizacji przez szkoły zadań, które dotyczyły organizacji zajęć w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i zajęć rewalidacyjnych wynika, że sposób prowadzenia tych zajęć był zróżnicowany. Prowadzono je zarówno w bezpośrednim kontakcie z nauczycielem, jak i z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Z danych za okres październik 2020 r.–luty 2021 r., zebranych z 19 086 szkół objętych monitorowaniem wynika, że w bezpośrednim kontakcie z nauczycielem pozostawało 38% uczniów szkół ogólnodostępnych objętych tym wsparciem, 44% uczniów szkół integracyjnych i 77% uczniów szkół specjalnych. Natomiast (odpowiednio) 62% uczniów szkół ogólnodostępnych, 56% uczniów szkół integracyjnych i 23% uczniów szkół specjalnych objętych wsparciem, uczestniczyło w tych zajęciach z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. [str. 48–49]

Przypadki nieudzielenia zalecanych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej

W skontrolowanych szkołach wystąpiły przypadki nieudzielenia zalecanych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W jednym przypadku nie zapewniono uczniowi możliwości realizacji zaleceń wynikających z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Pomimo dostarczenia do szkoły orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego²⁰, do końca roku

²⁰ Orzeczenie z dnia 4 lutego 2020 r., wydane na podstawie art. 127 ust. 10 ustawy *Prawo oświatowe*, ze wskazaniem zatrudnienia nauczyciela wspomagającego.

szkolnego nie zapewniono realizacji zaleceń wynikających z orzeczenia. Przyczyną tego stanu rzeczy było niezapewnienie przez organ prowadzący szkołę środków finansowych na realizację zadań wynikających z orzeczenia. Natomiast w innej szkole podstawowej nie przygotowano oferty zajęć korekcyjno-kompensacyjnych dla 24 uczniów klas IV–VIII, do przeprowadzenia w maju i czerwcu 2020 r. Nie podjęto również próby prowadzenia takich zajęć w marcu i kwietniu 2020 r. W kolejnej ze skontrolowanych szkół podstawowych nie zaplanowano i nie przeprowadzono zajęć terapii pedagogicznej dla uczniów klas I–III, którzy mieli opinie z PPP, ponieważ organ prowadzący nie wyraził zgody i nie przyznał na to środków finansowych. Wskazuje to na potrzebę monitorowania form i zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniom przez szkoły. [str. 49–53]

Minister przygotował poradniki: „Kształcenie na odległość – Poradnik dla szkół”, „Informator dla dyrektorów szkół i nauczycieli – w związku z czasowym ograniczeniem funkcjonowania jednostek oświaty”, „Dobre praktyki dotyczące funkcjonowania jednostek systemu oświaty – w okresie zapobiegania, przeciwdziałania i zwalczania COVID-19”, „Kształcenie na odległość – edukacja wczesnoszkolna (klasy I–III szkoły podstawowej) – Praktyczny poradnik dla rodziców i nauczycieli”. W poradniku dla szkół pt. „Kształcenie na odległość” zobowiązano nauczycieli do niewpisywania w dziennikach lekcyjnych obecności uczniów na zajęciach, co było niezgodne z § 8 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji²¹.

Zdaniem NIK, zamieszczenie informacji o niewpisywaniu do dzienników lekcyjnych obecności uczniów na zajęciach prowadzonych zdalnie było działaniem nierzetelnym i wymagało od dyrektorów szkół i nauczycieli podjęcia decyzji, czy powinni działać zgodnie z obowiązującą wówczas treścią § 8 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r., którego to przepisu Minister nie zmienił ani nie uchylił, czy też poradnika, który nie stanowił aktu prawnego, ale mógł być odbierany, jako polecenie służbowe. Ponadto zamieszczanie tej informacji stworzyło ryzyko utraty przez szkoły kontroli nad obowiązkiem uczestnictwa uczniów w procesach edukacji i wychowania realizowanych przez nauczycieli. Dwie spośród ośmiu skontrolowanych szkół podstawowych w roku szkolnym 2019/2020 nie sprawdzało frekwencji kierując się zapisami Ministerstwa z poradnika „Kształcenie na odległość – Poradnik dla szkół”. Konieczne jest, zdaniem NIK, kompleksowe wspomaganie przez kuratorów oświaty szkół w sytuacjach kryzysowych zarówno pod względem prawnym jak i metodycznym. [str. 22–24]

W poradniku dla szkół pt. „Kształcenie na odległość” Minister zaproponował, że jedną z form kontaktu szkół z uczniami oraz ich rodzicami (opiekunami prawnymi) może być tzw. dziennik elektroniczny. Tymczasem z ustaleń niniejszej kontroli wynika, że co trzecia szkoła nie dysponowała

Poradniki dotyczące pracy szkół podczas stanu epidemii

Propozycje Ministra dotyczące dzienników elektronicznych

²¹ Dz. U. poz. 1646, ze zm.

tym narzędziem. Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że Minister nie zrealizował wniosku sformułowanego przez NIK w 2017 r. po kontroli pt. „Cyfryzacja szkół” (P/16/025), dotyczącego udostępnienia szkołom elektronicznego dziennika przygotowanego w projekcie „Scholaris – portal wiedzy dla nauczycieli”. Niemniej jednak wszystkie skontrolowane szkoły miały dziennik elektroniczny, który był podstawową formą komunikacji nauczycieli z uczniami i rodzicami. [str. 38–39]

Zwiększenie dostępności elektronicznych materiałów edukacyjnych

Minister zintensyfikował działania na rzecz zwiększenia ilości oraz dostępności elektronicznych materiałów edukacyjnych, w tym materiałów dostosowanych do potrzeb uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności, spełniających warunki WCAG 2.0²². Zainicjował również zwiększenie funkcjonalności „Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej”²³, którą w maju 2021 r. użytkowało łącznie prawie 7 mln osób (uczniów i nauczycieli).

Ponadto na portalu Scholaris.pl udostępniono 14 388 zasobów edukacyjnych i 3 320 zestawów narzędzi edukacyjnych do wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego (programy nauczania i scenariusze zajęć/lekcji) przypisanych do nowej podstawy programowej. W roku 2020 zwiększono funkcjonalności ZPE²⁴. Od 22 września 2020 r. uruchomiono funkcjonalność umożliwiającą tworzenie ścieżek nauki, które pozwalają na tworzenie planu kształcenia na dowolny okres czasu. W 2020 r. opublikowano 2618 e-materiałów z zakresu kształcenia ogólnego (do końca 2019 r. – 3124 e-materiałów). Na zwiększenie funkcjonalności ZPE wydatkowano w latach 2020–2021 (do 30 kwietnia) 2273,4 tys. zł. W maju 2021 r. na ZPE założonych było łącznie 6 951 432 kont użytkowników. W maju 2021 r. udostępniono 21 300 materiałów przez 3689 zalogowanych użytkowników. W okresie grudzień 2020–maj 2021 najczęściej odwiedzaną zakładką portalu była zakładka „portal Scholaris.pl”, którą odsłonięto 16 933 razy. Sygnalizuje to potrzebę dalszego poprawiania warunków edukacji cyfrowej w szkołach. [str. 36–37]

Niewystarczające wsparcie nauczycieli w prowadzeniu nauczania zdalnego

W opracowanym w Ministerstwie, w czerwcu 2020 r. raporcie pt. „Zapewnienie funkcjonowania jednostek systemu oświaty w okresie epidemii COVID-19” wskazano, jako jedno z głównych wyzwań stojących przez Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej w sytuacji zagrożenia pandemią COVID-19, „odpowiednie wsparcie dla nauczycieli, którzy muszą przezwyciężyć wiele przeszkód, np. wielu ma zahamowania w zakresie użytkowania narzędzi *on-line* i brakuje im odpowiedniego doświadczenia. Istnieje potrzeba natychmiastowej koordynacji i intensywnego szkolenia nauczycieli w zakresie korzystania z narzędzi technologicznych do nauczania

²² Standard WCAG 2.0 (*Web Content Accessibility Guidelines*), to obszerny zbiór rekomendacji na temat dostępności treści internetowych stworzony z myślą o osobach dotkniętych różnego rodzaju niepełnosprawnością, które napotykają przeszkody w dostępie do tego medium. Składa się z 12 wytycznych definiujących cechy poszczególnych elementów treści internetowych, które mają wpływ na ich dostępność. U podstaw całego standardu WCAG 2.0, leżą cztery nadrzędne zasady stanowiące filar dostępności. Chodzi o: postrzegalność, funkcjonalność, zrozumiałość i solidność.

²³ (www.epodreczniki.pl a od 28 maja 2021 r.: www.zpe.gov.pl); Dalej: ZPE.

²⁴ Realizatorem projektu było CIE. Był on finansowany w ramach PO WER.

zdalnego”. W okresie objętym kontrolą na doskonalenie zawodowe nauczycieli oraz doposażenie ich w sprzęt niezbędny do nauczania zdalnego Minister przeznaczył środki w łącznej wysokości 315 685,2 tys. zł.

Niemniej jednak, w ocenie NIK, działania Ministra na rzecz doskonalenia zawodowego nauczycieli w obszarze wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu zdalnym były niewystarczające. W okresie od sierpnia 2020 r. do kwietnia 2021 r. szkoleniami z zakresu edukacji zdalnej nie objęto żadnego nauczyciela w ramach uruchomionego przez Ministra działania pn. „Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość”. W ramach Programu Operacyjnego Cyfrowa Polska na lata 2019–2023 przewidziano do realizacji projekt pn. „Lekcja. Enter”²⁵, który przewidywał przeszkolenie 75 tys. nauczycieli (edukacji wczesnoszkolnej, przedmiotów humanistycznych, matematyczno-przyrodniczych, artystycznych oraz informatyki). Według stanu na 20 maja 2021 r. przeszkolono 11 179 nauczycieli. Na ten projekt wydatkowano łącznie 13 626,0 tys. zł. W okresie objętym kontrolą doskonalenie zawodowe dotyczyło szeroko rozumianego rozwijania przez nauczycieli kompetencji cyfrowych, a nie prowadzenia przez nauczycieli kształcenia na odległość. Uzasadnia to, zdaniem NIK, potrzebę wsparcia nauczycieli w rozwijaniu kompetencji cyfrowych w nauczaniu zdalnym. [str. 33–36]

W okresie kwiecień–maj 2020 r. uruchomiono dwa projekty („Zdalna szkoła”, „Zdalna szkoła+”), których celem było zwiększenie możliwości szkół w obszarze kształcenia na odległość i jednocześnie zmniejszenie skali problemu „wykluczenia cyfrowego” uczniów. W ramach tych projektów zrefundowano zakup 137 tys. sztuk sprzętu komputerowego. Ponadto w porozumieniu z Naukową i Akademicką Siecią Komputerową – Państwowym Instytutem Badawczym (NASK-PIB) przekazano do szkół 2400 szkolnych pakietów multimedialnych (w tym 60 tys. tabletów) oraz 764 mobilnych pracowni komputerowych (w tym 12 224 laptopów). Łączna kwota środków przekazanych na zakup sprzętu w ramach tych działań wyniosła 451 239,6 tys. zł. Ponadto udzielono dofinansowania, poprzez zwiększenie części oświatowej subwencji ogólnej w łącznej kwocie 269 732 tys. zł, na zakup sprzętu dla 539,5 tys. nauczycieli do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

Zapotrzebowanie zgłoszone przez 77 szkół z terenu miasta Płocka, do których uczęszczało 21 797 uczniów, znacznie przewyższało limity dofinansowania przewidziane w projektach²⁶. Zakupiony sprzęt (łącznie 77 laptopów) pokrywał jedynie 16% zgłoszonego zapotrzebowania (łącznie 480 laptopów). W przypadku zaś Gminy Przytoczna, której limit środków przewi-

Uruchomienie projektów
„Zdalna szkoła”,
„Zdalna szkoła+”

²⁵ Projekt jest realizowany przez trzy organizacje: Fundację Orange, Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego oraz Instytut Spraw Publicznych.

²⁶ Założenia projektów przewidywały możliwość wnioskowania przez UM Płock odpowiednio do 100,0 tys. zł i do 155,0 tys. zł.

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

dziany w projektach²⁷, ustalony wg kryterium liczby rodzin wielodzietnych z terenu gminy, pozwolił na zaspokojenie w 100% potrzeb dwóch szkół, funkcjonujących na terenie jst, do których w okresie objętym kontrolą uczęszczało łącznie odpowiednio 457 i 459 uczniów. [str. 24–25, 28–29]

Zapewnienie szkołom warunków przez organy prowadzące

Skontrolowane gminy zapewniały w okresie objętym kontrolą warunki działania szkół, w tym wyposażenie w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczo-profilaktycznych, przeprowadzania egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych, w sytuacji epidemii COVID-19 – dotyczących realizacji zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Oprócz projektów „Zdalna szkoła” oraz „Zdalna szkoła+” samorządy zdobywały sprzęt niezbędny do wyposażenia uczniów i nauczycieli w trakcie nauki zdalnej także z innych projektów finansowanych ze środków UE. W przypadku dwóch kontrolowanych jednostek samorządu terytorialnego stwierdzono niegospodarne wydatkowanie środków (w łącznej kwocie 34,5 tys. zł) pochodzących z programu „Zdalna szkoła+” na opłatę abonamentu za dostęp do Internetu, pomimo że w opłaconym okresie z niego nie korzystano. [str. 29–32]

Nadzór pedagogiczny

Kuratorzy oświaty sprawowali nadzór pedagogiczny nad szkołami zgodnie z obowiązującymi przepisami. W okresie obowiązywania stanu epidemii kuratorzy oświaty monitorowali i wspomagali pracę szkół, organizując narady i konferencje dla dyrektorów oraz informując o istotnych zagadnieniach i zmianach w przepisach prawa. Jednak, działania kuratorów były zróżnicowane w poszczególnych województwach. Tylko trzech spośród pięciu kontrolowanych kuratorów miało wiedzę na temat faktycznego przebiegu nauczania zdalnego, ponieważ przeprowadziło obserwacje lekcji *on-line* w czasie ich trwania. Podsumowanie wyników tych obserwacji nie zostało jednak udostępnione do wykorzystania ogółowi szkół, co – zdaniem NIK – mogło ułatwić pracę innym. Pomimo braku wiedzy na temat, jakości procesu nauczania zdalnego, wyniki monitorowania szkół przez kuratorów oświaty potwierdzały jego prawidłową organizację i przebieg w zdecydowanej większości szkół. [str. 62–67]

²⁷ Założenia projektów przewidywały możliwość wnioskowania przez Urząd Gminy Przytoczna odpowiednio do 60 tys. zł i do 55 tys. zł.

4. WNIOSKI

Mając na uwadze, że model funkcjonowania szkoły w formie tzw. „nauczania zdalnego” miał niekorzystny wpływ na proces kształcenia, wychowania i opieki, przyczyniając się do obniżenia jakości kształcenia, pogłębienia nierówności edukacyjnych oraz do pogorszenia kondycji psychofizycznej uczniów i nauczycieli, Najwyższa Izba Kontroli wnioskuje o:

Minister Edukacji i Nauki

- 1) opracowanie optymalnego modelu funkcjonowania szkół w okresie zagrożenia epidemicznego, w tym:
 - sposobu i zakresu realizacji podstawy programowej,
 - standardów nauczania zdalnego lub hybrydowego z zachowaniem zasad higieny cyfrowej uczniów i nauczycieli oraz z uwzględnieniem możliwości psychofizycznych uczniów na danym etapie nauczania;
- Model ten – zgodnie z rekomendacjami środowisk naukowych²⁸ – powinien zapewnić równowagę pomiędzy wymogami reżimu sanitarnego a działaniami chroniącymi zdrowie psychiczne uczniów.**
- 2) przygotowanie – we współpracy z przedstawicielami środowisk oświatowych i akademickich oraz samorządu terytorialnego – planu naprawczego („Planu dla szkoły po pandemii”), którego celem będzie zainicjowanie zmian w systemie oświaty zmierzających do poprawy jakości edukacji i zmniejszenia nierówności edukacyjnych;
 - 3) wsparcie szkół i poradni psychologiczno-pedagogicznych w udzielaniu specjalistycznej pomocy uczniom, rodzicom i nauczycielom, których zdrowie psychiczne pogorszyło się w związku ze stanem epidemii COVID-19;
 - 4) zniwelowanie nierówności edukacyjnych poprzez uruchomienie dodatkowych programów wyrównawczych dla uczniów, którzy mieli ograniczony dostęp do edukacji zdalnej z powodu wykluczenia cyfrowego;
 - 5) zintensyfikowanie działań na rzecz zapewnienia wszystkim uczniom cyfrowego dostępu do nauki;
 - 6) wsparcie nauczycieli w rozwijaniu kompetencji cyfrowych w nauczaniu zdalnym;
 - 7) dalsze poprawianie warunków do edukacji cyfrowej w szkołach.

- 1) kompleksowe wspomaganie szkół w sytuacjach kryzysowych, zarówno pod względem prawnym, jak i metodycznym;
- 2) monitorowanie form i zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniom przez szkoły;
- 3) przeprowadzanie obserwacji lekcji realizowanych online i niezwłoczne przekazywanie wniosków wynikających z takich obserwacji szkołom.

Kuratorzy oświaty

²⁸ S. Grzelak, D. Żyro, op. cit., str. 90.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Rola Ministra w wyborze modelu pracy szkoły podczas epidemii

Działania Ministra

W latach 2020–2021 (do 30 czerwca) Minister Edukacji i Nauki²⁹, w związku z ogłoszeniem stanu epidemii na terenie kraju, podejmował działania w celu stworzenia warunków prawno-organizacyjnych, które umożliwią realizację przez szkoły zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w sytuacji zagrożenia COVID-19. Współpracował w tym względzie z Ministrem Zdrowia, Głównym Inspektorem Sanitarnym oraz kuratorami oświaty. Działania te – również ze względów obiektywnych i niezależnych od Ministra – nie były jednak wystarczające do zapewnienia prawidłowej organizacji kształcenia dzieci i młodzieży w szkołach. Minister Edukacji doraźnie wydawał rekomendacje i wytyczne oraz często zmieniał przepisy prawne, dostosowując je do bieżącej sytuacji.

Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że model funkcjonowania szkoły w formie tzw. „nauczania zdalnego” miał niekorzystny wpływ na proces kształcenia, wychowania i opieki, i przyczynił się do obniżenia jakości kształcenia oraz do pogorszenia kondycji psychofizycznej uczniów i nauczycieli. Minister Edukacji i Nauki powinien zatem – zdaniem NIK – rozważyć opracowanie optymalnego modelu funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia epidemicznego. Taki system powinien uwzględniać zakres realizacji podstawy programowej, standardy nauczania zdalnego lub hybrydowego, zachowanie zasad higieny cyfrowej uczniów i nauczycieli a także możliwości psychofizyczne uczniów na danym etapie nauczania. Model ten, zgodnie z rekomendacjami środowisk naukowych³⁰, powinien zapewnić równowagę pomiędzy wymogami reżimu sanitarnego a działaniami chroniącymi zdrowie psychiczne uczniów.

Działania doraźne, polegające na wydawaniu rekomendacji i wytycznych, a także częste zmiany przepisów prawnych, można usprawiedliwić wyłącznie w pierwszym okresie epidemii (semestr II w roku szkolnym 2019/2020), natomiast w kolejnych jej fazach (rok szkolny 2020/2021) należało oczekiwać od Ministra tworzenia systemowych rozwiązań mających na celu zapewnienie optymalnych warunków do stabilnej realizacji przez szkoły zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w sytuacji zagrożenia epidemicznego.

Opracowanie aktów prawnych

W związku z epidemią COVID-19, w Ministerstwie opracowano 62 akty normatywne, w tym: 58 rozporządzeń i dwa zarządzenia³¹ ministra właściwego do spraw oświaty oraz jedną uchwałę³² i jedno rozporządzenie

²⁹ Do 19 października 2020 r. Minister Edukacji Narodowej.

³⁰ S. Grzelak, D. Żyro, *Jak wspierać uczniów po roku pandemii? Wyzwania i rekomendacje z obszaru wychowania, profilaktyki i zdrowia psychicznego* – raport Instytutu Profilaktyki Zintegrowanej, https://www.ipzin.org/images//pdf/Raport_jak_wspierac_uczniow_po_roku_epidemii.pdf [dostęp: 19.07.2021 r.], str. 90.

³¹ Zarządzenie nr 13 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 marca 2020 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw wdrażania kształcenia na odległość w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. Urz. MEN, poz. 13) oraz Zarządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 października 2020 r. w sprawie powołania Rady Konsultacyjnej do spraw Bezpieczeństwa w Edukacji (Dz. Urz. MEiN, poz. 1).

³² Uchwała nr 151/2020 Rady Ministrów z dnia 23 października 2020 r. w sprawie ustanowienia Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2020–2024 – „Aktywna tablica” (niepublikowana).

Rady Ministrów³³. Wydane rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej (30 pozycji), a następnie (od 19 października 2020 r.) Ministra Edukacji i Nauki (28 pozycji) dotyczyły w 28 przypadkach czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, a w 24 przypadkach szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Pozostałe sześć rozporządzeń wydanych w związku z epidemią COVID-19 dotyczyło: bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach³⁴; organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą³⁵; rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania³⁶; indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży³⁷; indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży³⁸; sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2020³⁹. Minister nie przekazywał tych rozporządzeń do uzgodnień, konsultacji publicznych, opiniowania i rozpatrzenia przez komisję prawniczą. Według Ministra, pilne terminy wejścia w życie tych rozporządzeń (z dniem ogłoszenia lub w kilka dni po ich ogłoszeniu) były uzasadnione ważnym interesem społecznym.

Jednym z dwóch kluczowych rozporządzeń wydanych przez Ministra w związku z wprowadzonym na terenie kraju stanem epidemii było rozporządzenie czasowo ograniczające funkcjonowanie szkół i placówek⁴⁰ – wydane 11 marca 2020 r. na podstawie upoważnienia zawartego w art. 30b ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – *Prawo oświatowe*, które było zmieniane 10 razy i uchylone z dniem 1 września 2020 r. przez rozporzą-

³³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 października 2020 r. w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2020–2024 – „Aktywna tablica” (Dz. U. poz. 1883, ze zm.).

³⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 1386).

³⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą (Dz. U. poz. 1388).

³⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz. U. poz. 1385).

³⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 września 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. poz. 1537).

³⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 września 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. poz. 1538).

³⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 18 listopada 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2020 (Dz. U. poz. 2048).

⁴⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 410, ze zm. – uchylone z dniem 1 września 2020 r.).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

dzenie⁴¹ wydane na podstawie tej samej delegacji. Do czasu zakończenia kontroli NIK⁴² rozporządzenie to było nowelizowane 14 razy. Ministerstwo wyjaśniło, że priorytetem działań było stwarzanie optymalnych warunków organizacyjno-prawnych kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży, a częsta nowelizacja tych aktów prawnych była odpowiedzią na zmieniającą się sytuację epidemiczną w kraju.

Drugim kluczowym aktem prawnym było rozporządzenie, w którym określono organizację kształcenia na odległość⁴³, wydane na podstawie upoważnienia zawartego w art. 30c ustawy – *Prawo oświatowe*, które do czasu zakończenia kontroli NIK było zmieniane 28 razy.

Zdaniem MEN wprowadzone rozwiązania korespondowały z konstrukcją podstawy programowej, w której treści nauczania (wymagania szczegółowe) z zakresu poszczególnych przedmiotów sformułowane są zasadniczo na zakończenie etapu kształcenia. Częste nowelizacje były odpowiedzią na wyłaniające się w nowej sytuacji potrzeby i miały na celu usprawnienie procesu kształcenia uczniów, a także funkcjonowanie szkół oraz realizację ich zadań w okresie zagrożenia COVID-19. Były także odpowiedzią na uwagi zgłaszane przez środowisko oświatowe. Z uwagi na wagę spraw rozstrzyganych tymi rozporządzeniami, konieczność podejmowania decyzji w trybie pilnym, nie były one przekazywane do uzgodnień, konsultacji publicznych i rozpatrzenia przez komisję prawniczą.

Brak standardów kształcenia zdalnego

Brak standardów nauczania zdalnego

Minister nie określił standardów, które powinny być zapewnione podczas nauczania zdalnego. Podczas kontroli wyjaśniono, że nauczanie zdalne nie generuje potrzeby określenia dodatkowych wymagań wobec szkół, a tym samym nie ma przesłanek do rozszerzania obowiązujących wymagań, czy też określenia dodatkowych wymagań wobec szkół ze względu na specyfikę nauczania zdalnego. Wymagania wobec szkół i placówek, określone w rozporządzeniu⁴⁴, stanowią o pożądanym sposobie realizacji zadań przez szkoły i placówki, wskazując ich – uznane za kluczowe – cele i zadania. Zdaniem MEN wymagania nie są powiązane z organizacją kształcenia/wychowania uczniów/wychowanków (kształcenie prowadzone w trybie stacjonarnym, czy na odległość). Szkoły i placówki mają autonomię w realizacji tychże wymagań i powinny dobrać takie metody i sposoby działania, aby umożliwiły one osiągnięcie stanu opisywanego przez wymagania, ale również odzwierciedlały specyfikę szkoły lub placówki. Dolnośląski Kurator Oświaty wskazał brak określenia jej standardów nauczania zdalnego, jako jeden z problemów nauki zdalnej, który spowodował brak odpowiednich narzędzi do prowadzenia nauczania w taki sposób.

⁴¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19.

⁴² 30 czerwca 2021 r.

⁴³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem Covid-19 (Dz. U. poz. 493, ze zm.), dalej jako: „rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań”.

⁴⁴ Rozporządzenie z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. z 2020 r. poz. 2198).

Wszystkie informacje o zmianach w prawie oświatowym były zamieszczane na stronie internetowej resortu edukacji do powszechnej wiadomości obywateli⁴⁵. Publikowano wskazówki dla nauczycieli i uczniów, a także można było pobrać materiały do nauki oraz uzyskać informacje o dodatkowych inicjatywach edukacyjnych, będących wsparciem nauczania na odległość. W przekazywanie informacji dyrektorom szkół i placówek zaangażowane było również Centrum Informatyczne Edukacji⁴⁶ poprzez System Informacji Oświatowej (SIO) oraz kuratorzy oświaty. Pracownicy Ministerstwa udzielali informacji na piśmie i/lub w trakcie rozmów telefonicznych w okresie ograniczenia ich funkcjonowania. Przykładem takich działań było wydawanie wytycznych i zaleceń oraz poradników i informatorów takich jak: „Kształcenie na odległość – Poradnik dla szkół”⁴⁷, „Informator dla dyrektorów szkół i nauczycieli – w związku z czasowym ograniczeniem funkcjonowania jednostek oświaty”⁴⁸, „Dobre praktyki dotyczące funkcjonowania jednostek systemu oświaty – w okresie zapobiegania, przeciwdziałania i zwalczania COVID-19”⁴⁹, „Kształcenie na odległość – edukacja wczesnoszkolna (klasy I–III szkoły podstawowej) – Praktyczny poradnik dla rodziców i nauczycieli”⁵⁰.

W poradniku pt. „Kształcenie na odległość” polecono nauczycielom niewpisywanie w dziennikach lekcyjnych obecności uczniów na zajęciach prowadzonych zdalnie, co było niezgodne z § 8 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji⁵¹.

Odnosząc się do celu wprowadzenia tych informacji, dyrektor Departamentu Kształcenia i Wychowania MEiN stwierdziła, że treść tego poradnika nie stanowiła uregulowań prawnych, a przedmiotowy zapis odnosił się wyłącznie do lekcji online przeprowadzanych w czasie rzeczywistym. Wskazała, że odnotowywanie obecności tylko tym uczniom, którzy uczestniczą w zajęciach zdalnych byłoby dyskryminujące w stosunku do tych, którzy nie mieli takiej możliwości. W związku z tym, na początkowym etapie ograniczenia funkcjonowania szkół, w poradniku nie zalecano dyrektorom sprawdzania obecności na zajęciach zdalnych. Podkreśliła również, że sposób potwierdzania obecności uczniów na zajęciach pozostawiono do ustalenia dyrektorom szkół, w zależności od możliwości technicznych.

Nierzetelne przygotowanie wytycznych w poradniku „Kształcenie na odległość”

⁴⁵ Na stronie internetowej www.gov.pl/edukacja, od czasu ogłoszenia stanu epidemicznego do stycznia 2021 r. zamieszczono 169 artykułów dotyczących działań podejmowanych w ramach epidemii koronawirusa związanych tylko z funkcjonowaniem szkół i placówek w czasie pandemii COVID-19.

⁴⁶ Jednostka podlegała i nadzorowana przez Ministra. Dalej: CIE.

⁴⁷ Opublikowany na stronie internetowej Ministra 25 marca 2020 r. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/ksztalcenie-na-odleglosc—poradnik-dla-szkol> [dostęp: 15.07.2021 r.].

⁴⁸ Opublikowany na stronie internetowej Ministra 5 maja 2020 r. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/informator-dla-dyrektorow-szkol-i-nauczycieli> [dostęp: 15.07.2021 r.].

⁴⁹ Opublikowany na stronie internetowej Ministra w dniu 20 sierpnia 2020 r. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/dobre-praktyki-w-zakresie-zdalnej-edukacji—poradnik-men> [dostęp: 15.07.2021 r.].

⁵⁰ Opublikowany na stronie internetowej Ministra w dniu 18 listopada 2020 r. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/ksztalcenie-na-odleglosc-w-klasach-i-iii-szkoly-podstawowej—poradnik-men> [dostęp: 15.07.2021 r.].

⁵¹ Dz. U. poz. 1646, ze zm.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zdaniem NIK, zamieszczenie informacji o niewpisywaniu do dzienników lekcyjnych obecności uczniów na zajęciach prowadzonych zdalnie było działaniem nierzetelnym wobec dyrektorów i nauczycieli szkół, gdyż stawiło ich przed dylematem, czy powinni działać zgodnie z obowiązującą wówczas treścią § 8 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r., którego to przepisu Minister nie zmienił ani nie uchylił, czy też poradnika, który nie stanowił aktu prawnego, ale mógł być odbierany, jako polecenie służbowe. Zamieszczanie tej informacji było również działaniem niecelowym, gdyż stworzyło ryzyko utraty przez szkoły kontroli nad obowiązkiem uczestnictwa uczniów w procesach edukacji i wychowania realizowanych przez nauczycieli. Ponadto wprowadzenie przez Ministra różnych form realizacji zdalnego nauczania powinno skutkować wprowadzeniem adekwatnych narzędzi weryfikacji udziału uczniów w zajęciach szkolnych.

Znaczne obniżenie frekwencji uczniów na zajęciach szkolnych stwierdzono już podczas kontroli NIK pt. „Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych”⁵². W czterech szkołach, z 20 objętych kontrolą, wystąpiły przypadki uczniów z frekwencją poniżej 50%. Na problemy ze sprawdzeniem faktycznej frekwencji uczniów na zajęciach, zwracali uwagę zarówno dyrektorzy objętych kontrolą szkół jak i blisko jedna trzecia nauczycieli (30%) z 25 434 uczestniczących w badaniu kwestionariuszowym NIK nauczycieli. Średni poziom frekwencji w 86 szkołach objętych kontrolą kuratorów oświaty – na zlecenie NIK – był najniższy w roku szkolnym 2018/2019 i wyniósł 85%. Natomiast najwięcej uczniów, którzy mieli frekwencje poniżej 50% lub nie realizowali obowiązku szkolnego/nauki było w roku szkolnym 2020/2021.

Z dniem 1 września 2020 r. został doprecyzowany w odpowiednim rozporządzeniu⁵³ Ministra sposób potwierdzania obecności uczniów na zajęciach oraz sposób i termin usprawiedliwiania nieobecności uczniów na zajęciach edukacyjnych.

**Brak weryfikacji
frekwencji uczniów
na zajęciach**

W dwóch szkołach podstawowych, spośród ośmiu skontrolowanych, w roku szkolnym 2019/2020 nie sprawdzano frekwencji kierując się zapisami Ministerstwa w poradniku „Kształcenie na odległość – Poradnik dla szkół”.

Przykłady

Szkoła Podstawowa w Jeleniej Górze

W roku szkolnym 2019/2020 nie odnotowywano frekwencji uczniów w e-dzienniku, zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Edukacji Narodowej zawartymi w poradniku „Kształcenie na odległość”. Kontrolę realizacji obowiązku szkolnego prowadzili wychowawcy klas w porozumieniu z pedagogami szkolnymi.

⁵² Informacja o wynikach kontroli – Organizacja pracy nauczycieli..., op.cit., str. 79–80.

⁵³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 1394).

Szkoła Podstawowa w Łęcznej

W roku szkolnym 2019/2020 nauczyciele nie wpisywali obecności uczniów na zajęciach prowadzonych zdalnie, a frekwencja została obliczona do czasu zamknięcia szkół. KO w Lublinie nie wydało rekomendacji dotyczącej odnotowywania frekwencji uczniów, a Szkoła stosowała się do rekomendacji MEN dotyczących zasad organizacji kształcenia na odległość, przedstawionych w poradniku „Kształcenie na odległość: Poradnik dla szkół”. Dziennik elektroniczny nie pozwalał na niewpisywanie frekwencji, dlatego została ona uzupełniona za okres nauki zdalnej (na każdych zajęciach dla całej klasy – 100% obecności).

W szkołach przekazywano uczniom materiały do nauki za pomocą dziennika elektronicznego, co pozwoliło w niektórych szkołach weryfikować obecność w roku szkolnym 2019/2020 (na wszystkich lekcjach w danym dniu) w oparciu o fakt zalogowania się raz dziennie przez ucznia do dziennika elektronicznego celem odbioru przesłanych lekcji. Obowiązek ten był zwykle powierzany wychowawcy klasy.

Jeszcze innym sposobem monitorowania realizacji przez uczniów obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki były wprowadzone przez niektóre szkoły⁵⁴ karty monitorowania systematyczności kontaktowania się uczniów ze szkołą. W przypadku wystąpienia braku kontaktu z uczniem lub rodzicem/opiekunem, nieobecności na lekcjach zadanych, podejmowano działania mające na celu wyjaśnienie zaistniałej sytuacji i oferowano pomoc uczniom w trudnej sytuacji. Wielu uczniów miało w początkowym okresie problemy z realizacją nauczania w tej formie. Wychowawcy klas na bieżąco wyjaśniali sytuacje braku kontaktu z uczniami i rodzicami/opiekunami, a w razie konieczności również z pedagogiem szkolnym czy psychologiem. W efekcie tych działań uczniowie poprawiali swoją frekwencję. W skrajnych przypadkach, gdy działania te nie przynosiły rezultatu, dyrektorzy podejmowali działania zaradcze we współpracy z miejskimi ośrodkami pomocy społecznej, centrami pomocy rodzinie, kuratorami sądowymi, zaś w skrajnych sytuacjach kierowano pismo do sądów rodzinnych.

W roku szkolnym 2020/2021 frekwencję na zajęciach zdalnych odnotowywano zgodnie ze stanem faktycznym – wszyscy uczniowie mieli możliwość uczestnictwa w zajęciach prowadzonych najczęściej w formie *on-line*.

O ile w szkołach podstawowych uczniowie niesklasyfikowani z powodu nieobecności to pojedyncze przypadki, o tyle w szkołach ponadpodstawowych jest ich dużo więcej. Spośród siedmiu skontrolowanych szkół tego typu tylko w dwóch nie było uczniów niesklasyfikowanych. W pięciu szkołach ponadpodstawowych, spośród siedmiu, w roku szkolnym 2019/2020 było łącznie 29 uczniów niesklasyfikowanych to w roku szkolnym 2020/2021 było ich łącznie 49 (dane z czterech szkół). Ponadto w jednej ze szkół trzech uczniów miało nieusprawiedliwioną nieobecność w okresie jednego miesiąca na co najmniej 50% dni zajęć w szkole. W każdym z tych przypadków

Inne sposoby weryfikacji frekwencji uczniów na zajęciach

Działania podejmowane w celu poprawy frekwencji

⁵⁴ Szkoła Podstawowa w Jeleniej Górze, Liceum Ogólnokształcące w Płocku.

uczniowie ukończyli 18 lat, w związku z czym nie podlegali obowiązkowi nauki. Ostatecznie zrezygnowali ze szkoły, bądź zostali skreśleni z listy uczniów na podstawie decyzji rady pedagogicznej⁵⁵.

W każdej ze skontrolowanych szkół wszyscy uczniowie, u których ujawniły się trudności z nauką podczas edukacji zdalnej, byli na bieżąco obejmowani odpowiednią formą wsparcia. Możliwe były indywidualne konsultacje z nauczycielem przedmiotu, indywidualnie określone terminy odsyłania zaległych prac, organizowane były działania wspierające diagnozowanie trudności edukacyjnych przy wsparciu psychologów z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.

5.2. Zapewnienie warunków do funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia Covid-19

W okresie epidemii COVID-19 i związanego z nią stanu zagrożenia Minister Edukacji i Nauki oraz organy prowadzące dążyli do zapewnienia szkołom niezbędnych warunków do realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Dotyczyło to zarówno wyposażenia szkół w środki ochrony osobistej, jak również stopniowego zwiększania ich możliwości realizacji nauczania w trybie zdalnym. NIK zwraca uwagę, że na terenie jednej⁵⁶ z pięciu skontrolowanych jednostek samorządu terytorialnego, zapotrzebowanie na sprzęt komputerowy w 77 szkołach było znacznie wyższe niż górne limity dofinansowania wynikające z założeń podziału środków w ramach programów: „Zdalna szkoła – wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego” i „Zdalna szkoła+”, co świadczy o nieadekwatności kryteriów do potrzeb. Zakupiony sprzęt (łącznie 77 laptopów) pokrywał jedynie 16% zgłoszonego przez szkoły zapotrzebowania (łącznie 480 laptopów). Wyniki badania kwestionariuszowego NIK w ramach kontroli pt. „Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych”⁵⁷ wskazały na brak zaspokojenia 22% zgłoszonych potrzeb dotyczących sprzętu do zdalnego nauczania. Wynikało to najczęściej z braku środków finansowych (87%).

Programy rządowe na dofinansowanie zakupu sprzętu do szkół

Jednym z działań na rzecz wsparcia nauczania zdalnego była decyzja o uruchomieniu Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz nowoczesnych technologii do terapii na lata 2020–2024 – „Aktywna tablica”⁵⁸. Programem objęto lata 2020–2024 i szerszy zakres szkół⁵⁹. Przewidziana kwota wsparcia wyniosła 361 455 tys. zł, z której w 2020 r. wykorzystano 34 900 tys. zł.

⁵⁵ W Branżowej szkole I stopnia w Zgorzelcu jeden z uczniów zgłosił w dniu 26 października 2020 r. rezygnację z dalszej nauki. W pozostałych dwóch przypadkach, decyzjami rady pedagogicznej z dnia 24 września 2020 r. oraz z dnia 31 października 2020 r., uczniowie zostali skreśleni z listy uczniów.

⁵⁶ Miasto Płock.

⁵⁷ Informacja o wynikach kontroli – „Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych”, P/20/02/KNO, str. 82.

⁵⁸ Program był już wcześniej realizowany ale tylko w szkołach podstawowych w latach 2017–2019 i w jego ramach 11 955 szkół podstawowych otrzymało 39 744 różnego rodzaju pomocy dydaktycznych za kwotę 161 595 157 zł (kwota wykorzystanego wsparcia finansowego).

⁵⁹ Beneficjentami zostaną objęte: 2670 szkół podstawowe, które nie otrzymały wsparcia finansowego w poprzedniej edycji programu na lata 2017–2019, 5870 szkół ponadpodstawowych, 267 szkół kształcących uczniów niewidomych, 11 specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i 4530 szkół kształcących uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W ramach współpracy międzyresortowej, w 2020 r. uruchomiono dwa projekty: „Zdalna szkoła” (od 1 kwietnia 2020 r.) i „Zdalna szkoła+” (od 15 maja 2020 r.). W działaniach tych, realizowanych przez Centrum Projektów Polska Cyfrowa (CPPC), Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Ministerstwem Cyfryzacji opracowało kryteria podziału środków między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego, jednocześnie upraszczając do minimum procedury aplikowania po to, by jak najwięcej samorządów w możliwie najkrótszym czasie mogło zakupić niezbędny sprzęt do kształcenia na odległość. Wartość wydatkowanych środków na oba projekty to 366 700 tys. zł, za które zakupiono bądź zrefundowano zakup ponad 137 tys. sztuk sprzętu. W ramach projektu „Zdalna Szkoła” wsparcie w wysokości ponad 187 000 tys. zł otrzymało 2787 samorządów (z 2790 uprawnionych podmiotów). W ramach projektu „Zdalna szkoła+” wsparcie uzyskało 2466 samorządów (wszyscy uprawnieni) na kwotę około 179 700 tys. zł. Program kierowano głównie do rodzin mniej zamożnych, z co najmniej trojgiem dzieci. Dofinansowanie dotyczyło zakupu zarówno komputerów, laptopów, ale także oprogramowania, ubezpieczenia sprzętu, mobilnego dostępu do internetu lub innych uzasadnionych wydatków związanych z realizacją zdalnej nauki.

Kolejnym wsparciem, które trafiło do 764 szkół, były mobilne pracownice komputerowe, – jako nagrody w konkursie #OSEWyzwanie organizowanym przez Naukową i Akademicką Sieć Komputerową – Państwowy Instytut Badawczy (NASK-PIB) w ramach programu Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej (OSE). Założeniem tego programu było umożliwienie szkołom dostępu do szybkiego, bezpłatnego i bezpiecznego Internetu zaprojektowanego na mocy ustawy z dnia 27 października 2017 r. o Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej⁶⁰. W ramach tej akcji szkołom przekazano łącznie 12 224 laptopów, będących wsparciem przy prowadzeniu lekcji i korzystaniu z internetowych zasobów edukacyjnych. Wartość pojedynczego zestawu (jednej pracowni) wynosiła 34 439 zł, a łączna wartość udzielonego wsparcia to 26 311,4 tys. zł.

NASK-PIB w 2020 r. przekazał do 2400 szkół zestawy Szkolnych Pakietów Multimedialnych⁶¹. W ramach tego działania szkoły otrzymały łącznie 60 tys. tabletów w ramach tego działania. Dostawy realizowano sukcesywnie do 15 grudnia 2020 r. Wartość przekazanego sprzętu to kwota 58 228,2 tys. zł.

Spośród 15 skontrolowanych szkół w momencie pojawienia się/ogłoszenia epidemii do OSE podłączonych było pięć szkół. Do czasu zakończenia zajęć dydaktycznych w roku szkolnym 2019/2020 do Sieci podłączono kolejnych sześć szkół, a w okresie wakacji (tj. przed 1 września 2020 r.) do OSE podłączono kolejne dwie szkoły. W przypadku kolejnych dwóch szkół, pomimo podpisania umów o podłączenie do Sieci na początku

Co trzecia szkoła podłączona do OSE w momencie ogłoszenia epidemii

⁶⁰ Dz. U. z 2021 r. poz. 989.

⁶¹ Szkolny Pakiet Multimedialny to zestaw składający się z 25 tabletów wraz z etui, klawiaturami oraz rysikami, jak również usługą mobilnego dostępu do sieci Internet, świadczoną do końca roku szkolnego 2020/2021.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

2021 r. (styczeń–luty), do czasu zakończenia kontroli w szkołach nie połączono ich do Sieci. W jednym z tych przypadków problemem była nieodpowiednia sieć w szkole.

Przykłady

Szkoła Podstawowa w Juchnowcu Górnym

Szkoła jest przyłączona do Ogólnopolskiej Sieci Informacyjnej od 14.04.2020 r. Przepustowość łącza wynosi 100 Mb/s. Dyrektor wyjaśniła, że „szybkość przekazywania danych jest całkowicie wystarczająca, sieć działa niezawodnie (nie było przerw w dostępie do Internetu), w związku, z czym Szkoła nie ma innego, alternatywnego dostępu do Internetu”. Umowę o świadczenie usług w OSE zawarto 23 października 2019 r. Przyłączenie do OSE ponad pół roku po podpisaniu umowy – jak wyjaśniła dyrektor – „było niezależne od Szkoły. Po podpisaniu umowy długo oczekiwaliśmy na kontakt ze strony OSE”.

Szkoła Podstawowa w Płocku

Szkoła miała dostęp do sieci internetowej poprzez łącze asynchroniczne 100/20, a po przyłączeniu 28 kwietnia 2020 r. do Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej (OSE) na podstawie umowy z dnia 6 listopada 2019 r. pomiędzy Szkołą, a Naukową i Akademicką Siecią Komputerową – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie także poprzez łącze synchroniczne 100/100 (obecnie podstawowy kanał dostępu). Dyrektor wyjaśnił, że nie miał wpływu zarówno na termin podpisania umowy, jak i na przyłączenia Szkoły do systemu. Wynikały one z harmonogramu działań NASK.

Liceum Ogólnokształcące w Łomży

W trakcie niniejszej kontroli NIK Liceum miało dwa łącza internetowe wykorzystywane: jedno w procesie nauki zdalnej (o deklarowanej przepustowości 100 Mb/s) oraz drugie do obsługi administracji Szkoły (o deklarowanej przepustowości 80 Mb/s), które wyposażone zostały w automatyczny mechanizm przełączeniowy. W dniu 22 stycznia 2021 r. dyrekcja szkoły zawarła także umowę o przyłączenia do Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej (OSE), zapewniającej m.in. nieodpłatne łącze o symetrycznej przepustowości 100 Mb/s oraz inne usługi z zakresu bezpieczeństwa technologii cyfrowych. Jednak do dnia zakończenia niniejszej kontroli NIK usługi te nie zostały uruchomione. Dyrektor szkoły wyjaśniła, że: „po zwróceniu się do nas przedstawicieli OSE w tej sprawie na początku 2021 r. wystąpiliśmy o przyłączenie, posiadamy podpisaną umowę w tej sprawie i 26 maja br. zostaliśmy podłączeni do OSE (na bazie naszego własnego światłowodu, natomiast przełączenie na sygnał OSE, zgodnie z informacją przekazaną przez Naczelnika Wydziału Informatyki UM w Łomży) nastąpi po zakończeniu obecnego roku szkolnego, aby nie powodować zakłóceń w pracy – najprawdopodobniej na koniec czerwca 2021 r.”

W jednej ze skontrolowanych szkół nie zdecydowano się na podłączenie do OSE, gdyż jak wyjaśniła dyrektor ZST, „specyfika placówki wymaga reinstalacji oprogramowania, co kilka miesięcy, co w sytuacji podłączenia do OSE utrudniałoby pracę i wymagałoby zatrudnienia dodatkowej osoby do obsługi systemu. Zespół Szkół ze względu na prowadzone zajęcia na kierunku informatycznym i programistycznym zobowiązany jest mieć wysoką przepustowość i absolutną niezawodność sieci niezbędną do prowadzenia zajęć praktycznych w tych kierunkach. Sprzęt informatyczny i dostęp do Internetu dla tych kierunków kształcenia należy do wymaganego wyposażenia w pracowniach technicznych”. Niemniej szkoła zapewniła dostęp

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

do internetu poprzez łącze symetryczne, wykonane w technologii światłowodowej o prędkości 750/750 Mbps. Ponadto wydzielone były trzy sieci przewodowe: sieć dla uczniów, sieć dla administracji szkoły oraz sieć dla nauczycieli, która swoim zasięgiem obejmowała wszystkie sale lekcyjne. Wszystkie trzy sieci były odizolowane osobną instalacją teleinformatyczną. W Zespole Szkół funkcjonowała także sieć bezprzewodowa. W sieci WiFi funkcjonowały trzy podsieci, które dawały dostęp dla nauczycieli, uczniów i gości ZST w Radomiu.

Wyniki niniejszej kontroli potwierdziły problemy z właściwą, jakością dostępności do sieci, co w efekcie wymuszało na szkołach utrzymywanie dodatkowych łączy internetowych.

Problemy
w działaniu OSE

Przykłady

Szkoła Podstawowa w Przytocznej

Szkoła została przyłączona do Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej 25 marca 2019 r., o symetrycznej przepustowości 100 Mbit/s, co potwierdzono protokołem zdawczo-odbiorczym usługi OSE. W okresie od 1 października 2019 r. do 31 października 2020 r. było to jedyne źródło Internetu w Szkole.

W celu poprawy jakości i szybkości przesyłu danych Szkoła zakupiła dodatkową usługę dostępu do Internetu na okres od 1 listopada 2020 r. do 31 października 2022 r. – pakiet o szybkości przesyłu/odbioru 100Mbit/100Mbit, łącze światłowodowe. Koszt miesięczny zakupu tej usługi wynosi 315 zł brutto. Dyrektor szkoły wyjaśniła, że przy zdalnym nauczaniu sieć OSE nie była wystarczająca na potrzeby Szkoły. Dodała, że decyzję o zakupie dodatkowej usługi internetowej podjęła mając na uwadze zapewnienie Internetu o dobrej jakości w związku z ciągle trwającą epidemią.

Szkoła Podstawowa w Augustowie

Szkoła jest przyłączona do Ogólnopolskiej Sieci Informacyjnej od 14 czerwca 2019 r. Umowę o świadczenie usług w OSE zawarto 20 maja 2019 r. Deklarowana w umowie przepustowość łącza symetrycznego wynosiła 100 Mb/s. Oględziny przepustowości łącza wykazały, że parametry odbiegały od deklarowanej w umowie przepustowości łącza symetrycznego, tj. prędkość wysyłania (*upload*) była ponad połowę niższa od ściągania (*download*). Na stronie <https://ose.gov.pl> oraz w umowie wskazano, że Internet OSE to łącze o symetrycznej przepustowości 100 MB, co oznacza, że dane można pobierać i wysyłać z równie wysoką prędkością. Tymczasem test prędkości łącza⁶² przy maksymalnym obciążeniu (w czasie lekcji) pobierania i wysyłania danych wyniósł odpowiednio: 80 MB/s, i ok. 30 MB/s. W wyniku oględzin przeprowadzonych bez obciążenia sieci (w przerwie) stwierdzono, że prędkość wysyłania była ponad połowę niższa od prędkości ściągania i kształtowała się w przedziale od 8 MB/s do 32 Mb/s, co nie spełniało parametrów zawartych w umowie. Poprawny był *download*, który wahał się w przedziale: ok. 73 MB/s do ponad 83 MB/s, tj. przy uwzględnieniu niezależnych strat, był poprawny.

W trakcie kontroli Szkoła zgłosiła do serwisu wadliwe działanie sieci OSE. W efekcie podwykonawca OSE potwierdził wadliwość łącza i dokonał jego naprawy (wymieniono router na nowy).

⁶² Wykonany 16 czerwca 2021 r. przez przedstawiciela serwisu informatycznego.

Środki na wyposażenie nauczycieli w sprzęt do realizacji nauczania zdalnego

Zwiększając w 2020 r. o kwotę 270 815,3 tys. zł część oświatową subwencji ogólnej, wprowadzono jednorazowe dofinansowanie dla nauczycieli przeznaczone na zakup usługi dostępu do internetu oraz sprzętu przydatnego w prowadzeniu zajęć realizowanych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Tę dodatkową kwotę części oświatowej subwencji ogólnej w wysokości 269 732 tys. zł (po odliczeniu 0,4% rezerwy), przeznaczonej dla 539 464 nauczycieli, podzielono między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty, miasta na prawach powiatu i samorządy województw). Dofinansowanie wypłacane było nauczycielom w kwocie wskazanej we wniosku na podstawie przedłożonego dowodu zakupu, jednak nie wyższej niż 500 zł. Jednocześnie uruchomiono środki w wysokości 6573,5 tys. zł z rezerwy celowej budżetu państwa na 2020 r. poz. 73 – Przeciwdziałanie COVID-19, z przeznaczeniem na wypłatę jednorazowego dofinansowania zakupu sprzętu lub oprogramowania dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych i rejestrowanych przez organy administracji rządowej.

Na terenie pięciu skontrolowanych jst w roku szkolnym 2019/2020 funkcjonowało łącznie 135 szkół, do których uczęszczało 37 455 uczniów w tym 19 698 do szkół podstawowych, a 17 757 do szkół ponadpodstawowych. W roku szkolnym 2020/2021 liczba szkół wzrosła do 147, a liczba uczniów ogółem do 37 595, w tym 19 732 uczących się w szkołach podstawowych.

Środki na oświatę

Stosownie do art. 10 ust. 1 ustawy *Prawo oświatowe*, do zadań organu prowadzącego należy zapewnienie warunków działania szkoły, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki oraz warunków umożliwiających stosowanie specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży objętych kształceniem specjalnym, wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie. Zadania oświatowe są finansowane z części oświatowej subwencji ogólnej, ale zgodnie z art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 27 października 2017 r. *o finansowaniu zadań oświatowych*⁶³, środki niezbędne na realizację zadań oświatowych zagwarantowane są w dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

Według danych, uzyskanych w trakcie kontroli w Ministerstwie, ze sprawozdań jednostek samorządu terytorialnego za rok 2020 – dochody ogółem samorządów wzrosły w 2020 r. o 26,4 mld zł, tj. o 9,5% względem roku poprzedniego. Ponadto dochody własne wzrosły w skali kraju o 10,6 mld zł, tj. o 7,8% (135,8 mld zł w 2019 r. i 143,4 mld zł w 2020 r.), w tym dochody z tytułu:

- PIT: 55,1 mld zł spadek o 1,1 mld zł, tj. o 1,9%.
- CIT: 11,3 mld zł wzrost o 0,4 mld zł, tj. o 3,9%.

Kwota części oświatowej subwencji ogólnej na 2020 r. wyniosła 50 157 mln zł i była wyższa w relacji do 2019 r. o 3249 mln zł (o 6,93%). W ustawie budżetowej na 2021 r. kwota części oświatowej subwencji ogólnej została ustalona w wysokości 52 036 mln zł (wzrost w porównaniu do kwoty subwencji oświatowej zaplanowanej w ustawie budżetowej

⁶³ Dz. U. z 2021 r. poz. 1930.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

na 2020 r. o 2,2 mld zł, tj. o 4,4%). W 2020 r. wydatki jst na oświatę w skali kraju wyniosły (dział 801 – Oświata i wychowanie – 80 120 mln zł, dział 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza 6288 mln zł)⁶⁴ – 86 408 mln zł i w stosunku do wydatków z 2019 r. (81 974,6 mln zł) wzrosły o 5,4%. Jednocześnie wydatki jst na funkcjonowanie samych szkół wyniosły w 2020 r. 57 163,7 mln zł. i były o 6% wyższe niż w roku ubiegłym.

W objętych kontrolą jednostkach samorządu terytorialnego dochody ogółem w 2020 r. wyniosły 2 536 078 tys. zł. i były wyższe niż w roku 2019 r. o 6%, z tym, że dochody własne jst spadły o 0,4%, zaś dochody z tytułu części oświatowej subwencji ogólnej wzrosły o 8%. Wydatki w kontrolowanych jst wyniosły w 2020 r. ogółem 1 887 959 tys. zł. i był wyższe o 3,8% niż w roku 2019 r., z tym, że wydatki bieżące na oświatę wzrosły o 1% w porównaniu z rokiem 2019 r., zaś wydatki na wynagrodzenia i pochodne w oświacie wzrosły o 8%.

W okresie objętym kontrolą skontrolowane gminy zapewniały warunki działania szkół, w tym wyposażenie w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczo-profilaktycznych, przeprowadzania egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych, w sytuacji epidemii COVID-19 – w zakresie realizacji zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

Wszystkie skontrolowane jednostki samorządu terytorialnego korzystały z projektów „Zdalna szkoła – wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego” i „Zdalna szkoła+”. Samorządy na doposażenie szkół uzyskiwały z tych projektów w latach 2020–2021 (do czasu zakończenia kontroli) łącznie 906,9 tys. zł, co pozwoliło na zakup 332 laptopów, 36 komputerów stacjonarnych, 50 ruterów.

Wsparcie w ramach tych projektów skierowane było do szkół, pośrednio do nauczycieli i uczniów, w tym uczniów z rodzin wielodzietnych (3+). Sprzęt mógł być przekazywany dowolnej szkole z terenu danej jst, niezależnie od tego, kto jest organem prowadzącym. Wysokość grantów wahała się od 35 tys. zł do 165 tys. zł. Jak wyjaśniła Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, kryterium podziałowym środków w przypadku programu „Zdalna szkoła” była liczba uczniów w danej gminie, zaś w przypadku projektu „Zdalna Szkoła+” liczba rodzin wielodzietnych w danej gminie, gdyż projekty te były odpowiedzią na sytuację pandemiczną i wprowadzenie zdalnej nauki.

Niemniej w przypadku jednego samorządu⁶⁵, z pięciu skontrolowanych jednostek samorządu terytorialnego, który prowadzi 77 szkół, do których w okresie objętym kontrolą uczęszczało odpowiednio 21 797 uczniów, zgłoszone przez szkoły zapotrzebowanie w ramach tych projektów było znacznie wyższe niż górne limity dofinansowania wynikające z założeń podziału środków przewidzianych w tych projektach⁶⁶. Zakupiony sprzęt (łącznie

Nieadekwatny do potrzeb podział środków w ramach projektów: „Zdalna szkoła” i „Zdalna szkoła +”

⁶⁴ Zgodnie z Informacją o wykonaniu budżetów jednostek samorządu terytorialnego w 2020 r. <https://www.gov.pl/web/finanse/sprawozdanie-roczne-za-2020-rok> [dostęp: 15.09.2021 r.].

⁶⁵ Miasto Płock.

⁶⁶ Założenia projektów przewidywały możliwość wnioskowania przez UM Płock odpowiednio do 100,0 tys. zł i do 155,0 tys. zł.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

77 laptopów) pokrywał jedynie 16% zgłoszonego przez szkoły zapotrzebowania (łącznie 480 laptopów). W przypadku zaś Gminy Przytoczna, której limit środków w ramach tych projektów⁶⁷ został ustalony wg kryterium liczby rodzin wielodzietnych z terenu gminy, zakupiony sprzęt pozwolił w 100% na zaspokojenie potrzeb dwóch szkół, funkcjonujących na terenie jst, do których w okresie objętym kontrolą uczęszczało łącznie odpowiednio 457 i 459 uczniów.

Zdaniem NIK, podział środków powinien się opierać o faktyczne potrzeby, zwłaszcza w sytuacji epidemii. Należy zauważyć, że za pośrednictwem Systemu Informacji Oświatowej Minister ma możliwość uzyskania tych danych bezpośrednio ze szkół. Na problemy w dostępie do sprzętu wskazali także nauczyciele w trakcie badania kwestionariuszowego przeprowadzonego w ramach kontroli NIK pt. Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych, zgodnie, z którym „Ze wszystkich zgłaszanych przez nauczycieli potrzeb dotyczących sprzętu do zdalnego nauczania 22% nie zostało zaspokojonych. Wynikało to najczęściej z braku środków finansowych na zakup potrzebnego sprzętu (87%), a także zbyt małej liczby sprzętu do wypożyczenia 57%”⁶⁸.

Niegospodarne wydatkowanie środków na zakup wyposażenia szkół

Natomiast w przypadku dwóch skontrolowanych jednostek samorządu terytorialnego w wyniku kontroli stwierdzono nieprawidłowości dotyczące niegospodarnego wydatkowania kwoty 34,5 tys. zł. na opłatę abonamentu za dostęp do Internetu, w którym zarówno zakupiony sprzęt, jak i Internet nie były użytkowane.

W ramach projektu „Zdalna Szkoła+”:

- w gminie Bełżyce 4 czerwca 2020 r. zakupiono w ramach projektu 43 laptopy z oprogramowaniem i transmisją danych, wykupioną na okres sześciu miesięcy, tj. do 3 grudnia 2020 r. Dopiero 17 września 2020 r. przekazał je dyrektorom szkół;
- w Jeleniej Górze 9 czerwca 2020 r. dokonano zakupu 42 laptopów wraz z abonamentem na dostęp do Internetu, które przekazano do szkół 17 sierpnia 2020 r.

Od momentu zakupu tych laptopów i dostępu do Internetu opłacano dla nich abonamenty, a uczniowie i nauczyciele nie korzystali z zakupionego sprzętu ani z dostępu do sieci. Takie postępowanie, zdaniem NIK, było działaniem niegospodarnym.

NIK wskazuje, że zgodnie z zawartymi umowami, termin na zakup tego sprzętu wraz z abonamentem na dostęp do internetu, kończył się po upływie sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie tej umowy tj. odpowiednio 3 grudnia 2020 r. w przypadku Gminy Bełżyce oraz 9 grudnia 2020 r. w przypadku Miasta Jelenia Góra. Zatem gminy miały możliwość późniejszego nabycia tego sprzętu i uniknięcia opłacenia abonamentu za okres, w którym nie był wykorzystywany.

⁶⁷ Założenia projektów przewidywały możliwość wnioskowania przez Urząd Gminy Przytoczna odpowiednio do 60 tys. zł. I do 55 tys. zł.

⁶⁸ Informacja o wynikach kontroli P/20/027/KNO str. 82.

Oprócz projektów „Zdalna szkoła” oraz „Zdalna szkoła+” samorządy uzyskiwały sprzęt niezbędny do wyposażenia uczniów i nauczycieli w trakcie nauki zdalnej także z innych projektów finansowanych ze środków UE:

- w lipcu 2020 r. Miasto Płock przystąpiło do projektu partnerskiego realizowanego przez Województwo Mazowieckie pn. „Mazowiecki program przygotowania szkół, nauczycieli i uczniów do nauczania zdalnego”⁶⁹. Wsparciem objęto dwie płockie szkoły, którym przekazano łącznie 16 komputerów stacjonarnych z monitorami, 26 laptopów, 24 tablety, 26 drukarek laserowych, dwa urządzenia wielofunkcyjne, dwa mobilne routery z kartami SIM, dwa projektory multimedialne i jeden monitor interaktywny;
- w listopadzie 2020 r. Miasto Płock otrzymało dotację celową na zakup sprzętu i pomocy dydaktycznych w ramach programu „Aktywna tablica”, z którego zakupiono pięć laptopów w kwocie 13,6 tys. zł;
- w Jeleniej Górze do szkół przekazany został sprzęt informatyczny uzyskany w ramach realizowanych przez Miasto projektów: „Jeleniogórskie szkoły=pewność i gwarancja wysokiej jakości kształcenia” oraz „Szkolimy zawodowo – poprawa warunków nauczania w jeleniogórskich szkołach”, współfinansowanych ze środków z UE, który mógł być wykorzystany do prowadzenia nauki zdalnej. Było to 41 projektorów multimedialnych, 245 laptopów, 64 drukarki i urządzenia wielofunkcyjne, 16 wizualizatorów (rzutników pisma), 111 tabletów, 180 komputerów stacjonarnych, 21 pakietów biurowych, 23 monitory, 15 tabletów graficznych, 15 kompletów urządzeń do ruchu sieciowego, dwa stoły multimedialne.
- w Augustowie uzyskano 12 laptopów w ramach projektu Cyfrowy Augustów⁷⁰;
- Burmistrz Bełżyc 1 kwietnia 2020 r. przekazał jednej ze szkół 10 sztuk tabletów, zakupionych podczas realizacji mikroprojektu „Rozwój kompetencji cyfrowych mieszkańców Gminy Bełżycy”.

Badane jst wyposażały szkoły w sprzęt również ze środków własnych. W ramach tych działań:

- Miasto Augustów sfinansowało w okresie objętym kontrolą ze środków własnych zakup 45 laptopów, trzech laptopów graficznych oraz 19 ruterów;
- Miasto Jelenia Góra środki, które pozostały z części oświatowej subwencji ogólnej na jednorazowe dofinansowanie nauczycielom zakupu sprzętu lub oprogramowania (81,2 tys. zł), przeznaczyło na usprawnienie infrastruktury informatycznej, w tym np. w jednym z zespołów szkół zakupiono 16 komputerów, cztery drukarki, jeden monitor interaktywny i dwa wizualizery.

Inne środki
na wyposażenie szkół
w sprzęt niezbędny
do nauczania zdalnego

⁶⁹ Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020.

⁷⁰ Założeniem projektu, realizowanego w okresie od 31 stycznia do 15 listopada 2020 r., było podniesienie kompetencji cyfrowych mieszkańców Augustowa. Po jego zakończeniu urządzenia te zostały przekazane do SP nr 6.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Burmistrz Bełżyc w 2020 r. przekazał do jednej ze szkół na trzy miesiące, na podstawie zawartych umów użyczenia, łącznie 20 tabletów, wraz z oprogramowaniem i transmisją danych. Sprzęt o łącznej wartości początkowej jednego kompletu 1420 zł zakupiło Województwo Lubelskie.

Ponadto Miasto Jelenia Góra, na wniosek jednego z dyrektorów szkół, rozbudowało i zmodernizowało sieć wewnętrzną na potrzeby zdalnego nauczania. Koszt tych prac wyniósł 20,0 tys. zł.

Potrzeby dotyczące sprzętu do nauczania zdalnego

Po ogłoszeniu stanu epidemii COVID-19 w skontrolowanych szkołach poczyniono przygotowania do zdalnego nauczania. Dyrektorzy szkół wraz z nauczycielami dokonali przeglądu sprzętu informatycznego oraz potrzeb w tym zakresie zgłaszanych przez uczniów bądź ich rodziców a także przez nauczycieli.

W skontrolowanych szkołach, w roku szkolnym 2019/2020 r. wypożyczono uczniom 231 sztuk różnego rodzaju sprzętów do nauczania zdalnego (tablety, laptopy, rutery), zaś nauczycielom 370 sztuk sprzętów. W tymże roku szkolnym liczba wypożyczonego sprzętu wzrosła. Uczniom wypożyczono 350 sztuk laptopów/tabletów, zaś nauczycielom 467 sztuk sprzętu.

Przykłady

Szkoła Podstawowa w Juchnowcu Górnym

W dniu 8 kwietnia 2020 r. uczniom użyczono 22 laptopy, w tym wszystkie 19 laptopów otrzymanych w ramach projektu „Zdalna Szkoła” i trzy laptopy używane wcześniej przez nauczycieli. W związku z otrzymaniem w ramach tego projektu pozostałych 20 laptopów dopiero 10 czerwca 2020 r., zdecydowano – jak wyjaśniła dyrektor – *aby nie użyczać ich uczniom na sam koniec roku szkolnego*. W roku szkolnym 2020/2021, od 24–27 października 2020 r. użyczono uczniom 35 laptopów i 10 tabletów.

Szkoła Podstawowa w Przytocznej

Według stanu na 1 marca 2020 r. na wyposażeniu Szkoły było 35 laptopów i trzy tablety z przeznaczeniem dla nauczycieli. Szkoła nie dysponowała sprzętem, który mogła użyczyć uczniom. W trakcie epidemii zwiększano stan mobilnego sprzętu komputerowego i tak:

- na dzień 1 września 2020 r. Szkoła dysponowała 41 laptopami i trzema tabletami z przeznaczeniem dla nauczycieli oraz trzema laptopami i 31 tabletami do wykorzystania na potrzeby uczniów,
- na dzień 15 czerwca 2021 r. – były to 44 laptopy i sześć tabletów dla nauczycieli oraz osiem laptopów i 41 tabletów dla uczniów.

Szkoła w pierwszej kolejności zabezpieczyła potrzeby nauczycieli korzystając ze sprzętu, który miała na wyposażeniu. Skorzystało z tego sprzętu 20 z 39 nauczycieli. Możliwości udostępniania sprzętu komputerowego uczniom pojawiły się dopiero w wyniku realizacji projektów „Zdalna szkoła” i „Zdalna szkoła+” po otrzymaniu przez Szkołę sprzętu komputerowego 22 kwietnia 2020 r. oraz następnie 17 listopada 2020 r. Na potrzeby uczniów użyczono łącznie 31 tabletów.

Szkoła Podstawowa w Augustowie

30 marca 2020 r. Szkoła złożyła do organu prowadzącego zapotrzebowanie na 84 laptopy z modemami dla uczniów (średnio dwa laptopy z modemem na klasę) oraz 10 laptopów z modemami dla nauczycieli, natomiast 9 listopada 2020 r. zwróciła się o 35 laptopów. Szkoła systematycznie doposażała się w sprzęt teleinformatyczny przydatny w procesie kształcenia zdalnego, zwiększając w czasie epidemii pulę sprzętu przenośnego o 59 laptopów, jeden tablet i 30 routerów. Szkoła otrzymała:

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- w ramach projektu „Zdalna Szkoła” – 22 laptopy i 22 routery⁷¹ (16 kwietnia 2020 r.),
- ze środków organu prowadzącego – osiem routerów (15 maja 2020 r.) i 23 laptopy (14 grudnia 2020 r.) – 63 laptopy,
- w ramach projektu „Zdalna Szkoła +” – 14 laptopów⁷² (7 lipca 2020 r.),
- z budżetu Szkoły-jeden tablet graficzny (3 listopada 2020 r.).

Skontrolowane szkoły uzyskiwały sprzęt do edukacji zdalnej od organów prowadzących, w tym przekazany w ramach projektów Ministra „Zdalna szkoła” oraz „Zdalna szkoła+”, a także w ramach projektów realizowanych ze środków UE.

W 2020 r. Ministerstwo podjęło współpracę z Ministerstwem Zdrowia na rzecz wyposażenia szkół w środki ochrony indywidualnej. W jej wyniku do szkół dostarczono 6,8 mln litrów płynów do dezynfekcji, 55 mln maseczek medycznych, 17,7 tys. dyspenserów i 75 tys. termometrów. Łączna szacunkowa wartość dostarczonych do szkół środków wyniosła 194 450,9 tys. zł.

Wyposażenie szkół w środki ochrony indywidualnej – działania Ministra

W 2021 r. Ośrodek Rozwoju Edukacji realizował projekt pn. „Wsparcie kadry jednostek samorządu terytorialnego w zarządzaniu oświatą ukierunkowanym na rozwój szkół i kompetencji kluczowych uczniów – II etap” (wartość projektu 6154,5 tys. zł, w tym wartość działań związanych z przeciwdziałaniem skutkom COVID-19 – 2548,8 tys. zł). Efektem realizacji projektu było m.in. przeszkolenie 87 dyrektorów Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych i Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii, przygotowanie sześciu pakietów szkoleniowych dla dyrektorów, w ramach, których przeprowadzonych zostanie 155 szkoleń oraz przygotowanie siedmiu pakietów szkoleniowych dla kadry jst (zaplanowano przeprowadzenie 110 szkoleń).

W okresie objętym kontrolą, skontrolowane jst, realizując zadania dotyczące zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy umożliwiających kształcenie uczniów w sytuacji zagrożenia COVID-19, przekazali do szkół: maseczki jednorazowe, środki do dezynfekcji rąk, środki do dezynfekcji powierzchni, rękawiczki nitrylowe, termometry, przyłbice, fartuchy ochronne. Skontrolowane organy prowadzące szkoły reagowały na potrzeby zgłaszane przez dyrektorów szkół, dotyczące doposażenia szkół w środki czystości i dezynfekcji.

Wyposażenie szkół w środki ochrony indywidualnej – działania jst

Dodatkowo Miasto Płock przekazało środki ochrony do 33 placówek prowadzonych przez podmioty inne niż jst. Było to m.in. 44 100 sztuk masek jednorazowych, 1110 litry płynu do dezynfekcji rąk, 140 litrów płynu do dezynfekcji powierzchni i 67 termometrów.

Przykład

Miasto Jelenia Góra, we współpracy z Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregionu Jeleniogórskiego, zakupiło ze środków UE, materiały do dezynfekcji, które wykorzystano do odkażania sal egzaminacyjnych, toalet i korytarzy przed egzaminem maturalnym i ośmioklasisty oraz po każdym kolejnym dniu egzaminu.

⁷¹ Zakupione przez organ prowadzący.

⁷² Zakupione przez organ prowadzący.

Możliwość wykonania testów na COVID-19

Tylko jedna spośród pięciu skontrolowanych jst przeprowadziła badania przesiewowe pracowników jednostek oświatowych. Z inicjatywy Prezydenta Jeleniej Góry w maju 2020 r., badaniom przesiewowym poddanych zostało 350 pracowników przedszkoli. Dodatkowo w związku z planowanymi badaniami pracowników szkół i placówek oświatowych, niskim zainteresowaniem rodziców i uczniów dotyczącym wznowienia zajęć stacjonarnych⁷³, w dniu 22 maja 2020 r. zasugerowano dyrektorom szkół i placówek oświatowych opóźnienie rozpoczęcia zajęć zaplanowanych na dzień 25 maja 2020 r.⁷⁴ Wskazano, że podjęcie zajęć stacjonarnych może nastąpić po uzyskaniu wyników jednoznacznie wykluczających chorobę pracowników tych placówek na SARS-CoV-2. W dniu 27 maja 2020 r. wstrzymano prowadzenie badań przesiewowych do czasu uzyskania jednoznacznych wyników badań pracowników przedszkoli. Ostatecznie, ze względu na brak możliwości pełnej weryfikacji przeprowadzonych badań, nie powtarzano tej akcji, a nauczycielom umożliwiono łatwiejszy dostęp do badań testami PCR w SP 11. W dniu 28 maja 2020 r. Prezydent, poinformował dyrektorów szkół i placówek oświatowych o braku przeciwwskazań do uruchomienia tych jednostek, przy stosowaniu środków ochrony indywidualnej oraz zasad bezpieczeństwa z zachowaniem przepisów i wytycznych Ministerstwa Zdrowia oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej dotyczących funkcjonowania szkół i placówek oświatowych w czasie epidemii.

Prezydent wyjaśnił, że uruchomienie zajęć nastąpiło z zaledwie kilkudniowym opóźnieniem i było podyktowane troską o bezpieczeństwo i higienę pracy całej społeczności szkolnej. Decyzje w tej sprawie podjęte zostały po konsultacjach m.in. z Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w Jeleniej Górze.

Wyposażenie szkół w środki ochrony indywidualnej i zasady bhp w szkole

W czasie, kiedy podczas epidemii COVID-19 szkoły prowadziły naukę w trybie stacjonarnym wprowadzono zmiany w zasadach korzystania z pomieszczeń i przestrzeni szkolnych, w tym dostępu do pracowni przedmiotowych, bibliotek czy czyteln. Szkoły zostały wyposażone również w środki dezynfekcyjne do odkażania pomocy dydaktycznych i elementów stałych oraz środki do odkażania rąk. W widocznych miejscach wisiały tablice z niezbędnymi informacjami wynikającymi z przeciwdziałania rozprzestrzeniania COVID-19. W każdej ze skontrolowanych szkół stworzono bezpieczne i higieniczne warunki korzystania z pomieszczeń szkolnych.

Niewystarczające wsparcie nauczycieli

5.3. Szkolenia dla nauczycieli w obszarze technologii cyfrowych

W opracowanym w Ministerstwie w czerwcu 2020 r. raporcie pt. „Zapewnienie funkcjonowania jednostek systemu oświaty w okresie epidemii COVID-19” wskazano, jako jedno z głównych wyzwań stojących przed Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej w sytuacji zagrożenia pandemią COVID-19, „odpowiednie wsparcie dla nauczycieli, którzy muszą przemóc wiele przeszkód, np. wielu ma zahamowania w zakresie użytko-

⁷³ Według przedłożonych wyjaśnień na zajęcia opiekuńcze zostało zgłoszonych 136 dzieci z 1851 uczniów klas I–III szkół podstawowych.

⁷⁴ Po zasięgnięciu opinii Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Jeleniej Górze.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

wania narzędzi *on-line* i brakuje im odpowiedniego doświadczenia. Istnieje potrzeba natychmiastowej koordynacji i intensywnego szkolenia nauczycieli w zakresie korzystania z narzędzi technologicznych do nauczania zdalnego”.

W okresie objętym kontrolą Minister przeznaczył na doskonalenie zawodowe nauczycieli oraz doposażenie ich w sprzęt niezbędny do nauczania zdalnego w łącznej wysokości 315 685,2 tys. zł.

Niemniej jednak, w ocenie NIK, działania Ministra na rzecz doskonalenia zawodowego nauczycieli w obszarze wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu zdalnym były niewystarczające. W okresie od sierpnia 2020 r. do kwietnia 2021 r. szkoleniami z zakresu edukacji zdalnej nie objęto żadnego nauczyciela w ramach uruchomionego przez Ministra działania pn. „Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość”.

W ramach Programu Operacyjnego Cyfrowa Polska na lata 2019–2023 podjęto projekt pn. „Lekcja. Enter”⁷⁵, w ramach którego przewidziano przeszkolenie 75 tys. nauczycieli (edukacji wczesnoszkolnej, przedmiotów humanistycznych, matematyczno-przyrodniczych, artystycznych oraz informatyki). Według stanu na 20 maja 2021 r. przeszkolono 11 179 nauczycieli. W trakcie szkoleń pozostaje 12 002 nauczycieli. Na ten projekt wydatkowano łącznie 13 626,0 tys. zł, w tym: w 2019 r. – 1924,3 tys. zł, w 2020 r. – 6944,6 tys. zł, a 2021 r. (do 25 maja) – 4757,1 tys. zł.

Minister zobowiązał także placówki doskonalenia nauczycieli do realizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli w tym zakresie. Organizowanie i prowadzenie wspomagania szkół w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych jest także obowiązkowym zadaniem publicznych bibliotek pedagogicznych. W dniu 3 grudnia 2020 r. Minister zlecił ORE⁷⁶ przygotowanie materiałów szkoleniowych dla nauczycieli szkół oraz przeprowadzenie szkoleń e-learningowych dla kadry publicznych placówek doskonalenia nauczycieli, w zakresie wprowadzanych w roku szkolnym 2020/2021 zmian wymagań egzaminacyjnych egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego w związku z epidemią COVID-19. Wykonując to zadanie ORE przeszkolił łącznie 1313 nauczycieli⁷⁷ oraz opracował cztery zeszyty dotyczące egzaminu ósmoklasisty i 11 zeszytów dotyczących egzaminu maturalnego. Na realizację tego zadania wydatkowano łącznie 61,2 tys. zł (76,5% planu wydatków).

W 2020 r. Minister zlecił ORE realizację zadania pt. „Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu

Zadanie ORE dotyczące wsparcia placówek doskonalenia nauczycieli

⁷⁵ Projekt jest realizowany przez trzy organizacje: Fundację Orange, Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego oraz Instytut Spraw Publicznych.

⁷⁶ Pismem nr DKO-WKiDN.6113.36.2020.

⁷⁷ Przeszkoleni nauczyciele prowadzili w swoich placówkach szkolenia kaskadowe. Do dnia 27 stycznia 2021 r. przeszkolono 25 170 osób.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

kształcenia na odległość”⁷⁸. Zasadniczym celem tego projektu jest doskonalenie nauczycieli w prowadzeniu nauczania zdalnego. Będzie ono realizowane w formie kursów *on-line* przez placówki doskonalenia nauczycieli i biblioteki pedagogiczne. Wartość tego projektu wynosi 50 500 tys. zł. Stopień realizacji tego zadania będzie mierzony liczbą osób oraz podmiotów objętych wsparciem dotyczącym zwalczania lub przeciwdziałania skutkom epidemii COVID-19 (odpowiednio 23 tys. osób i 234 podmioty). Termin osiągnięcia 100% wartości tych mierników upływa 31 grudnia 2021 r. Z raportu dotyczącego postępu realizacji tego projektu (z kwietnia 2021 r.) wynika, że wartość miernika odnoszącego się do liczby osób objętych wsparciem wyniosła 0,0%⁷⁹, a wartość miernika odnoszącego się do liczby podmiotów objętych wsparciem osiągnęła poziom 11,97%. Według stanu z kwietnia 2021 r. rozliczono środki na kwotę 262,8 tys. zł (0,05% wartości tego projektu)⁸⁰.

W okresie od sierpnia 2020 r. do kwietnia 2021 r. szkoleniami z zakresu edukacji zdalnej w ramach powyższego programu nie objęto żadnego nauczyciela, pomimo że za jeden z podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa uznano „wykorzystanie w procesach edukacyjnych narzędzi i zasobów cyfrowych oraz metod kształcenia na odległość. Bezpieczne i efektywne korzystanie z technologii cyfrowych”⁸¹.

Z wyżej wymienionych działań wynika, że doskonalenie zawodowe dotyczyło szeroko rozumianego rozwijania przez nauczycieli kompetencji cyfrowych, a nie prowadzenia przez nauczycieli kształcenia na odległość.

Środki na organizację doradztwa zawodowego wyodrębnione przez Ministra

Minister wyodrębnił środki na realizację ogólnokrajowych zadań w obszarze doskonalenia zawodowego na 2019 r., w kwocie 13 677 tys. zł, na 2020 r. – 13 677 tys. zł, a na 2021 r. – 13 677 tys. zł. Ze środków tych wydatkowano w 2019 r. kwotę 1733 tys. zł (12,7% planu). Środki zostały wydatkowane przez ORE na realizację zadania pn. „Vademecum nauczyciela. Wdrażanie podstawy programowej w szkole podstawowej”⁸². Dopełnieniem tych działań była realizacja projektów „Szkoły ćwiczeń”. W 2019 r. podpisano osiem umów na dofinansowanie tych projektów, na kwotę 10 089 tys. zł, a w 2020 r. podpisano 28 umów na kwotę 35 316 tys. zł. W 2021 r. (do 30 kwietnia) nie podpisano umów o dofinansowanie tego projektu. Na realizację tych projektów wykorzystano w 2019 r. kwotę 38 799 tys. zł, w 2020 r. – 22 652 tys. zł, a w 2021 r. (do 30 kwietnia) – 1 224 tys. zł.

⁷⁸ Decyzja z dnia 31 sierpnia 2020 r. Nr UDA-POWR.02.10.00-00-0008/20-00.

⁷⁹ Zgodnie z deklaracją grantobiorców na podstawie zawartych umów, wsparciem zostanie objętych 4217 nauczycieli. W procedowaniu są kolejne umowy obejmujące 914 nauczycieli, a w przygotowaniu są umowy obejmujące 2 200 nauczycieli.

⁸⁰ Sześć umów podpisano jednostronnie, siedem umów było procedowanych, a 11 umów było w przygotowaniu.

⁸¹ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podstawowe-kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-panstwa-w-roku-szkolnym-20202021> [dostęp: 15.07.2021 r.].

⁸² Zadanie to polegało na organizacji i przeprowadzeniu przez ORE wojewódzkich konferencji/warsztatów (dla dyrektorów szkół, nauczycieli, konsultantów i doradców metodycznych) oraz druku i dystrybucji publikacji pt. „Vademecum nauczyciela. Wdrażanie podstawy programowej w szkole podstawowej”.

Dobra praktyka

Jako dobry przykład działań podjętych w celu doskonalenia zawodowego nauczycieli w czasie epidemii można wskazać Mazowieckiego Kuratora Oświaty, który zwracał się do dyrektorów placówek doskonalenia zawodowego z prośbą o realizację szkoleń wspierających nauczycieli w pracy z uczniami podczas epidemii. Od marca 2020 r. do końca lipca 2020 r. placówki doskonalenia funkcjonujące na terenie województwa mazowieckiego zorganizowały łącznie 412 szkoleń *on-line*, dotyczących obszaru nauczania zdalnego, w których mogli uczestniczyć nauczyciele z województwa mazowieckiego. Prowadzone szkolenia dotyczyły m.in.: prowadzenia lekcji *on-line* z wykorzystaniem Microsoft 365, organizacji lekcji *on-line* z matematyki, testów *on-line* i innych pomysłów na sprawdzenia wiedzy uczniów – języki obce, zdalne konstruowania lekcji.

Dobra praktyka jednego z kuratorów oświaty

W latach 2019–2021 w dwóch spośród pięciu skontrolowanych jst, stwierdzono zaniżoną w stosunku do wymogu ustawowego wartość planowanych środków na doskonalenie zawodowe nauczycieli w przyjętych planach wydatków budżetowych. Miasto Płock wyodrębniło w budżecie na 2019 r. środki na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli w wysokości 950,0 tys. zł, co stanowiło 0,7% planowanych rocznych środków przeznaczonych na wynagrodzenia osobowe nauczycieli⁸³, a nie jak wynika z art. 70a ust. 1 Karty Nauczyciela 0,8%. Natomiast w uchwalonym budżecie na 2021 rok Miasto Bełżyce zaplanowało na ten cel środki finansowe w wysokości 87,9 tys. zł, co stanowiło 0,76% planowanych rocznych środków przeznaczonych na wynagrodzenia osobowe nauczycieli zaniżając wyodrębnioną kwotę o 4,0 tys. zł.

Środki na doskonalenie zawodowe nauczycieli w jst

W listopadzie 2020 r. Minister właściwy ds. oświaty przyznał nauczycielom jednorazowe dofinansowanie z przeznaczeniem na zakup usługi dostępu do Internetu oraz sprzętu przydatnego w prowadzeniu zajęć realizowanych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Dodatkową kwotę części oświatowej subwencji ogólnej w wysokości 269 732 tys. zł (po odliczeniu 0,4% rezerwy) podzielono między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty, miasta na prawach powiatu i samorządy województw) z przeznaczeniem dla 539 464 nauczycieli. Dofinansowanie wypłacane było nauczycielom w kwocie wskazanej we wniosku na podstawie przedłożonego dowodu zakupu, jednak nie wyższej niż 500 zł.

500+ dla nauczycieli

Ponadto uruchomiono środki w wysokości 6573,5 tys. zł z rezerwy celowej budżetu państwa na 2020 r. poz. 73 – Przeciwdziałanie COVID-19, z przeznaczeniem na wypłatę jednorazowego dofinansowania zakupu sprzętu lub oprogramowania dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych i rejestrowanych przez organy administracji rządowej.

Badanym jst przekazano subwencję na ten cel w wysokości 1671 tys. zł. Z czego wydatkowano 1470,4 zł. na sfinansowanie zakupów dokonanych przez 2987 nauczycieli. Wszyscy nauczyciele uprawnieni, którzy złożyli stosowny wniosek otrzymali stosowne świadczenie.

⁸³ Kwota ta wynosiła 133 693,6 tys. zł.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W skontrolowanych szkołach 1003 nauczycieli otrzymało środki w wysokości 461,6 tys. zł na dofinansowanie zakup usługi dostępu do Internetu oraz sprzętu przydatnego w prowadzeniu zajęć realizowanych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

Badanie 20 wniosków złożonych przez nauczycieli w każdej ze szkół wykazało, iż dofinansowanie zostało przyznane w prawidłowej wysokości na podstawie wniosków zawierających wymagane dane, do których załączono dowody potwierdzające zakup. Zakupu sprzętu dokonano w okresie od 1 września do 7 grudnia 2020 r.

Bariery w pracy zdalnej

Ustalenia niniejszej kontroli potwierdziły występowanie barier występujących w pracy zdalnej, na które wskazywano też w badaniu kwestionariuszowym przeprowadzonym w lutym 2021 r. w ramach kontroli pt. „Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych” (P/20/027), gdzie na trudności w zdalnym nauczaniu wskazało „71% nauczycieli z 25 434 badanych, a jako problem wskazało obiektywne sprawdzenie wiedzy i umiejętności uczniów. Drugą najczęściej wskazywaną odpowiedzią był brak dostępu do sprzętu po stronie uczniów umożliwiającego sprawne prowadzenie lekcji *on-line* (52%). Istotnym problemem był również dostęp do internetu ze względu na miejsce zamieszkania i to zarówno po stronie nauczycieli (14%) jak i uczniów (42%). Blisko jedna trzecia badanych wskazała również na zbyt dużą liczbę uczniów utrudniającą indywidualizację nauczania na odległość (34%) oraz trudności ze sprawdzeniem faktycznej frekwencji uczniów (30% z 25 434)”.

Przykłady barier wskazanych podczas kontroli w Szkole Podstawowej w Łęcznej

Przykład 1

Nauczyciele oraz rodzice podkreślali, że główne trudności w pracy zdalnej wynikały z wyposażenia w sprzęt komputerowy uczniów oraz nauczycieli, a także braku odpowiedniego łącza internetowego. W początkowym okresie pracy zdalnej nie było lekcji *on-line* z powodu niedostatecznego przygotowania teleinformatycznego nauczycieli, czy nadmiar podstawowych narzędzi (Classroom, dziennik elektroniczny, inne platformy).

W opinii dyrektora, po wprowadzeniu obowiązku nauki zdalnej, główne trudności wynikały m.in. z braku, już przed 24 marca 2020 r., platformy edukacyjnej w Szkole, służącej wymianie informacji, braku możliwości przesyłania załączników w dzienniku elektronicznym, nierówności cyfrowych uczestników systemu edukacji – nierównomierne wyposażenie w sprzęt. Także z braku umiejętności czy też niskich umiejętności korzystania z narzędzi komunikacyjnych (zarówno nauczycieli, rodziców jak i uczniów), braku niezbędnej wiedzy merytorycznej i metodycznej nauczycieli gwarantującej skuteczność procesu e-nauczania, czy z przeciążenia nauczycieli wielogodzinną pracą, czasochłonnością przygotowywania i prowadzenia nauczania zdalnego, braku samodzielności w pracy uczniów i dużej odpowiedzialności rodziców za organizację nauki zdalnej w domu i organizację opieki w czasie wykonywania pracy zawodowej.

Przykład 2

W przypadku 52 uczniów zdiagnozowano brak możliwości zastosowania metod i technik kształcenia na odległość (brak komputera i łącza z Internetem). Rodzice tych dzieci otrzymywali tygodniowe przesyłki z pakietem zadań do samodzielnej realizacji, które podlegały ocenie. Zapakowane w kopertę prace domowe odsyłano do Szkoły w wyznaczonym terminie.

5.4. Elektroniczne materiały edukacyjne

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia zintensyfikowanie działań na rzecz zwiększenia ilości oraz dostępności elektronicznych materiałów edukacyjnych, w tym materiałów dostosowanych do potrzeb uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności, spełniających warunki WCAG 2.0. Minister zainicjował również zwiększenie funkcjonalności „Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej”, którą w maju 2021 r. użytkowało łącznie prawie 7 mln osób (uczniów i nauczycieli).

Ministerstwo udostępniło narzędzie informatyczne – Zintegrowana Platforma Edukacyjna (ZPE), będące m.in. repozytorium cyfrowych materiałów dydaktycznych. Przygotowywane w ramach perspektywy finansowej 2014–2020 (PO WER) i udostępniane na ZPE nowe zasoby edukacyjne nie mają formy e-podręczników, lecz postać e-materiałów, których tematy odpowiadają poszczególnym treściom podstawy programowej. W ramach kształcenia ogólnego udostępniono 7497 e-materiałów edukacyjnych według nowej podstawy programowej i 62 e-podręczniki (przygotowane w ramach poprzedniej podstawy programowej, które będą aktualizowane w ramach nowych projektów konkursowych PO WER). Ponadto udostępniono 2661 e-podręczników z poprzedniej podstawy programowej, jako zasoby uzupełniające aktualne e-podręczniki i 500 zintegrowanych z platformą zasobów edukacyjnych, wytworzonych w ramach projektów konkursowych.

Zintegrowana
Platforma Edukacyjna

Na portalu Scholaris.pl udostępniono 14 388 zasobów edukacyjnych i 3320 zestawów narzędzi edukacyjnych do wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego (programy nauczania i scenariusze zajęć/lekcji), przypisanych do nowej podstawy programowej. W roku 2020 zwiększono funkcjonalności ZPE⁸⁴. W okresie od 15 marca do 9 października 2020 r. trwał import danych niezbędnych do utworzenia kont dla nauczycieli i uczniów oraz import klas z SIO. Od 31 marca 2020 r. dokonano modyfikacji Edytora dla nauczyciela, a od 18 maja 2020 r. uruchomiono możliwości zarządzania grupami przez nauczycieli. Od 29 września 2020 r. wprowadzono pełną funkcjonalność umożliwiającą wideokonferencje w zewnętrznych narzędziach wraz z opcją zamieszczania linków do spotkań w kalendarzu ucznia. Od 22 września 2020 r. uruchomiono funkcjonalność umożliwiającą tworzenie ścieżek nauki, które pozwalają na tworzenie planu kształcenia na dowolny okres czasu. W 2020 r. w zakresie kształcenia ogólnego opublikowano 2618 e-materiałów (do końca 2019 r. – 3124 e-materiałów). Na zwiększenie funkcjonalności ZPE wydatkowano w latach 2020–2021 (do 30 kwietnia) 2273,4 tys. zł. W maju 2021 r. na ZPE założonych było łącznie 6 951 432 kont użytkowników. W maju 2021 r. udostępniono 21 300 materiałów 3689 zalogowanym użytkownikom. W okresie grudzień 2020–maj 2021 najczęściej odwiedzaną zakładką portalu była zakładka „portal Scholaris.pl”, która miała 16 933 odsłony.

Portal Scholaris.pl

⁸⁴ Realizatorem projektu było CIE. Był on finansowany w ramach PO WER.

Prototyp systemu do egzaminów próbnych

Centrum Informatyczne Edukacji opracowywało w latach 2020–2021 prototyp systemu do przeprowadzania egzaminów próbnych/testów diagnostycznych *on-line* sprawdzających stopień przygotowania ucznia do egzaminu (wartość tego systemu wyniosła 12 996,7 tys. zł). Na dzień 30 kwietnia 2021 r. trwały prace końcowe nad analizą funkcjonalną i nie-funkcjonalną prototypu tego systemu. Ponadto w CIE w latach 2020–2021 trwały prace nad wdrożeniem Krajowego Systemu Danych Oświatowych. Wartość tego projektu to 29 469,6 tys. zł, w tym wartość działań związanych z przeciwdziałaniem skutkom COVID-19 – 6988,4 tys. zł.

W wyniku akcji podjętej przez wydawców, zrzeszonych w Sekcji Wydawców Edukacyjnych Polskiej Izby Książki, nieodpłatnie udostępniono na czas zawieszenia lekcji w szkołach, cyfrowe odzwierciedlenia podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego oraz materiałów dydaktycznych⁸⁵. Ministerstwo nie poniosło z tego tytułu kosztów. Informację o elektronicznych wersjach podręczników i materiałów dydaktycznych, udostępnionych przez wydawców, zamieszczono również na ZPE⁸⁶.

Szkoła z TVP

Jednym z narzędzi wspomagającym pracę szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19 była „Szkoła z TVP”. Współpraca Ministerstwa z TVP S.A. polegała na przygotowaniu i emisji lekcji dla uczniów we współpracy z kuratorami oświaty. Ministerstwo na realizację tego przedsięwzięcia wydatkowało w ramach dotacji kwotę 6,3 tys. zł.

Także, z inicjatywy MEN, jesienią 2020 r. Telewizja Polska wyemitowała dodatkowy cykl programów edukacyjnych pt. „Techniki nauki” (33 odcinki), które są dostępne na platformie vod.tvp.pl⁸⁷. W przypadku tego cyklu programów edukacyjnych MEN było jedynie pomysłodawcą projektu i nie ponosiło kosztów jego realizacji.

5.5. Nauczanie zdalne w szkołach

Zgodnie z treścią przepisu § 2 rozporządzenia *w sprawie szczególnych rozwiązań*, zajęcia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość mogą być realizowane:

- 1) z wykorzystaniem: (cyt. w brzmieniu sprzed 23 stycznia 2021 r.)
 - a) materiałów i funkcjonalności Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej udostępnionej przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania pod adresem www.epodreczniki.pl,
 - b) materiałów dostępnych na stronach internetowych urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania www.men.gov.pl, www.gov.pl/zdalnelekcje, na stronach internetowych jednostek podległych temu ministrowi lub przez niego nadzorowanych, w tym na stronach internetowych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (www.cke.gov.pl) i okręgowych komisji egzaminacyjnych,

⁸⁵ <http://www.pik.org.pl/komunikatv/797/razem-dla-zdalnei-edukacji>

⁸⁶ <https://zpe.gov.pl/a/elektroniczne-wersje-podrecznikow-i-materiaLOW-dydaktycznych-udostepnione-przez-wydawcow/DDmPfhHIM>

⁸⁷ <https://vod.tvp.pl/website/techniki-nauki,50468816/video>

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- c) materiałów prezentowanych w programach publicznej telewizji i radiofonii,
 - d) innych niż wymienione w lit. a–c materiałów wskazanych przez nauczyciela;
- 2) z wykorzystaniem przez ucznia aktywności określonych przez nauczyciela, potwierdzających zapoznanie się ze wskazanym materiałem i dających podstawę do oceny pracy ucznia;
- 3) z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej zapewniających wymianę informacji między nauczycielem, uczniem lub rodzicem; przez informowanie rodziców o dostępnych materiałach i możliwych formach ich realizacji przez dziecko lub ucznia w domu – w przypadku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, edukacją wczesnoszkolną, wczesnym wspomaganie rozwoju, zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi oraz uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

W związku z wystąpieniem na terenie Polski epidemii COVID-19 i czasowym ograniczeniem funkcjonowania szkół, dyrektorzy szkół wprowadzili odpowiednie regulacje umożliwiające zdalne nauczania. W dniach 12–24 marca 2020 r. w pięciu szkołach podstawowych, spośród ośmiu skontrolowanych, zorganizowano zajęcia opiekuńczo-wychowawcze, a w pozostałych trzech szkołach⁸⁸, takich zajęć nie było ze względu na brak zainteresowania ze strony rodziców. W tym okresie nauczyciele realizowali zadania związane z samodoskonaleniem, głównie podnosząc swoje umiejętności przydatne w czasie zdalnego nauczania, np. wyszukując informacje na temat sposobów prowadzenia zajęć na odległość.

Organizacja pracy szkoły po ogłoszeniu stanu epidemii

W poradniku „Kształcenie na odległość – Poradnik dla szkół” Minister zaproponował, że jedną z form kontaktu szkół z uczniami oraz ich rodzicami (opiekunami prawnymi) może być tzw. dziennik elektroniczny. Tymczasem z ustaleń niniejszej kontroli wynika, że około jedna trzecia szkół nie dysponowała tym narzędziem. Na koniec roku kalendarzowego 2020, spośród wszystkich szkół podstawowych w Polsce, odsetek tego typu szkół z dziennikiem elektronicznym wynosił 64,72%. W liceach ogólnokształcących dziennik elektroniczny posiadało 48,62%, w technikach – 66,82%, a w zespołach szkół i placówkach dziennik – 68,14% szkół. Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że Minister nie zrealizował wniosku sformułowanego przez NIK w 2017 r. po kontroli pt. „Cyfryzacja szkół” (P/16/025) dotyczącego udostępnienia do wykorzystania szkołom elektronicznego dziennika przygotowanego w projekcie „Scholaris – portal wiedzy dla nauczycieli”. Udostępnienie takiego narzędzia, przy stałym wsparciu technicznym Centrum Informatycznego Edukacji (jednostki podległej Ministrowi), byłoby celowe ze względu na ryzyko kontynuacji nauczania w formie zdalnej lub hybrydowej, a także przyczyniłoby się do zmniejszenia wydatków oświatowych ponoszonych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Brak dziennika elektronicznego w co trzeciej szkole

Niemniej jednak wszystkie skontrolowane szkoły miały dziennik elektroniczny, który był podstawową formą komunikacji nauczycieli z uczniami i rodzicami.

⁸⁸ Szkoła Podstawowa w Łęcznej, Szkoła Podstawowa nr 3 w Augustowie i Szkoła Podstawowa w Pszczewie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Pakiety edukacyjne dla uczniów z barierami w dostępie do Internetu

W jednej ze skontrolowanych szkół (Szkoła Podstawowa w Pszczewie), w związku z faktem, iż w początkowym okresie epidemii ze świetlicy nie korzystali uczniowie, na polecenie dyrektora szkoły nauczyciele świetlicy przygotowywali materiały dla uczniów, którzy nie mają dostępu do internetu bądź nie radzili sobie z obsługą aplikacji na platformie G-suit, wykorzystywanej do realizowania lekcji zdalnych lub też mieli inne problemy z nauką, z powodu wprowadzenia kształcenia na odległość. Dla tych uczniów zlecono przygotowywanie tzw. papierowych pakietów edukacyjnych. Nauczyciele poszczególnych przedmiotów każdego dnia przesyłali na adres mailowy świetlicy pakiet materiałów edukacyjnych do realizacji konkretnego tematu. Zadaniem nauczyciela świetlicy było drukowanie, kompletowanie i kopertowanie materiałów, zgodnie z planem lekcji każdego ucznia, objętego tą formą pomocy. Harmonogram odbioru pakietów ustalany był z wyprzedzeniem i umieszczany na wierzchniej stronie koperty. Rodzice uczniów odbierali pakiety edukacyjne, co drugi dzień, zwracając jednocześnie zrealizowane zadania, karty pracy, zeszyty przedmiotowe i zeszyty ćwiczeń, które następnie były sprawdzane. Taką pomocą w różnych okresach zdalnej edukacji w roku szkolnym 2019/2020 (od marca do czerwca 2020 r.) objęto łącznie 19 uczniów.

Interaktywna świetlica

Nauczyciele ze świetlicy prowadzili także „interaktywną świetlicę” – grupę na portalu społecznościowym Facebook, gdzie udostępniają propozycje ciekawych form spędzania czasu wolnego (prace manualne, literackie, zabawy ruchowe w domu itp.). Na platformie społecznościowej Szkoły utworzono grupę zamkniętą dla uczniów Szkoły o nazwie „INTERAKTYWNIE – KREATYWNIE”, gdzie każdego dnia publikowano propozycje spędzania czasu wolnego. Wśród propozycji znalazły się formy plastyczno-techniczne, pozycje literackie, spektakle teatralne publikowane *on-line*, zabawy ruchowe i gry manipulacyjne z wykorzystaniem przedmiotów dostępnych w domu, pląsy i tańce, zabawy rytmiczne. W okresie objętym kontrolą, aktywność w grupie „INTERAKTYWNIE–KREATYWNIE” wykazało od około 50 do 100 uczestników.

Nierówny dostęp do lekcji *on-line*

W okresie objętym kontrolą, nauka zdalna miała różne formy. W pierwszym okresie epidemii, tj. po 24 marca 2020 r., nauka w większości skontrolowanych szkół podstawowych odbywała się w oparciu o przekazywane za pośrednictwem dziennika materiały. Następnie stopniowo zaczęto wdrażać różnego rodzaju aplikacje do prowadzenia lekcji *on-line*. Prowadzenia lekcji *on-line* w poszczególnych szkołach zaczęto prowadzić w różnym czasie. Dużo lepiej w tym zakresie radziły sobie szkoły ponadpodstawowe. Również procent lekcji szkolnych prowadzonych *on-line* był różny, a w roku szkolnym 2020/2021 wzrósł w porównaniu z II półroczem roku szkolnego 2019/2020.

Przykłady

Szkoła Podstawowa w Juchnowcu Górnym

Zajęcia były prowadzone na odległość, głównie z wykorzystaniem dziennika elektronicznego. Dyrektor wyjaśniła, że „nauczyciele zamieszczali materiały do realizacji i fiszki do materiałów dydaktycznych, a uczniowie realizowali materiał i przesyłali go do nauczycieli”.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W związku z planowaniem przez niektórych nauczycieli prowadzenia lekcji online na platformie *Teams*, dyrektor poinstruowała nauczycieli 4 maja 2020 r. przez dziennik elektroniczny, aby z danego przedmiotu planować nie więcej niż 50% zajęć *on-line*, lekcja *on-line* nie powinna trwać dłużej niż 30 minut, a uczniowie, którzy się nie zalogują powinni otrzymać materiały do samodzielnego wykonania. Na podstawie zapisów w terminarzach dzienników lekcyjnych wszystkich klas ustalono, że pierwsze zajęcia online w klasach IV–VIII przeprowadzono od 6 maja do 10 czerwca 2020 r., a w klasach I–III praktycznie ich nie prowadzono⁸⁹. Wymiar zajęć *on-line* w roku szkolnym 2019/2020 był niewielki gdyż – jak wyjaśniła dyrektor – „czas epidemii wprowadził sytuację nową, która nie występowała wcześniej. Szkoła nie była przygotowana do prowadzenia zajęć *on-line* i rozpoczęcie ich wymagało czasu”.

W roku szkolnym 2020/2020 dyrektor szkoły uregulowała wymiar zajęć prowadzonych *on-line*.

- a) W edukacji wczesnoszkolnej materiały do pracy przesyłane miały być na konto rodzica w dzienniku elektronicznym. Co najmniej raz w tygodniu nauczyciele mieli łączyć się z dziećmi *on-line* (przez platformę *Teams*) lub przysyłać im filmiki. Nauczyciele języka angielskiego mieli organizować lekcje online nie rzadziej niż co 15 dni.
- b) W klasach IV–VIII informacje o zadaniach do wykonania miały być przesyłane na konto ucznia przez dziennik elektroniczny, pocztę lub bezpośrednio poprzez platformę *Teams*. Nauczyciele mieli realizować co najmniej 30% zajęć *on-line* ze swego przedmiotu w danej klasie poprzez platformę *Teams*⁹⁰. Nie dotyczyło to nauczycieli wychowania fizycznego, plastyki, muzyki, wychowania do życia w rodzinie, doradztwa zawodowego, edukacji dla bezpieczeństwa, wiedzy o społeczeństwie, religii, etyki i kompetencji kluczowych, dla których nie wprowadzono minimalnego wymiaru zajęć.

Na przykładzie stycznia 2021 r. w losowo dobranych klasach VIa i VIId ustalono, że z przedmiotów, w których należało przeprowadzić co najmniej 30% zajęć *on-line*, przeprowadzono w ten sposób 52%–54% zajęć, a z przedmiotów, w których nie było wymogu prowadzenia zajęć *on-line*, przeprowadzono w ten sposób 33% zajęć. W przypadku edukacji wczesnoszkolnej, nauczyciele objętych badaniem klas 2a i 3b, w okresie 13–30 listopada 2020 r. łączyli się z uczniami *on-line* codziennie 1–2 razy.

Szkoła Podstawowa w Jeleniej Górze

W klasach I–III zdalna nauka prowadzona była w oparciu o materiały edukacyjne przekazywane dzieciom (rodzicom/opiekunom) codziennie poprzez e-dziennik. Uczniowie wykonywali proponowane przez nauczyciela zadania w podręczniku, „Kartach ćwiczeń” oraz w przesyłanych kartach pracy. Jako materiały uzupełniające mogły być również wykorzystywane teksty, ćwiczenia zawarte na stronie „Epodręczniki.pl” oraz inne materiały edukacyjne dostępne na stronach np.: www.pisupisu.pl, www.matzoo.pl, epodręczniki.pl, www.dyktanda.net, learningapps.org, scholaris.pl itp. Z rodzicami/opiekunami utrzymywany był codzienny kontakt poprzez e-dziennik. Planowany czas realizacji przez ucznia zadanych zadań wynosił dwie godziny dziennie w dniu nauki szkolnej. Nauczyciele klas IV–VIII umieszczali w e-dzienniku – w zakładce „Zadania domowe” – krótkie scenariusze lekcji, polecenia, linki do zasobów internetowych oraz samodzielnie stworzonych prezentacji, wideo lekcje, itp. Wykorzystywali podręczniki, zeszyty ćwiczeń, którymi dysponowali uczniowie. W dniu 10 maja 2020 r. Szkoła przystąpiła do projektu

⁸⁹ Jedne zajęcia odbyły się 10.06.2020 r. w klasie II a.

⁹⁰ Lekcja online miała trwać 45 minut, z czego nauczyciel miał realizować treści przez 30 minut, a pozostałe 15 minut było do dyspozycji uczniów jako forma konsultacji.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

„VULCAN + Microsoft Office 365”. Wdrożono bezpłatną wersję pakietu Microsoft Office 365 A1 oferującą obsługę poczty e-mail, konferencji wideo, centrum pracy zespołowej na zajęciach w aplikacji Microsoft *Teams* (dalej: *MS Teams*), narzędzia do zapewniania zgodności i ochronę informacji. Po wprowadzeniu tej platformy dyrekcja Szkoły polecała nauczycielom prowadzenie lekcji *on-line* poprzez *MS Teams*. Niektórzy nauczyciele skorzystali z tej formy zdalnej edukacji, nie była ona jednak obowiązkowa, więc nadal dopuszczalna była forma pracy poprzez dotychczasowe kanały komunikacji: e-dziennik, e-maile, komunikatory.

W roku szkolnym 2020/2021 w ramach nauki zdalnej podstawą komunikacji był również e-dziennik. Szkoła prowadziła edukację (lekcje *on-line*) z zastosowaniem platformy *MS Teams*. Lekcje *on-line* trwały 30 minut, pozostałe 15 minut przeznaczone było na pracę samodzielną ucznia lub indywidualną konsultację z nauczycielem. Odrębnie ustalony został sposób realizacji nauczania zdalnego dla klas I–III w okresie od 9 listopada 2020 r. do 22 grudnia 2020 r. (12 godzin lekcyjnych z wykorzystaniem *MS Teams*, oraz sześć godzin z wykorzystaniem przesyłanych dzieciom stosownych linków – trzy godziny wychowania fizycznego oraz po jednej godzinie plastyki i muzyki). W przypadku lekcji prowadzonych *on-line*, dzieci były obserwowane, a nauczyciele analizowali sugestie rodziców/opiekunów dotyczące ewentualnych potrzeb wprowadzenia zmian. Nauczyciele realizowali 30 minutowe jednostki lekcyjne, następnie 15 minut przerwy – czas na odpoczynek. Odsyłanie prac domowych w wyznaczonym terminie było obowiązkowe. W okresie od 22 marca 2021 r. do 30 kwietnia 2021 r. liczba godzin lekcyjnych z wykorzystaniem *MS Teams*, została zwiększona do 15.

Szkoła Podstawowa w Przytocznej

W roku szkolnym 2019/2020 zdalne nauczanie prowadzona było w formie: przesyłania uczniom zadań, ćwiczeń, linków z wykorzystaniem dziennika elektronicznego – w okresie 16 marca 2020 r. do 17 kwietnia 2020 r., oraz zajęć online prowadzonych z wykorzystaniem platformy ZOOM – wdrażanej od 20 kwietnia 2020 r., przy czym dla uczniów i rodziców klas I–III, mających problem z obsługą platformy ZOOM, edukację zdalną w dalszym ciągu prowadzono z wykorzystaniem dziennika elektronicznego Librus i/lub Messengera; wraz ze wzrostem umiejętności obsługi aplikacji komputerowych, problem do końca roku szkolnego 2019/2020 został rozwiązany – w następnym roku szkolnym wszyscy uczniowie uczestniczyli w zajęciach zdalnych prowadzonych *on-line*.

Szkoła Podstawowa w Augustowie

Od 24 marca 2020 r. do końca roku szkolnego nauka odbywała się za pośrednictwem e-dziennika, poprzez wpisy tematów oraz zamieszczanie opisu danej lekcji w zakładce „Zadania domowe”. Pod koniec kwietnia 2020 r. rozpoczęto szkolenia nauczycieli z obsługi platformy edukacyjnej Google G-Suite, Classroom oraz aplikacji Meet (pierwsze szkolenie 22 kwietnia 2020 r., kontynuowane w kolejnym roku szkolnym). W roku szkolnym 2020/2021, zgodnie z procedurą zdalnego nauczania⁹¹, która określała, że: praca odbywać się będzie na platformie G-Suite (Google Classroom, Meet), wykorzystywany będzie e-dziennik Vulcan (udział uczniów na zdalnych zajęciach lekcyjnych jest obowiązkowy), zdalne nauczanie będzie się odbywać przemiennie – w formie lekcji online (nie mniej niż 50%, większość nauczycieli łączyła się *on-line* z uczniami w wymiarze 70% zajęć online oraz z podejmowaniem

⁹¹ Zarządzenie 20/2020/2021 dyrektora Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 2 w Augustowie z dnia 23 października 2020 r. w sprawie wprowadzenia Procedury zdalnego nauczania w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 2 w Augustowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

przez ucznia aktywności określonych przez nauczyciela, potwierdzających zapoznanie się ze wskazanym materiałem i dających podstawę do oceny prac ucznia wykonywanych w domu.

Szkoła Podstawowa w Łęcznej

Od 25 marca 2020 r. nauczyciele realizowali podstawę programową poszczególnych zajęć edukacyjnych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. W celu realizacji nauki zdalnej uruchomione zostało konto Google Suit z aplikacją Classroom. W tej szkole 52 uczniów nie mogło brać udziału w kształceniu na odległość z powodu braku sprzętu (komputera i łącza internetowego). Rodzice tych dzieci otrzymywali tygodniowe przesyłki z pakietem zadań do samodzielnej nauki, które podlegały ocenie. Zapakowane w kopertę prace domowe odsyłało do Szkoły w wyznaczonym terminie. Zachęcano rodziców do zainstalowania na telefonach darmowej aplikacji Classroom, dzięki której nauczyciele pozostawali w stałym kontakcie z uczniami (prowadzili czaty online, wyjaśniali niezrozumiałe kwestie, umieszczali filmy edukacyjne i instruktażowe, mające ułatwić zrozumienie nowych treści). Liczba dzieci, które nie miały komputera i łącza z Internetem sukcesywnie zmniejszała się, a ostatni pakiet zadań do samodzielnej nauki⁹² został wysłany do sześciu uczniów.

Szkoła Podstawowa w Płocku

W roku szkolnym 2019/2020, od 25 marca edukacja uczniów klas 1–8 odbywała się zdalnie poprzez wysyłanie przez nauczycieli materiałów z wykorzystaniem modułu wiadomości w dzienniku elektronicznym⁹³, natomiast w roku szkolnym 2020/2021 przez platformę Office 365. Od 26 października 2020 r. nauczyciele matematyki pracowali zdalnie (z wykorzystaniem aplikacji Teams) według tygodniowego planu lekcji, a w drugim okresie roku 2020/2021 wszystkie godziny były realizowane *on-line*.

Dyrektor wyjaśnił, że zajęcia z chemii, edukacji dla bezpieczeństwa, fizyki, informatyki i języka niemieckiego od początku roku szkolnego 2020/2021 realizowane były w formie online w 100%, a realizacja wszystkich godzin, z niektórych przedmiotów, w formie online nastąpiła od II okresu roku szkolnego 2020/2021, ponieważ wcześniej część lekcji realizowana była w formie wysyłanych materiałów, tak jak w roku szkolnym 2019/2020.

Liceum Ogólnokształcące w Płocku

Dyrektor podjęła decyzję o uruchomieniu w Szkole darmowego pakietu dla szkół oferowanego na platformie Microsoft 365. W dniu 24 marca 2020 r. uczniom i nauczycielom rozesłano hasła i loginy do indywidualnych kont, a zatrudnieni w Szkole informatycy przeprowadzili szkolenie *on-line* z obsługi tego narzędzia. Nauczycielom polecono przesyłanie uczniom materiałów edukacyjnych według planu zajęć (ze szczególnym uwzględnieniem powtórek i utrwalenia materiału) oraz prowadzenie lekcji *on-line* na platformie Microsoft 365, a wychowawcom koordynację nauczania zdalnego i zgłaszanie trudności uczniów z dostępem do Internetu oraz problemów ze sprzętem.

⁹² Za okres od 8 do 19 czerwca 2021 r.

⁹³ Za pomocą modułu wiadomości w dzienniku elektronicznym przekazywano: linki do gier, zabaw i ćwiczeń interaktywnych, wskazywano do wykonania zadania w podręczniku i ćwiczeniach, przygotowywano karty pracy w formie wydruku papierowego odbieranego przez rodziców w Szkole, wskazywano materiały dostępne na stronach MEN, w tym na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej, wskazywano materiały na stronach Centralnych i Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych.

Liceum Ogólnokształcące w Jeleniej Górze

W roku szkolnym 2019/2020, od dnia 25 marca 2020 r., zadania Szkoły były realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Nauczyciele w kształceniu na odległość wykorzystywali platformy Teams, Classroom, Skype, Cisco oraz pocztę elektroniczną. W czasie zdalnego nauczania w roku szkolnym 2019/2020 dyrektor zobowiązała nauczycieli do opracowania tematów, które mieli oni realizować w kolejnych tygodniach nauki zdalnej. W planowaniu pracy uwzględniano równomierne obciążenie uczniów zajęciami *on-line*, biorąc pod uwagę możliwości psychofizyczne uczniów. Nauczyciele po otrzymaniu od dyrektora i pedagoga szkolnego drogą elektroniczną komunikatów z wytycznymi do pracy z uczniem uwzględniających higienę pracy przy komputerze, prowadzili pracę z uczniami w 50% lekcji z danego przedmiotu w formie *on-line* (praca przy komputerze z wykorzystaniem platform do bezpośredniego kontaktu z uczniami). Pozostały czas był wykorzystywany na pracę własną ucznia z przesłanymi materiałami, ćwiczeniami, zadaniami. W tym czasie nauczyciele pozostawali do dyspozycji ucznia. Podstawowym problemem w organizacji zajęć na odległość w pierwszym okresie była zgłaszana przez rodziców/opiekunów i uczniów duża różnorodność platform wykorzystywanych przez nauczycieli do realizacji zajęć⁹⁴.

Szkoła Branżowa I stopnia w Zgorzelcu

Do końca roku szkolnego 2019/2020 kontakty pomiędzy nauczycielami i ich uczniami oraz rodzicami/opiekunami odbywały się głównie poprzez e-dziennik, za pośrednictwem którego przekazywano materiały do lekcji⁹⁵ i otrzymywano informacje od uczniów. Korzystano też z innych narzędzi takich jak Messenger, platforma edukacyjna Khan Academy, WhatsApp, Skype, Facebook, Zoom, poczta elektroniczna, zakładając dla klasy grupę, na którą uczniowie mogli odsyłać wykonane zadania. Na początku kwietnia 2020 r. nauczyciele wprowadzili kolejną możliwość sprawdzania wiadomości uczniów, wykorzystując testportal⁹⁶. W dniu 24 kwietnia 2020 r. Szkoła Branżowa uzyskała dostęp do platformy Microsoft Teams, umożliwiającej prowadzenie lekcji *on-line*.

Technikum w Radomiu

W związku z wprowadzeniem nauki zdalnej, dyrektor zobowiązała nauczycieli⁹⁷ do stosowania wyłącznie dziennika elektronicznego lub aplikacji MS Teams, poleciła dokumentowanie zajęć w dzienniku elektronicznym, w zakładce „zajęcia dodatkowe”. Zalecono także realizowanie zajęć zgodnie z obowiązującym planem lekcji. W Szkole stosowany był dziennik elektroniczny i narzędzia Microsoft (Office 365 Education), w tym MS Teams, MS Forms, One Note, Whiteboard. Dyrektor wyjaśniła, że te programy były używane przez nauczycieli i uczniów już wcześniej, stanowiły gwarancję bezpiecznego poruszania się w sieci i należały do najbardziej rozpowszechnionych. Umożliwiały ponadto prowadzenie lekcji w sposób najbardziej zbliżony do rzeczywistego, wykonywanie testów z natychmiastową odpowiedzią i udostępnianie pulpitu.

Organizując w ten sposób naukę zdalną dyrektorzy kierowali się zaleceniami odnośnie czasu korzystania z urządzeń elektronicznych i ich dostępności w domu oraz wieku i etapu rozwoju uczniów. Dyrektor Szkoły Podstawowej w Juchnowcu Górnym wyjaśniła, iż określony przez nią

⁹⁴ W późniejszym okresie nauki zdalnej zostało to ograniczone do dwóch platform.

⁹⁵ E-podręczniki, linki do filmów, stron z artykułami, webinariami, konkursami, prezentacje i inne.

⁹⁶ Aplikacja internetowa umożliwiająca tworzenie własnych testów i testowanie *on-line*.

⁹⁷ E-mail z 23 marca 2020 r.

„minimalny wymiar lekcji *on-line* i wyłączenie z nich części przedmiotów służyło spełnieniu wymogu łączenia przemiennego kształcenia z użyciem monitorów ekranowych i bez ich użycia. Wymóg ten był określony w (...) rozporządzeniu MEN z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19⁹⁸. Ponadto wskazała, że przepisy powszechnie obowiązującego prawa, wytyczne Podlaskiego Kuratora Oświaty ani innych podmiotów nie obligowały do prowadzenia zajęć online w większym wymiarze. Decyzję o podjęciu zajęć w tej formie pozostawiono w gestii dyrektora”. Ponadto dyrektor nie określiła minimalnego wymiaru zajęć *on-line* dla kilku przedmiotów, gdyż nie są objęte egzaminem ósmoklasisty ani nie są przedmiotami profilowymi w szkołach średnich”. Ponadto jedną z przesłanek, którą kierowali się dyrektorzy szkół ponadpodstawowych w pierwszym okresie nauczania zdalnego była przede wszystkim konieczność dotarcia do jak największej grupy uczniów i dostosowanie metod i technik do poziomu nauczania. Szczególnie, jeśli chodziło o przygotowanie do egzaminu maturalnego i egzaminów zawodowych.

W trzech spośród 15 zbadanych szkół dyrektorzy przeprowadzili ankiety zdalnego nauczania.

Ankiety dotyczące nauczania zdalnego

W Szkole Podstawowej w Juchnowcu Górnym, w ankietach zebranych po zakończeniu roku szkolnego 2019/2020 r., w odpowiedzi na pytanie „które formy zdalnego nauczania były według Państwa najbardziej skuteczne?”, najwięcej rodziców uczniów klas IV–VIII stwierdziło, że „uczestnictwo w lekcjach *on-line*”. Również w ankietach zebranych w styczniu 2021 r. do najmocniejszych stron zdalnego nauczania rodzice zaliczyli kształcenie *on-line*⁹⁹. Jednak w ankietach tych nie zapytano rodziców ani uczniów, czy według nich wymiar lekcji *on-line* powinien zostać zwiększony.

W szkole Podstawowej w Płocku – w ankiecie zrealizowanej w grudniu 2020 r., w kwestii pytania o organizację nauczania zdalnego rodzice nie wskazali na konieczność gruntownych zmian wypracowanego systemu, a ich postulaty dotyczyły jedynie zwiększenia liczby zajęć *on-line* o jedną godzinę w przypadku języka polskiego, matematyki, języka angielskiego i przyrody. Zdania rodziców w tej kwestii były podzielone.

Natomiast w Szkole Podstawowej w Bełżycach opracowano raport z ewaluacji wewnętrznej, której tematem było „Kształcenie na odległość dostosowane do potrzeb uczniów, rodziców, nauczycieli”. Badaniem ankietowym *on-line* objęto uczniów (508), nauczycieli (58) oraz rodziców (483). Z przeprowadzonej ewaluacji sformułowano 18 wniosków, w których jako negatywne zjawisko oceniono brak bezpośredniego kontaktu uczniów z rówieśnikami i nauczycielami, stwierdzono problemy z dostępem do sprzętu umożliwiającego naukę zdalną (jakość łącza, słaby sygnał Internetu), wysoko oceniono poziom przekazywanej wiedzy dla uczniów klas I–III, zwrócono uwagę na zbyt duże obciążenie

⁹⁸ Do 30.08.2020 r. przepis ten był zawarty w §1 pkt 3 lit d tego rozporządzenia.

⁹⁹ Odpowiedzi takiej udzieliło 74% ankietowanych rodziców uczniów klas I–III i 45% ankietowanych rodziców uczniów klas IV–VIII (była to najmocniejsza strona kształcenia zdalnego wskazana przez rodziców klas IV–VIII).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

nie nauką dzieci z klas I–III, mniejszą efektywność nauki na odległość, duże zaangażowanie rodziców w realizowanie pomocy swoim dzieciom, zróżnicowany poziom oceny postępów w nauce, stosowanie szerokich metod i form pracy z wykorzystaniem technik cyfrowych w zdalnym nauczaniu, możliwość korzystania z nauczania zdalnego jako uzupełnienie tradycyjnych zajęć, pozytywne oceny lekcji prowadzonych online.

Badania kwestionariuszowe – formy zdalnej nauki

Również w badaniu kwestionariuszowym przeprowadzonym w ramach kontroli NIK pt. „Organizacja pracy nauczycieli szkół publicznych” (P/20/027) uczestniczący w nim nauczyciele zostali zapytani o formy prowadzenia zajęć w czasie zdalnego nauczania¹⁰⁰. Jak ustalono: „Większość z nich (66%) odpowiedziała, że wszystkie lekcje prowadziła *on-line*, a 13% większość lekcji. Jedynie 3% prowadziło połowę lekcji *on-line*, 2% mniej niż połowę i kolejne 2% żadnej lekcji. Natomiast materiały przez platformę przekazywało na każdej lekcji 2% nauczycieli, 4% na większości, niecały 1% (0,86%) na połowie lekcji, 4% na mniej niż połowie. Tylko 1% ankietowanych deklarowało korzystanie z dziennika elektronicznego. Przekazywanie materiałów przez e-mail wskazało łącznie 0,13% respondentów.”

Zdaniem NIK w związku z jednoznacznymi wynikami badań, w szkołach na terenie całego kraju nauka zdalna powinna odbywać się *on-line* na takim samym poziomie, na danym etapie kształcenia z zachowaniem zasad higieny cyfrowej i możliwości psychofizycznych uczniów. Pozostawienie tej kwestii do indywidualnego uregulowania w poszczególnych szkołach może prowadzić do nierównego dostępu do edukacji.

Realizacja zadań bez zmiany podstawy programowej

Wyniki kontroli NIK pt. „Organizacja pracy nauczycieli w szkołach publicznych” wykazały niepełną realizację treści programowych w roku szkolnym 2019/2020 oraz w I półroczu roku szkolnego 2020/2021. W 14 z 20 szkół objętych kontrolą, w przypadku części oddziałów klasowych wystąpiły sytuacje, że liczba zrealizowanych obowiązkowych zajęć edukacyjnych była niższa niż wytyczne zawarte w stosownych załącznikach do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania. Przeprowadzone na zlecenie NIK kontrole kuratorów oświaty wykazały, że w roku szkolnym 2019/2020 nie zrealizowano całej podstawy programowej w dziewięciu szkołach i dotyczyło to następujących przedmiotów: język polski, język angielski, plastyka, matematyka, fizyka, wychowanie fizyczne, przyroda, geografia, chemia. Natomiast w I półroczu kolejnego roku szkolnego problem z realizacją podstawy programowej miały cztery szkoły i dotyczył on języka polskiego, wychowania fizycznego, plastyki, muzyki, języka niemieckiego i religii.

Ponadto częściej niż co dziesiąty nauczyciel – uczestnik badania kwestionariuszowego NIK (13% z 25 434) zadeklarował brak lub niepełną realizację przyjętych programów nauczania¹⁰¹.

W 1/3 szkół brak zabezpieczenia dostępu do treści mogących stanowić zagrożenie dla dzieci

Zgodnie z art. 27 ustawy *Prawo oświatowe*, szkoły i placówki zapewniające uczniom dostęp do internetu są zobowiązane podejmować działania zabezpieczające uczniów przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, w szczególności muszą zain-

¹⁰⁰ W kwestionariuszu była możliwość wielokrotnego wyboru.

¹⁰¹ Informacja o wynikach kontroli – „Organizacja pracy nauczycieli...”, op. cit., str. 79.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

stalować i aktualizować oprogramowanie zabezpieczające. W wyniku kontroli P/19/004/KAP Realizacja Programu ogólnopolskiej sieci edukacyjnej (OSE) NIK stwierdziła, że „NASK wdrożył rozwiązania w zakresie bezpieczeństwa korzystania z sieci OSE, jednak nie została opracowana polityka bezpieczeństwa OSE. Większość szkół korzystała w ramach OSE z usługi bezpiecznego dostępu do Internetu (2247 szkół podłączonych do OSE, tj. 92%)”.

W pięciu, spośród 15 skontrolowanych szkół, (tj. 33%) stwierdzono, w wyniku przeprowadzonych oględzin, nieskuteczność działania zainstalowanych zabezpieczeń przed dostępem uczniów do treści mogących stanowić zagrożenie ich prawidłowego rozwoju, w tym w trzech szkołach ponadpodstawowych (spośród siedmiu kontrolowanych) i dwóch szkołach podstawowych (spośród ośmiu kontrolowanych).

Przykłady

Szkoła Podstawowa w Juchnowcu Górnym

Wydając uczniom 22 laptopy do kształcenia na odległość w kwietniu 2020 r. Szkoła nie poinformowała rodziców, że nie mają one oprogramowania zabezpieczającego przed dostępem w Internecie do treści mogących stanowić zagrożenie prawidłowego rozwoju uczniów. Szkoła nie podjęła też działań zapewniających zainstalowanie takiego oprogramowania na 35 laptopach udostępnionych uczniom w roku szkolnym 2020/2021 r. Laptopy były użytkowane przez nich do końca obu lat szkolnych¹⁰². Osiem objętych oględzinami NIK laptopów Szkoła otrzymała od organu prowadzącego w ramach projektu *Zdalna Szkoła – wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego*, a dwa miała na wyposażeniu przed 1 września 2019 r. i zanim przekazano je uczniom, korzystali z nich nauczyciele. Dyrektor szkoły wyjaśniła, że „Priorytetem było jak najszybsze uruchomienie nauki zdalnej. Szczególnie dużym wyzwaniem było to w marcu 2020 r. Zakładałam, że skoro laptopy są dostarczane w ramach ogólnopolskiego projektu, to zabezpieczenia powinny być już zapewnione. Szkoła nie dysponowała środkami finansowymi na zakup programów zabezpieczających. Nie polecałam poinformowania rodziców o braku na laptopach programów zabezpieczających, gdyż rodzice i tak powinni sami nadzorować korzystanie z komputera przez dzieci”.

NIK wskazuje, że w sytuacji konieczności udostępnienia uczniom w kwietniu 2020 r. laptopów bez oprogramowania zabezpieczającego, Szkoła powinna wyraźnie poinformować o tym rodziców oraz podjąć działania w celu uzyskania środków finansowych na zakup takiego oprogramowania przed ponownym udostępnieniem uczniom laptopów w październiku 2020 r. Udostępnienie uczniom szkolnych laptopów z przeglądarkami internetowymi jest elementem zapewnienia uczniom dostępu do Internetu, o którym mowa w art. 27 ustawy Prawo oświatowe.

Szkoła Podstawowa w Bełżycach

Na dwóch komputerach przenośnych, użytkowanych przez uczniów podczas zdalnego nauczania, nie było zabezpieczenia przed dostępem do stron, mogących zawierać treści szkodliwe dla prawidłowego rozwoju uczniów. W trakcie kontroli zainstalowano w komputerach aktualne wersje oprogramowania zabezpieczającego Arcabit. Stwierdzono, że po aktualizacji programu strony były filtrowane prawidłowo.

¹⁰² Były to wszystkie laptopy udostępnione uczniom.

Branżowa Szkoła Samochodowa w Lublinie

Na komputerach użytkowanych w pracowni informatycznej, uczniowie mieli dostęp do stron, mogących zawierać treści szkodliwe dla ich prawidłowego rozwoju. Dyrektor wyjaśnił, że w celu zabezpieczenia uczniów przed dostępem do treści szkodliwych w Internecie, na komputerach było zainstalowane oprogramowanie Opiekun, firewall Palo Alto, a Szkoła była podłączona do sieci Urzędu Miasta Lublin (szerokopasmowa sieć miejska – zarządzana i aktualizowana przez UM Lublin), na której blokowane były niepożądane treści oraz oprogramowanie antywirusowe Symantec. W związku z wykryciem dostępności do dwóch niebezpiecznych stron, nauczyciel informatyki podczas oględzin zabezpieczeń zainstalowanych na komputerach, dokonał blokady dwóch (spośród 10 testowanych) szkodliwych stron, które były dostępne dla uczniów.

Liceum Ogólnokształcące w Jeleniej Górze

W wyniku przeprowadzonych oględzin dostępu do Internetu stwierdzono, że próba uruchomienia siedmiu z ośmiu przykładowych stron internetowych zawierających treści niepożądane, mogące zawierać treści szkodliwe dla rozwoju uczniów, spowodowała ich zablokowanie. W przypadku jednej ze stron, uzyskano dostęp. Zastępca dyrektora wyjaśnił, że komputery stacjonarne w pracowniach komputerowych oraz w bibliotece szkolnej, z których korzystają uczniowie oraz punkt dostępowy Wi-Fi do szkolnej sieci internetowej, podłączone są do OSE. Sieć ta ma wbudowywane, niezależne od Szkoły, wewnętrzne mechanizmy zabezpieczające użytkowników-uczniów do niepożądanych treści. W toku kontroli NIK, 21 czerwca 2021 r. dyrektor wystąpiła do dostawcy usługi OSE z prośbą o uzupełnienie i aktualizację nałożonych blokad i zabezpieczeń, tak aby Internet OSE wykorzystywany w pracy przez uczniów, był bezpieczny i chronił korzystających z niego uczniów w pełni przed dostępem do treści szkodliwych, potencjalnie niebezpiecznych. Centrum Kontaktów OSE potwierdziło przyjęcie zgłoszenia, które zostało przekazane do Zespołu Usług Bezpieczeństwa OSE.

Liceum Ogólnokształcące w Łomży

W szkole stwierdzono nieprawidłowość polegającą na niezainstalowaniu na żadnym z 18 stanowisk komputerowych w pracowni informatycznej oprogramowania zabezpieczającego uczniów przed dostępem w internecie do treści, mogących stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju. Dyrektor szkoły wyjaśniła, że: „w pracowni informatycznej ekrany monitorów ustawione zostały w stronę nadzorującego nauczyciela informatyki i zabezpieczenie to sprawdzało się do tej pory. Nie zgłaszano do mnie przypadków wchodzenia na strony pornograficzne bądź strony o treści mogących stanowić zagrożenie prawidłowego rozwoju uczniów, stąd nie zakupywaliśmy jakiegokolwiek oprogramowania zabezpieczającego przed takimi stronami, tym bardziej, że młodzież ma możliwość nieskrępowanego dostępu do wszelkich treści na własnych urządzeniach”.

Także na jedynym komputerze przenośnym, udostępnionym uczniowi Liceum do nauki zdalnej, nie było oprogramowania zabezpieczającego przed dostępem w internecie do treści, mogących stanowić zagrożenie dla prawidłowego rozwoju młodzieży.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że dyrektor szkoły znała parametry oraz wykaz oprogramowania zainstalowanego na przyjętym sprzęcie, a mimo to wydała go rodzicom ucznia na potrzeby kształcenia zdalnego.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Ponadto zgodnie z § 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, dyrektor szkoły określa zasady bezpiecznego uczestnictwa w zajęciach w odniesieniu do ustalonych technologii informacyjno-komunikacyjnych, o których mowa w pkt 2 tego rozporządzenia.

W przypadku szkoły Podstawowej w Juchnowcu Górnym stwierdzono nieprawidłowość polegającym na tym, że od marca do czerwca 2020 r. dyrektor szkoły nie przekazała rodzicom ani uczniom pełnej informacji o bezpiecznym korzystaniu przez uczniów z sieci Internet (przekazano jedynie uczniom informację o ochronie danych osobowych). Dyrektor wyjaśniła, że w przypadku wystąpienia problemów w bezpiecznym korzystaniu przez uczniów z internetu, stosowne informacje były przekazywane przy okazji indywidualnych kontaktów nauczycieli z uczniami lub rodzicami. Informację w tym zakresie przekazano wszystkim uczniom we wrześniu 2020 r. na lekcjach informatyki, opublikowano ją wówczas również na stronie internetowej Szkoły i mogli się z nią zapoznać rodzice. Zdaniem NIK, szkoła powinna przekazać takie informacje wszystkim uczniom i rodzicom już w marcu 2020 r.

Dyrektorzy objętych kontrolą szkół wywiązali się z obowiązku organizacji zadań szkoły, w warunkach czasowego ograniczenia funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19. We współpracy z nauczycielami wskazali uczniom i rodzicom źródła i materiały niezbędne do realizacji zajęć, w tym materiały w postaci elektronicznej. Dyrektorzy ustalili, we współpracy z nauczycielami, sposób monitorowania postępów uczniów oraz sposób weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów, w tym również informowania uczniów lub rodziców o postępach ucznia w nauce, a także uzyskanych przez niego ocenach. Postępy uczniów były odnotowywane w dziennikach elektronicznych oraz cotygodniowych raportach. Ponadto dyrektorzy szkół ustalili warunki i sposób przeprowadzania egzaminu klasyfikacyjnego, egzaminu poprawkowego i sprawdzianu wiadomości i umiejętności oraz warunki i sposób ustalania rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania, a także warunki i sposób zaliczania zajęć realizowanych w formach pozaszkolnych; zasady przeprowadzania egzaminu poprawkowego, klasyfikacyjnego oraz sprawdzianu wiedzy i umiejętności.

W okresie objętym kontrolą, weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów dokonywano poprzez dziennik elektroniczny, platformę MS Teams, ustne odpowiedzi i sprawdziany *on-line*, a także podczas bieżącej pracy w czasie rzeczywistym i aktywność na lekcjach *on-line*.

Weryfikacja wiedzy
i umiejętności uczniów

Przykład

Szkoła Podstawowa w Pszczewie

Formy i sposoby weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów ustalone zostały w Statucie Szkoły (dział V rozdział 5 *Wewnętrzne Zasady Oceniania*). Na ich podstawie opracowane zostały przedmiotowe systemy oceniania, stanowiące uszczegółowienie WZO (§ 125 ust. 2 Statutu), które w związku z wprowadzeniem kształcenia na odległość zostały zmodyfikowane. I tak przykładowo, na czas nauczania zdalnego, wprowadzono niżej wymienione metody i formy kontroli podlegające ocenie:

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- z języka polskiego oraz z przedmiotów przyrodniczych (biologia, geografia, chemia, fizyka) – karty pracy, rozwiązane ćwiczenia, odpowiedzi były przesyłane za pomocą platformy *Google Classroom* we wskazanym terminie, zgodnie z podanymi przez nauczyciela kryteriami, odpowiedzi ustne z wykorzystaniem platformy *Meet*, testy były wysłane przez nauczyciela we wskazanym czasie, dłuższe wypowiedzi pisemne oraz prezentacje na zadany temat, aktywność ucznia oceniano podczas lekcji *on-line*;
- z plastyki – oceniana była praca plastyczna, aktywność ucznia, stosowano pisemne formy sprawdzania wiedzy i umiejętności (np. quiz, karta pracy, opis dzieła sztuki), ocenę pracy domowej (np. notatka, recenzja, sprawozdanie), a także ocenę kształtującą.

5.6. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna dla uczniów

W okresie stanu epidemii dyrektorzy skontrolowanych szkół zorganizowali ich pracę zgodnie z obowiązującymi przepisami, jednak sposób realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych – ze względu na dynamiczne zmiany sytuacji epidemicznej i związane z nimi doraźne modyfikacje przepisów oświatowych – nie zapewnił właściwego wsparcia uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

W roku szkolnym 2020/2021 uczyło się ogółem 4 880 118 uczniów, w tym 194 728 z niepełnosprawnościami (w kolejnym roku szkolnym liczba tych uczniów wzrosła o 6,82%).

W raporcie „Sytuacja dzieci z niepełnosprawnościami w czasie epidemii COVID-19 – analiza intersekcjonalna”¹⁰³ wskazano, iż „Problemy uczniów z niepełnosprawnością w czasie wymuszonej pandemią były różne i zależne zarówno od rodzaju i stopnia niepełnosprawności jak i innych czynników, takich jak miejsce zamieszkania oraz sytuacja ekonomiczna i rodzina”. Autorka raportu wskazuje na wiele barier. Dla przykładu:

- platformy na których odbywały się lekcje zdalne nie zawsze były dostępne dla osób niepełnosprawnością wzroku lub słuchu bądź ich obsługa wymagała pomocy rodzica;
- zmiana ustalonych schematów działania i załamanie rutyny, co miało szczególne znaczenie dla dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu;
- w przypadku zaś dzieci z niepełnosprawnością ruchową brak aktywności fizycznej mógł prowadzić do pogorszenia stanu fizycznego.

Autorka raportu zaznaczyła: „Jak wskazują badacze, problemem jest nie tylko niedostosowanie samych narzędzi, ale także niewystarczające przygotowanie nauczycieli do prowadzenia edukacji zdalnej w formach dostępnych dla dzieci z niepełnosprawnościami (Dickinson, Yates, 2020; Toseeb i in., 2020)”.

**Działania Ministra
na rzecz uczniów
niepełnosprawnych**

Minister dokonał modyfikacji przepisów prawa oświatowego na potrzeby nauki zdalnej i prowadzenia zajęć rewalidacyjnych lub innych terapeutycznych. Minister zobowiązał w nich dyrektorów szkół ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych do zorganizowania nauczania w trybie stacjo-

¹⁰³ Kocejko, M. (2021). Sytuacja dzieci z niepełnosprawnościami w czasie pandemii COVID-19 – analiza intersekcjonalna. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 20(2), str. 76–91.

narnym w szkole lub z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość na terenie szkoły dla uczniów niepełnosprawnych, którzy z uwagi na rodzaj niepełnosprawności lub z innych powodów nie są w stanie realizować nauczania z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość w domu. W przypadku szkół specjalnych, w tym działających np. w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, podmiotach leczniczych i jednostkach pomocy społecznej oraz ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych, wprowadzone przepisy prawa oświatowego umożliwiły dyrektorowi szkoły podejmowanie decyzji o trybie pracy szkoły lub ośrodka¹⁰⁴. Ponadto w wydawanych przez siebie poradnikach Minister zamieszczał również informacje w jaki sposób prowadzić zajęcia z uczniami niepełnosprawnymi.

Na ten problem zwracał uwagę również Rzecznik Praw Obywatelskich¹⁰⁵, który wskazał, iż w świetle wpływających wniosków oraz poczynionych obserwacji „należy uznać, że przyjmowane i wdrażane rozwiązania nadzwyczajne, związane z organizacją działalności placówek w okresie epidemii, nie zabezpieczyły w wystarczającym stopniu realizacji potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami”.

Z prowadzonego przez kuratorów oświaty na zlecenie Ministra monitoringu realizacji zadań dotyczących m.in. organizacji zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej i zajęć rewalidacyjnych w szkołach ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych (z wyłączeniem szkół funkcjonujących w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i młodzieżowych ośrodkach wychowawczych¹⁰⁶) wynika, że sposób prowadzenia zajęć był zróżnicowany. Zajęcia te prowadzono zarówno w bezpośrednim kontakcie z nauczycielem, jak i z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Z danych zebranych za okres październik 2020 r.–luty 2021 r. z 19 086 szkół objętych monitorowaniem (ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych)¹⁰⁷ wynika, że w bezpośrednim kontakcie z nauczycielem pozostawało 38% uczniów szkół ogólnodostępnych objętych takim wsparciem, 44% uczniów szkół integracyjnych i 77% uczniów szkół specjalnych. Natomiast (odpowiednio) 62% uczniów szkół ogólnodostępnych, 56% uczniów szkół integracyjnych i 23% uczniów szkół specjalnych objętych wsparciem, uczestniczyło w takich zajęciach z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

Wyniki monitorowania realizacji zajęć dla uczniów z niepełnosprawnościami

¹⁰⁴ Nowelizacje przepisów, które pozwalały dyrektorom działać w nowych warunkach: w roku szkolnym 2019/2020 od 18 maja 2020 r. do 26 czerwca 2020 r., za zgodą rodziców i z zachowaniem zasad sanitarnych na podstawie nowelizacji rozporządzenia w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 z dnia 14 maja 2020 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 871) oraz z dnia 3 czerwca 2020 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 990); w roku szkolnym 2020/2021 na podstawie wydanej 12 sierpnia 2020 r. zmiany rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 1394) oraz zmian z dnia 4 września 2020 r. w rozporządzeniach: w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. z 2020 r. poz. 1537) i w sprawie indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. z 2020 r. poz. 1538).

¹⁰⁵ Pismo z dnia 5 lutego 2021 r. znak: XI.7036.3.2021.MW kierowane do Pani Marzeny Machałek Sekretarza Stanu Ministerstwa Edukacji i Nauki.

¹⁰⁶ Funkcjonowanie szkół w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i młodzieżowych ośrodkach wychowawczych nie zostało ograniczone.

¹⁰⁷ W tym: 13 040 szkół podstawowych, 1473 branżowych szkół I stopnia, 68 branżowych szkół II stopnia, 2334 liceów ogólnokształcących i 1703 techników.

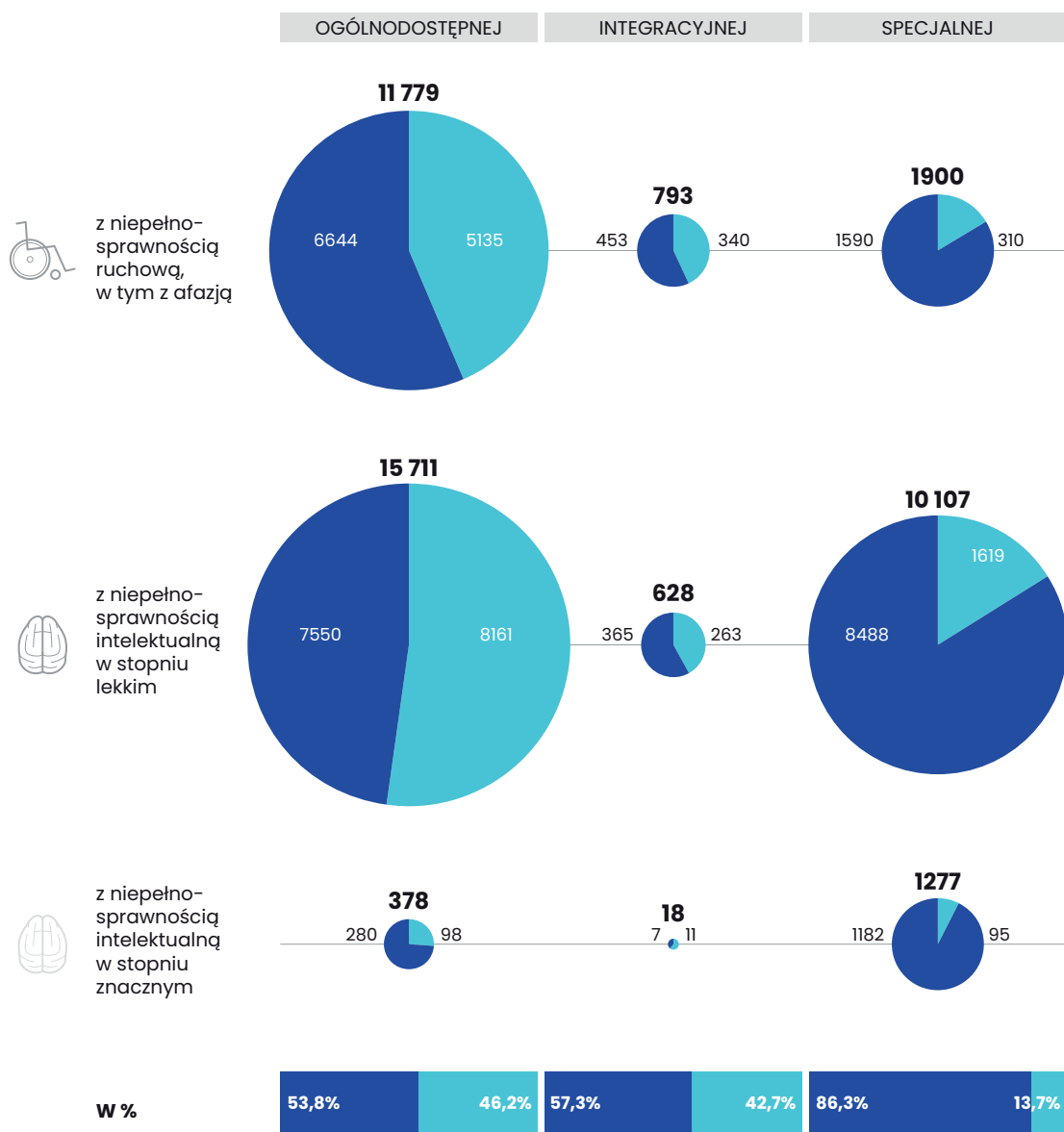
WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W skontrolowanych szkołach, w roku szkolnym 2019/2020 było 248 uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego (według stanu na 30 września 2019 r.), zaś w kolejnym roku było 264 takich uczniów, tj. o 6,45% więcej. W szkołach podstawowych uczniowie z niepełnosprawnościami stanowili 75,38%, zaś w szkołach ponadpodstawowych zawodowych 17,8%. W liceach uczniowie z niepełnosprawnościami stanowili 6,82% ogółu uczniów z niepełnosprawnością, uczęszczających do szkół objętych kontrolą NIK.

Infografika nr 3

Liczba uczniów z niepełnosprawnościami uczestniczących w zajęciach szkolnych w szkole podstawowej

- liczba uczniów w bezpośrednim kontakcie z nauczycielem
- z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość na terenie szkoły

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z MEiN.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W skontrolowanych szkołach wystąpił tylko jeden przypadek niezapewnienia uczniowi możliwości korzystania z zaleceń wynikających z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Przypadek
niezapewnienia uczniowi
korzystania z zaleceń

W Szkole Podstawowej w Jeleniej Górze, w roku szkolnym 2019/2020, w okresie od 25 marca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. wystąpił jeden nowy przypadek konieczności objęcia pomocą psychologiczno-pedagogiczną ucznia klas I–III. Pomimo dostarczenia do szkoły orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego¹⁰⁸, w szkole do końca roku szkolnego nie zapewniono uczniowi uzyskania realizacji zaleceń wynikających z orzeczenia. Przyczyną tego stanu rzeczy było niezapewnienie przez organ prowadzący szkołę – Miasto Jelenia Góra środków finansowych na realizację zadań wynikających z orzeczenia. Urząd Miasta Jelenia Góra tłumaczył, że w związku z trudną sytuacją finansową Miasta i stanem epidemii nie należało uruchamiać dodatkowych zajęć. Ostatecznie uczeń został objęty odpowiednią formą kształcenia dopiero od 1 września 2020 r.

NIK wskazuje, że zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy *Prawo oświatowe*, do zadań organu prowadzącego szkołę lub placówkę należy zapewnienie warunków umożliwiających stosowanie specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży objętych kształceniem specjalnym.

Zgodnie z § 1 ust. 1 pkt 14 rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań, dyrektor szkoły winien koordynować współpracę nauczycieli z uczniami lub rodzicami, uwzględniając potrzeby edukacyjne i możliwości psychofizyczne dzieci i uczniów, w tym dzieci i uczniów objętych kształceniem specjalnym, dzieci objętych wczesnym wspomaganem rozwoju lub uczęszczających na zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze. Natomiast zgodnie z § 6 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach¹⁰⁹, pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest udzielana w trakcie bieżącej pracy z uczniem oraz przez zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów. Pomoc ta może być udzielana także w formie klas terapeutycznych, zajęć rozwijających uzdolnienia, zajęć rozwijających umiejętności uczenia się, zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym. Może dotyczyć także zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu – w przypadku uczniów szkół podstawowych oraz uczniów szkół ponadpodstawowych, indywidualizowanej ścieżki kształcenia; porad i konsultacji, warsztatów.

Sytuacja uczniów
z niepełnosprawnościami
w szkołach objętych
kontrolą

W 13 szkołach, spośród 15 skontrolowanych, prowadzono wszystkie wyżej przedstawione zajęcia w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w zależności od potrzeb uczniów.

¹⁰⁸ Orzeczenie z dnia 4 lutego 2020 r., dostarczone do szkoły w połowie marca 2020 r., wydane na podstawie art. 127 ust. 10 ustawy *Prawo oświatowe*, ze wskazaniem zatrudnienia nauczyciela wspomagającego.

¹⁰⁹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1280.

Brak zajęć korekcyjno-kompensacyjnych

Szkoła Podstawowa w Juchnowcu Górnym nie przygotowała oferty zajęć korekcyjno-kompensacyjnych dla uczniów klas IV–VIII w maju i czerwcu 2020 r., kiedy to przeprowadzono pierwsze zajęcia *on-line*. Zajęciami powinno być objętych 24 uczniów¹¹⁰. Nie podjęto też próby prowadzenia takich zajęć w marcu i kwietniu 2020 r., podczas nauczania zdalnego, które polegało na przesyłaniu uczniom materiału i wytycznych do samodzielnego wykonania w domu. Tymczasem stosownie do § 6 ust 2 pkt 5 i § 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, publiczne szkoły udzielają uczniom uczęszczającym do tych szkół pomocy psychologiczno-pedagogicznej, która polega na zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia w celu wspierania jego potencjału rozwojowego. Prowadzą także zajęcia korekcyjno-kompensacyjne.

Odnosnie do faktu niepodjęcia próby prowadzenia takich zajęć w marcu i kwietniu 2020 r., które miały polegać na przesyłaniu uczniom materiałów ze wskazówkami do pracy w domu, za pomocą dziennika elektronicznego, dyrektor szkoły wyjaśniła, że po konsultacji z nauczycielami prowadzącymi zajęcia i częścią rodziców uznała, iż forma przesyłania materiału przez dziennik elektroniczny do wykonania przez ucznia w domu nie umożliwiała osiągnięcia zamierzonych celów i sprowadzałyby się do przerzucenia prowadzenia tych zajęć na rodziców. Spowodowałyby to według niej tylko niepotrzebne, dodatkowe obciążenie uczniów i rodziców, zamiast udzielenie im pomocy. Z podanych wyjaśnień wynika, że prowadzenie zajęć w formie innej niż *on-line* będzie całkowicie nieskuteczne, więc nie podjęto prób prowadzenia zajęć za pomocą wysyłania materiałów.

W wyjaśnieniach dotyczących przyczyn nieprowadzenia zajęć korekcyjno-kompensacyjnych w maju i czerwcu 2020 r. dyrektor szkoły podała, że „Zajęć tych nie prowadzono, ponieważ nie były prowadzone zajęcia online. Był to praktycznie koniec roku i na tym etapie nie należało w istotny sposób modyfikować zasad, które wprowadziłam w marcu. Rodzice nie oczekiwali rozpoczęcia zajęć korekcyjno-kompensacyjnych. Wynikało to z kontaktów telefonicznych z nimi. Sukcesem było to, że uczniowie z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi, którzy powinni odbywać zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, poradzili sobie z kształceniem online z obowiązkowych przedmiotów. W tej sytuacji nie było też zasadne angażowanie dodatkowych środków finansowych. W roku szkolnym 2020/2021 zajęcia korekcyjno-kompensacyjne były już organizowane”.

¹¹⁰ Zbadano pięć losowo dobranych opinii. W opiniach zalecano zarówno wykonywanie ćwiczenia, które mogły być realizowane poprzez przesłanie materiału, jak m.in. ćwiczenia w pisaniu i czytaniu, doskonalenie poziomu graficznego pisma np. poprzez przepisywanie, doskonalenia rozumienia tekstów, utrwalanie zasad ortografii (wszystkie opinie zawierały sformułowane wprost zalecenia wykonywania ćwiczeń w domu), jak i ćwiczenia wymagające kontaktu z nauczycielem w czasie rzeczywistym (np. *on-line*), takie jak usprawnianie funkcji słuchowych, upewnienie się czy uczeń wie, co ma zrobić, czy zrozumiał polecenie ustne, przywoływanie rozproszonej uwagi, wspieranie w wypracowywaniu najlepszego sposobu przyswajania wiedzy, wspieranie emocjonalne).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

NIK wskazuje, że już 2 kwietnia 2020 r. dyrektor poinformowała wszystkich nauczycieli, iż wkrótce rozpocznie się praca zdalna na platformie *Teams* i przesłała im link do godzinnego webinaru, dotyczący tego, jak korzystać z tej platformy⁷⁵. W ramach pracy zdalnej nie prowadzono zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, choć powinny być podjęte już od początku zdalnego nauczania. Nie uruchomiono ich także do końca roku szkolnego, a pierwsze zajęcia online z poszczególnych przedmiotów w 10 z 13 klas IV–VIII poprowadzono w dniach 6–12.05.2020 r. Wynika stąd, że było możliwe zorganizowanie¹¹¹ zajęć korekcyjno-kompensacyjnych w maju i czerwcu 2020 r., tak samo jak zorganizowano to później w okresie kształcenia zdalnego w roku szkolnym 2020/2021. Nie należało z góry zakładać, że zajęcia prowadzone z pomocą przesyłanych materiałów i wskazówek do pracy w domu będą nieskuteczne, ponieważ opinie poradni psychologiczno-pedagogicznej zobowiązywały także do takiego sposobu realizacji zajęć. W ten sposób w okresie od 25 marca do 26 czerwca 2020 r. realizowano przecież kształcenie ze wszystkich przedmiotów oraz kształcenie specjalne (zajęcia rewalidacyjne). Tym samym nieprowadzenie w maju i czerwcu 2020 r. zajęć korekcyjno-kompensacyjnych online oraz niepodjęcie próby prowadzenia tych zajęć w marcu i kwietniu 2020 r. z przekazywaniem materiałów do pracy w domu było działaniem nierzetelnym.

Znajduje to również potwierdzenie w wyjaśnieniach dyrektor Szkoły Podstawowej w Juchnowcu Górnym, która wskazała jako przyczynę spadku liczby uczniów uczęszczających na zajęcia logopedyczne¹¹² niewielkie zainteresowanie rodziców prowadzeniem zajęć w formie innej niż *on-line*”.

W Szkole Podstawowej w Jeleniej Górze, w roku szkolnym 2020/2021, w okresie od 24 października 2020 r. do 29 maja 2021 r. prowadzona była dla uczniów klas IV–VIII terapia pedagogiczna, zaplanowana w arkuszu organizacyjnym Szkoły, finansowana ze środków Unii Europejskiej¹¹³ (10 uczniów po dwie godziny tygodniowo), zajęcia z języka polskiego dla obcokrajowców (sześciu uczniów po dwie godziny tygodniowo), zajęcia rewalidacyjne (pięciu uczniów po dwie godziny tygodniowo). Natomiast w klasach I–III¹¹⁴ nie zaplanowano i nie prowadzono zajęć terapii pedagogicznej dla dzieci z opiniami z PPP, ponieważ organ prowadzący nie wyraził zgody i nie przyznał środków finansowych na ten cel. Dyrektor szkoły wyjaśniła, że w piśmie z dnia 2 września 2020 r. organ prowadzący nie wyraził zgody na realizację tych zajęć, ponieważ brakowało na to środków finansowych w budżecie Miasta Jelenia Góra.

Ostatecznie w arkuszu organizacyjnym Szkoły ujęte zostały zajęcia pedagogiczne dla uczniów klas IV–VIII z opiniami PPP, finansowane ze środków projektu „Jeleniogórskie szkoły=pewność i gwarancja wysokiej jakości kształcenia”.

Brak zajęć terapii pedagogicznej

¹¹¹ <https://www.akademiaaplikacji.pl/toebinar/webinar-2020-03-20/>

¹¹² Zajęcia prowadzono poprzez przesyłanie materiałów do samodzielnej pracy w domu, polegającej np. na utrwalaniu wywołanych już głosek, zwiększanie zasobu leksykalnego, czy korygowanie błędów gramatycznych.

¹¹³ W ramach projektu: „Jeleniogórskie szkoły=pewność i gwarancja wysokiej jakości kształcenia”.

¹¹⁴ W roku szkolnym 2019/2020 terapią tą objęto 12 uczniów.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Biorąc to pod uwagę, NIK uznała za nieprawidłowość niezapewnienie przez Miasto Jelenia Góra środków finansowych na pomoc psychologiczno-pedagogiczną, co było obowiązkiem gminy zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy *Prawo oświatowe*.

Koordinacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Koordinację prac dotyczących pomocy psychologiczno-pedagogicznej powierzano pedagogom szkolnym bądź zespołom, które zostały powołane do tych zadań.

Przykłady

Szkoła Podstawowa w Płocku

W drugim okresie roku szkolnego 2019/2020 oraz w pierwszym okresie roku szkolnego 2020/2021, dyrektor zorganizował osiem spotkań Zespołu ds. Integracji, w tym dwa w Szkole. W czasie tych dwóch spotkań dokonano analizy przydziału zajęć z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, omówiono przydziały godzin, ustalono przedmioty, w trakcie których powinni być obecni nauczyciele współorganizujący kształcenie uczniów niepełnosprawnych. W czasie sześciu spotkań prowadzonych w trybie zdalnym przekazywano informacje dotyczące, m.in. obowiązujących przepisów w czasie epidemii COVID-19, wytycznych i zasad organizacji zajęć dla uczniów wymagających pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Liceum Ogólnokształcące w Jeleniej Górze

Pomoc psychologiczno-pedagogiczną w Szkole organizowała dyrektor, a koordynatorem tych działań był pedagog szkolny we współpracy z Zespołem Wspierającym. Zespół ten powołany został w celu objęcia opieką uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, jak również uczniów, którzy nie mieli takiego orzeczenia lub opinii z poradni psychologiczno-pedagogicznych, a którzy na podstawie rozpoznania ich funkcjonowania w Szkole powinni być objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Zakres zadań oraz obowiązki członków tego Zespołu został określony w dokumencie pn. „System pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wspierania uczniów I Liceum Ogólnokształcącego w Jeleniej Górze”. Uczniowie wymagający wsparcia zostali objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną w okresach czasowego ograniczenia funkcjonowania Szkoły. Po przeanalizowaniu sytuacji ucznia Zespół Wspierający organizował pomoc dobraną odpowiednio do zaistniałej sytuacji.

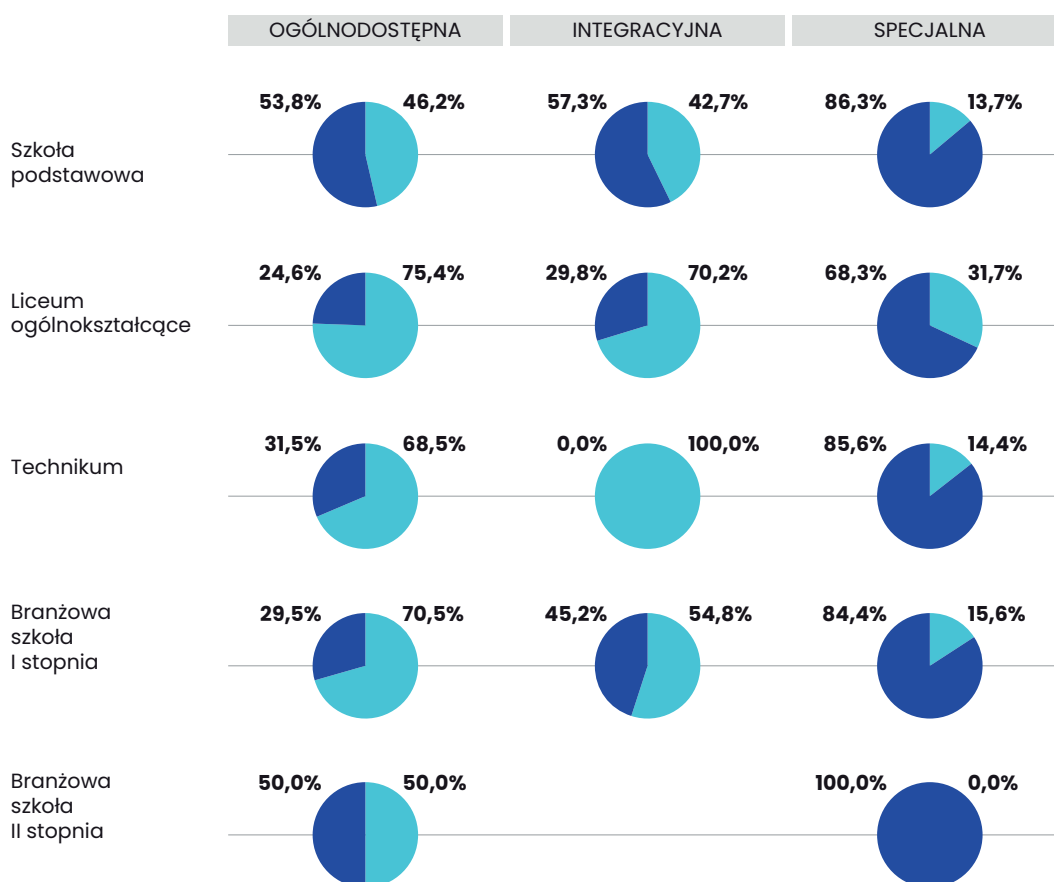
W skontrolowanych szkołach, by wesprzeć uczniów, kontynuowano nauczanie indywidualne a także organizowano różnego rodzaju zajęcia dla uczniów z trudnościami w nauce (dydaktyczno-wyrównawcze, specjalistyczne, terapeutyczne, rewalidacyjne, itp.).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 4

Odsetek uczniów z niepełnosprawnościami uczestniczących w zajęciach szkolnych (według typów szkół, wszystkie rodzaje niepełnosprawności)

- % uczniów w bezpośrednim kontakcie z nauczycielem
- % uczniów z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość na terenie szkoły

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z MEiN.

Zajęcia te były realizowane w różnych formach, zarówno zdalnie jak i stacjonarnie. Jednakże z uwagi na przeciążenie uczniów pracą przed komputerem, niektórzy rodzice rezygnowali z tych zajęć. Również w przypadku przekazywania przez nauczycieli materiałów za pośrednictwem dziennika elektronicznego do samodzielnej pracy rodzic-uczeń, niektórzy rezygnowali z takiej formy nauczania.

Różne formy realizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Przykłady

Szkoła Podstawowa w Juchnowcu Górnym

Od 26 października 2020 r. zawieszono zajęcia logopedyczne dla uczniów z klas IV–VIII (cztery osoby), gdyż rodzice nie chcieli, by uczniowie spędzali przy komputerze dodatkowy czas, w sytuacji gdy zajęcia te nie były obowiązkowe. Zajęcia te wznowiono hybrydowo od 17 maja 2021 r.

Szkoła Podstawowa w Bełżycach

W ramach zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość informowano rodziców o dostępnych materiałach i możliwościach realizacji kształcenia przez dziecko lub ucznia w domu. Dotyczyło to dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, edukacją wczesnoszkolną wczesnym wspomaganie rozwoju, zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi oraz uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Materiały do pracy z dziećmi oraz dla uczniów do kształcenia na odległość były przesyłane przez upoważnionych nauczycieli, w porozumieniu z wychowawcami klas I nauczycielami prowadzącymi.

Szkoła Podstawowa w Przytocznej

W okresie zawieszenia trybu stacjonarnego Szkoła prowadziła zajęcia w formie zdalnej (z wykorzystaniem e-dziennika Librus, Messengera lub ZOOM). Stacjonarne prowadzenie zajęć – zgodnie z danymi uzyskanymi od dyrektora szkoły – było wznawiane stosownie do zmian w funkcjonowaniu szkół wprowadzanych przez ministra właściwego do spraw edukacji w drodze zmian przepisów prawa.

Szkoła Podstawowa w Augustowie

Poprzednia dyrektor szkoły wyjaśniła, że: „Decyzję o udziale uczniów w zajęciach rewalidacji oraz zajęciach w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej podejmowali rodzice uczniów (...). Większość zajęć rewalidacyjnych oraz zajęć w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej odbywało się. Część rodziców jednak z powodu nadmiernego obciążenia uczniów pracą przy komputerze nie chciało zajęć dodatkowych oprócz zajęć wynikających z ramowego planu nauczania. Nauczyciele prowadzący zajęcia kontaktowali się z rodzicami uczniów przez e-dziennik lub telefonicznie w sprawie udziału dzieci w organizowanych zajęciach. W roku szkolnym 2020/2021 uczniowie mieli możliwość wyboru realizowania takich zajęć w formie zdalnej poprzez wideo konferencje bądź w kilkusobowych grupkach czy indywidualnie na terenie Szkoły. Nauczyciele terapeuci po konsultacjach z rodzicami uczniów przekazywali dyrektorowi informację o formie realizacji tych zajęć (zdalnie czy stacjonarnie).

Liceum Ogólnokształcące w Jeleniej Górze

W roku szkolnym 2019/2020 zajęcia rewalidacyjne prowadzone były w Szkole tylko dla jednego ucznia, spośród sześciorga uczniów ze stosownym orzeczeniem, a w roku szkolnym 2020/2021 dla czworga uczniów z takim orzeczeniem. Rodzice pozostałych uczniów pisemnie zrezygnowali z możliwości udziału dziecka w zajęciach rewalidacyjnych, argumentując to dużym obciążeniem obowiązkami szkolnymi i pozaszkolnymi.

Wsparcie dla uczniów szczególnie uzdolnionych

Uzdolnieni uczniowie otrzymywali również wsparcie. Zdarzały się jednak przypadki, że w okresie nauki zdalnej ograniczono liczbę zajęć dodatkowych rozwijających uzdolnienia i zainteresowania ucznia, w szczególności miało to miejsce w pierwszym etapie epidemii tj. w roku szkolnym 2019/2020¹¹⁵. Uzdolnieni uczniowie byli objęci opieką wychowawców klas, nauczycieli wspierających dane uzdolnienia oraz pedagoga szkolnego. Uczniowie mieli możliwość indywidualnych konsultacji oraz wsparcia w rozwoju własnych zainteresowań. Nauczyciele wspierający kariery

¹¹⁵ W Szkole Podstawowej w Łęcznej oraz w Szkole Podstawowej w Jeleniej Górze nie prowadzono dodatkowych zajęć dla uczniów uzdolnionych, w okresie od 25 marca 2020 r. do końca czerwca 2020 r. W roku szkolnym 2020/2021 zajęcia rozwijające prowadzone były zgodnie z przyjętym planem, nauczyciele wspierali uczniów indywidualnie w procesie przygotowania do konkursów wiedzy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

edukacyjne takich uczniów przygotowywali ich do udziału w konkursach i olimpiadach również w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania Szkoły. Zdolni uczniowie mogli korzystać ze wsparcia pedagoga szkolnego lub doradców zawodowych w instytucjach wspierających pracę szkoły, np. poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Zajęcia takie organizowano zarówno indywidualnie, jak i dla grup. Efektem działań wspierających uzdolnionych uczniów są liczne sukcesy uczniów Szkoły w różnych dziedzinach naukowych i sportowych.

- w roku szkolnym 2019/2020 dwóch uczniów Szkoły Podstawowej w Przytocznej zostało finalistami konkursu „Czytanie warte zachodu”; a drużyna chłopców zdobyła wicemistrzostwo województwa lubuskiego w piłce ręcznej; w roku szkolnym 2020/2021 11 uczniów dostało się do etapów rejonowych konkursów przedmiotowych, a jeden uczeń został finalistą konkursu z matematyki, jedna uczennica zdobyła I miejsce w Wojewódzkim Festiwalu Piosenki Dziecięcej, a drużyna chłopców zdobyła II miejsce w wojewódzkim finale biegów przełajowych;
- w Branżowej szkole I stopnia w Zgorzelcu uzdolnieni uczniowie zostali objęci indywidualnym wsparciem w procesie nauczania. Umożliwiono im uczestnictwo w projektach unijnych i aplikowanie o stypendia w ramach Dolnośląskiego Programu Pomocy Stypendialnej dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych. Ponadto uczniowie byli przygotowywani również do udziału w 20 konkursach i olimpiadach. Włączali się także w pracę wolontariatu w siedmiu akcjach charytatywnych¹¹⁶ oraz w dwóch akcjach profilaktycznych¹¹⁷.

W ramach zajęć wspierających uczniów w czasie epidemii realizowano także inne działania np.;

- w Liceum Ogólnokształcącym w Łomży ze środków miejskiego projektu antyalkoholowego, w okresie od 6 października do 20 grudnia 2020 r., przeprowadzono zajęcia pozalekcyjne w celu wyrównania wiedzy po nauczaniu zdalnym w roku szkolnym 2019/2020. W zajęciach uczestniczyli wszyscy zainteresowani uczniowie klas I–III. Zajęcia te obejmowały zagadnienia z: fizyki, języka polskiego, niemieckiego i angielskiego, matematyki, chemii, biologii, wychowania fizycznego. Odbyły się także zajęcia coachingowe, w których udział wzięło od czworga do trzydziestu jeden uczniów (we wszystkich zajęciach wzięło udział 345 uczniów Liceum);
- w Szkole Podstawowej w Bełżycach wsparciem w zakresie doradztwa zawodowego objęto 53 uczniów (przedstawiono prezentacje dla uczniów i rodziców związane z wyborem szkoły ponadpodstawowej); 75 uczniów klas VIII objęto doradztwem zawodowym przygotowanym przez Zespół Szkół im. Mikołaja Kopernika w Bełżycach; 75 uczniów otrzymało linki dotyczące materiałów Vademecum ósmoklasisty;

¹¹⁶ Przykładowe akcje charytatywne: zbiórka odzieży, środków chemicznych, żywności na rzecz uczennicy; zbieranie odzieży i słodyczy na potrzeby domu dziecka; zbieranie odzieży dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.

¹¹⁷ „Dzień życzliwości” oraz „19 dni przeciwko przemocy i krzywdzeniu dzieci”.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania szkół monitorowano edukację uczniów w nauce i zachowaniu. Efektem monitorowania były spotkania zespołów wychowawczych w sprawie uczniów, którzy nie łączyli się na lekcje zdalne, nie odsyłali zadań domowych, nie logowali się do Librusa, przysparzali problemów wychowawczych, byli zagrożeni brakiem promocji do klasy programowo wyżej.

Wiele przypadków uczniów wymagających wsparcia psychologicznego

W skontrolowanych szkołach zdiagnozowano wiele nowych przypadków uczniów, którzy wymagali wsparcia psychologicznego lub edukacyjnego. Byli to przede wszystkim uczniowie szkół ponadpodstawowych, ale również w szkołach podstawowych pojawili się uczniowie wymagający wsparcia.

Przykłady

Szkoła Podstawowa w Bełżycach

W roku szkolnym 2020/2021 odnotowano 43 przypadki objawów depresyjnych wśród uczniów, którzy wymagali z tego powodu pomocy¹¹⁸. Przeprowadzono z nimi rozmowy, informowano rodziców, objęto zajęciami specjalistycznymi, a w niektórych przypadkach sporządzono arkusz dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych ucznia.

Technikum w Radomiu

W II semestrze roku szkolnego 2019/2020 pomocą w formie porad i konsultacji objętych było 10 uczniów ze względu na sytuacje kryzysowe, a także dwóch z uwagi na zaniedbania środowiskowe. W I okresie roku szkolnego 2020/2021 pomocą objętych było 161 uczniów z uwagi na specyficzne trudności w uczeniu się i trudności emocjonalne, dziewięciu uczniów – z uwagi na sytuacje kryzysowe, traumatyczne, 28 uczniów – z uwagi na niepowodzenia edukacyjne (powtarzający klasę).

Uczniom zapewniono pomoc pedagoga i psychologa. Specjaliści kierowali do uczniów, rodziców i nauczycieli informacje o możliwych formach wsparcia w szkole oraz poza nią (numery telefonów interwencyjnych, dane teledreśkowe instytucji). Uczniowie byli informowani o tym jak zorganizować sobie pracę i naukę zdalną, jak radzić sobie z izolacją i obniżonym nastrojem. Specjaliści kontaktowali się również telefonicznie z rodzicami/opiekunami uczniów i uczniami niepełnosprawnymi.

Technikum w Gorzowie Wlkp.

Po 25 marca 2020 roku wystąpiły nowe przypadki konieczności objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną głównie w kontekście wsparcia emocjonalnego. W roku szkolnym 2020/2021, w pierwszych klasach pojawili się nowi uczniowie objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną. W okresie objętym kontrolą ze wsparcia emocjonalnego skorzystało 33 uczniów Technikum: dyrektor szkoły informowany był na bieżąco o zaistniałych potrzebach pomocy dla uczniów. Szkoła podejmowała współpracę ze środowiskiem rodzinnym ucznia potrzebującego pomocy oraz nawiązywała współpracę z instytucjami zewnętrznymi, np. kuratorami sądowymi. Nauczycieli informowano o konieczności dostosowania wymagań i metod do potrzeb i możliwości ucznia. Obejmowano ucznia indywidualnym wsparciem pedagoga oraz psychologa, a w razie potrzeb kierowano do instytucji specjalistycznych np. poradni psychologiczno-pedagogicznych, lekarzy psychiatrów.

¹¹⁸ W pierwszym półroczu 28 uczniów i w drugim 15 uczniów.

Szkoła Branżowa I stopnia w Zgorzelcu

W roku szkolnym 2019/2020 od 26 marca 2020 r. wsparciem psychologiczno-pedagogicznym objęto 31 uczniów, natomiast w roku szkolnym 2020/2021 – 143 uczniów. Wsparcie polegało na poradach, konsultacjach oraz udziale w zajęciach terapeutycznych. Zespół składający się z dwóch pedagogów i psychologa prowadził rozmowy telefoniczne, przekazywał materiały edukacyjno-profilaktyczne¹¹⁹, informował uczniów o dostępności członków zespołu (pod telefonem i za pośrednictwem e-dziennika), według grafiku umieszczonego na stronie internetowej Zespołu Szkół. Dodatkowo w roku szkolnym 2020/2021 wsparcie polegało na bezpośrednich spotkaniach z uczniami, którzy w przypadkach problemów związanych z izolacją społeczną¹²⁰ mieli możliwość nauczania zdalnego na terenie Szkoły Branżowej. W okresie objętym kontrolą stwierdzono jeden przypadek konieczności objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną, o czym został powiadomiony dyrektor. Uczeń otrzymał wsparcie w warunkach stacjonarnych.

Działania wspierające były omawiane podczas konsultacji lub zespołów wychowawczych. Działania naprawcze wdrażano w zależności od potrzeb rozwojowych czy edukacyjnych uczniów.

Przykład

Liceum Ogólnokształcące w Płocku

Przez cały okres objęty kontrolą uczniowie, w ramach indywidualnych potrzeb, byli objęci opieką pedagoga i psychologa szkolnego. W szkole regularnie przeprowadzano ankiety, których wyniki zbiorcze omawiano na Radach Pedagogicznych i wysyłano do rodziców uczniów. Na przykład ankiety pt.: Jak przeżywasz okres odosobnienia, Potrzeby ucznia w czasie nauki zdalnej, Relacje z ludźmi a ograniczenia społeczne, Bezpieczeństwo psychospołeczne uczniów po powrocie do szkoły po okresie zawieszenia zajęć w roku szkolnym 2019/2020, Świadomość i skala zjawiska cyberprzemocy wśród uczniów naszej szkoły, Powrót uczniów do szkoły (w okresie maj-czerwiec 2021 r.).

Skontrolowane szkoły, w przypadku zdiagnozowania uczniów potrzebujących pomocy, nie ograniczały się jedynie do przekazywania informacji dla rodziców dotyczących powrotów do zajęć po okresie izolacji czy oferty wsparcia udzielanego przez poradnię pedagogiczno-psychologiczną, doradztwa zawodowego, priorytetów dla nastolatków, ale również podejmowały:

- stały kontakt telefoniczny z uczniami;
- indywidualne konsultacje z pedagogiem szkolnym dla uczniów i rodziców/opiekunów, w miarę potrzeb cykliczne spotkania zdalne w zależności od zdiagnozowanej trudności ucznia, rozmowy telefoniczne oraz korespondencja poprzez dziennik elektroniczny z uczniami i rodzicami/opiekunami wymagającymi wsparcia, także indywidualne spotkania z chętnymi uczniami w Szkole, za zgodą rodzica/opiekuna prawnego, i z chętnymi rodzicami/opiekunami;

¹¹⁹ Na temat technik uczenia się, radzenia sobie w sytuacji izolacji społecznej oraz bezpiecznych wakacji.

¹²⁰ Np. emocjonalnych, psychicznych.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- współpracę z uczniami, nauczycielami i rodzicami/opiekunami w rozwiązywaniu sytuacji trudnych (wstępna diagnoza problemu, wdrożenie działań naprawczych lub kierowanie i pomoc w uzyskaniu wsparcia w instytucjach wspierających pracę Szkoły);
- wsparcie uczniów hospitalizowanych lub przebywających w ośrodkach leczniczych (organizacja i koordynacja edukacji, współpraca z jednostkami opiekującymi się uczniami Szkoły w procesie leczenia);
- monitorowanie postępów w nauce, szczególnie uczniów z niepełnosprawnościami, dostosowywanie wymagań i form nauki do możliwości ucznia (np. dla ucznia z niepełnosprawnością intelektualną prowadzono indywidualne karty pracy);
- organizowanie zespołów wychowawczych (z udziałem wychowawców, nauczycieli, pedagoga, psychologa szkolnego, dyrektora Szkoły) w sprawie sytuacji uczniów;
- organizowanie pomocy koleżeńskiej dla uczniów ze szczególnymi problemami w nauce;
- działania umożliwiające naukę zdalną w Szkole uczniom z niepełnosprawnościami oraz potrzebującymi wsparcia (np. rodziny wielodzietne, problemy z siecią Internet itp.);
- pomoc rodzicom w kierowaniu uczniów na badania do poradni psychologiczno-pedagogicznej;
- współpracę z ośrodkami pomocy społecznej (wsparcie asystenta rodziny), kuratorami sądowymi, ewentualnie wnioski do sądu rodzinnego;
- przekazywanie informacji o całodobowym Dziecięcym Telefonie Zaufania, a także w dniu 23 lutego 2021 r. przesłanie informacji MEN o Ogólnopolskim Dniu Walki z Depresją.

Spóźnione działania ministra dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej

W piśmie z 30 czerwca 2021 r. pani zastępca dyrektora Departamentu Wychowania i Edukacji Włączającej, wyjaśniła, że za prawidłową organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej w placówkach oświatowych oraz zapewnienie dziecku/uczniowi tej pomocy, adekwatnej do rozpoznanych potrzeb, odpowiada dyrektor szkoły w porozumieniu z organem prowadzącym. Dyrektor szkoły ustala formy, okres i wymiar udzielanej pomocy. Jednocześnie w oparciu o badanie przeprowadzone przez kuratoria oświaty podczas ferii zimowych 2021¹²¹, Departament Edukacji Włączającej MEiN sformułował rekomendacje dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej, udzielanej przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Dotyczyły one m.in.: usprawnienia przepływu informacji na temat wsparcia udzielanego przez poradnie, wskazania dyrektorom poradni konieczności wprowadzenia lub zwiększenia liczby spotkań online w grupie uczniów i rodziców (lub indywidualnie), ścisłej współpracy poradni z rodzicami, kadrą pedagogiczną oraz organami sprawującymi nadzór pedagogiczny przy planowaniu i realizacji działań wspierających dzieci, uczniów i ich rodziny w czasie trwającej epidemii oraz przy zdalnej/hybrydowej formule

¹²¹ Badanie zostało przeprowadzone przez kuratoria oświaty z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety pn. „Podsumowanie wsparcia udzielonego uczniom i ich rodzicom w czasie ferii zimowych 2021 r.”.

pracy, a także poszerzenia zakresu współpracy poradni z innymi podmiotami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka, ucznia i rodziny (m.in. MOPS, GOPS, PCPR, MOPR). W celu wdrożenia tych rekomendacji, Departament zalecił podjęcie natychmiastowych działań z zaangażowaniem wszystkich stron.

Jednocześnie z raportu z 28 lutego 2021 r., sporządzonego przez Instytut Profilaktyki Zintegrowanej na zlecenie Ministra, wynika, iż kondycja psychiczna uczniów pogarsza się w kolejnych fazach epidemii. Autorzy raportu rekomendowali maksymalną intensyfikację działań mających na celu podniesienie kondycji psychofizycznej uczniów już w okresie II semestru roku szkolnego 2020/2021 i I semestru roku szkolnego 2021/2022.

W dniu 7 lipca 2021 r. Minister ogłosił Narodowy Program Wsparcia Uczniów po Pandemii¹²², na który w Ministerstwie przeznaczono kwotę około 224 mln zł, z czego na pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla uczniów i nauczycieli – 15 mln zł. Jednocześnie NIK zauważa, iż w sytuacji epidemii celowe jest przyspieszenie i intensywne wdrażanie systemowych rozwiązań dotyczących pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Uruchomienie tego Programu po zakończeniu zajęć dydaktycznych w szkołach w roku szkolnym 2020/2021, a także zaplanowane dokonywanie diagnozy w tym zakresie dopiero w II połowie 2021 r.¹²³, jest spóźnione.

5.7. Wyniki egzaminów zewnętrznych

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia podjęcie przez Ministra w grudniu 2020 r. decyzji o ograniczeniu w roku szkolnym 2020/2021 zakresu wymagań edukacyjnych, wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego i przeprowadzeniu w 2021 r. egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego na podstawie wymagań egzaminacyjnych, mających zastosowanie wyłącznie w roku szkolnym 2020/2021¹²⁴. Pozwoliło to uwzględnić trudne warunki uczniów w zdobywaniu wiedzy w okresie epidemii i ocenić postępy w nauce adekwatnie do tych utrudnień. Jednak liczba absolwentów szkół ponadpodstawowych, którzy nie zdali egzaminu maturalnego w terminie głównym (maj/czerwiec) wrosła (z 19,5% w 2019 r. do 26% w 2020 r. i 25,5% w maju 2021 r.)¹²⁵. NIK zauważa również, że pomimo ograniczenia wymagań egzaminacyjnych i trudności w prowadzeniu zajęć w formie zdalnej, nauczyciele byli nadal zobowiązani – w okresie od grudnia 2020 r. do czerwca 2021 r. (dwa semestry szkolne) – do realizacji wszystkich treści nauczania wynikających z podstawy programowej.

¹²² <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/narodowy-program-wsparcia-uczniow-po-pandemii--dzialania-mein> [dostęp: 15.07.2021 r.]

¹²³ Zgodnie z informacją zawartą na stronie internetowej Ministra „W pierwszym etapie projektu naukowcy z UKSW i Fundacji PAN w Lublinie przeprowadzą badania diagnostyczne uczniów szkół podstawowych, ponadpodstawowych, wychowanków Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych i Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii, a także nauczycieli, pedagogów, psychologów, terapeutów oraz rodziców”.
<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/narodowy-program-wsparcia-uczniow-po-pandemii--dzialania-mein> [dostęp: 15.07.2021 r.]

¹²⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 2314).

¹²⁵ Dane Centralnej Komisji Egzaminacyjnej; <https://cke.gov.pl/wyniki-egzaminow/> [dostęp: 15.07.2021 r.].

Harmonogram przeprowadzenia egzaminów w roku szkolnym 2019/2020

Zgodnie z § 11i ust. 1 pkt 1–5 rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, dyrektor CKE, w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania, ogłasza w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie CKE komunikat w sprawie zmiany harmonogramu przeprowadzania w roku szkolnym 2019/2020: egzaminu ósmoklasisty w terminie głównym lub dodatkowym; egzaminu gimnazjalnego w terminie dodatkowym; egzaminu maturalnego w terminie głównym, dodatkowym i poprawkowym; egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie; egzaminu zawodowego w terminie głównym i dodatkowym. Dyrektor CKE ogłosił komunikat w dniu 24 kwietnia 2020 r., tj. na 21 dni przed terminem danego egzaminu¹²⁶.

Wytyczne w sprawie przeprowadzenia egzaminów w roku szkolnym 2019/2020

W dniu 15 maja 2020 r. na stronie internetowej CKE zostały zamieszczone wytyczne w sprawie organizowania i przeprowadzania egzaminów zewnętrznych w 2020 r.: ósmioklasisty, gimnazjalnego, maturalnego, potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz zawodowego. Prace nad wytycznymi rozpoczęły się na przełomie marca i kwietnia 2020 r. Pierwsza wersja wytycznych została przesłana do konsultacji 6 maja 2020 r., a w dniu 7 maja 2020 r. projekt wytycznych został skierowany do: DKO, Departamentu Strategii, Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego, Departamentu Wychowania i Kształcenia Integracyjnego MEN. Z DKO MEN projekt wytycznych został skierowany do konsultacji GIS w dniu 11 maja 2020 r., który 12 maja zgłosił uwagi do treści wytycznych. Uwagi GIS zostały uwzględnione. Po sesji wiosenno-letniej 2020 r., CKE we współpracy z MEN oraz GIS opracowała kolejne wytyczne dotyczące: przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz egzaminu zawodowego w styczniu–lutym 2021 r.; przeprowadzania testów diagnostycznych w marcu 2021 r.; wglądu do sprawdzonych i ocenionych prac egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz egzaminu zawodowego; przeprowadzania egzaminów w sesji wiosenno-letniej 2021; organizowania sposobu prowadzenia oceny prac egzaminacyjnych w ośrodkach sprawdzania w 2021 r. W dniu 19 kwietnia 2021 r. na stronie internetowej CKE zostały opublikowane wytyczne dotyczące organizowania i przeprowadzania egzaminów 2021 r.

Poza wytycznymi zostały również przygotowane inne rozwiązania, które umożliwiły przeprowadzenie egzaminów w bezpieczny sposób. Oprócz stosowanych w latach poprzednich zasad, dotyczących np. dni wolnych dla uczniów, którzy nie przystępują w tym dniu do egzaminu, zachowania odpowiedniej odległości pomiędzy uczniami rozwiązującymi zadania egzaminacyjne, w roku szkolnym 2019/2020 wprowadzono możliwość rozpoczynania egzaminów dla kolejnych grup zdających z przesunięciem czasowym (np. o 9:00, 9:20, 9:40), aby zdający nie spotykali się w dużych grupach przed wejściem do sali egzaminacyjnej. Zmniejszono liczbę osób nadzorujących egzamin maturalny (do dwóch osób).

¹²⁶ Część pisemna egzaminu maturalnego w terminie głównym: od 8 do 29 czerwca 2020 r., egzaminu ósmioklasisty (w terminie głównym) od 16 do 18 czerwca 2020 r., gimnazjalnego (w terminie dodatkowym) od 16 do 18 czerwca 2020 r. Termin egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie (formuła 2012 i formuła 2017): od 22 czerwca do 9 lipca 2020 r., a egzaminu zawodowego od 17 do 28 sierpnia 2020 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Przy podejmowaniu decyzji o przesunięciu terminów przeprowadzania egzaminów zewnętrznych Minister Edukacji Narodowej kierował się przede wszystkim rekomendacjami GIS i Ministra Zdrowia odnoszącymi się do bezpiecznych warunków przeprowadzania egzaminów.

W celu wspomoczenia uczniów w przygotowaniach do egzaminów zewnętrznych MEN i CKE zaproponowały przeprowadzenie w warunkach domowych próbnych egzaminów ósmoklasisty i egzaminu maturalnego. Na stronach internetowych¹²⁷ zostały zamieszczone materiały niezbędne do przeprowadzenia tych egzaminów. Zarówno egzamin ósmoklasisty jak i egzamin maturalny miały służyć wyłącznie celom informacyjnym i diagnostycznym. Uczniowie rozwiązywali zadania egzaminacyjne w warunkach zbliżonych do właściwego egzaminu zewnętrznego¹²⁸. Liczba pobrań arkuszy egzaminacyjnych podczas egzaminu ósmoklasisty w dniach od 30 marca do 1 kwietnia wyniosła łącznie 4 573 000 razy, natomiast liczba pobrań podczas egzaminu maturalnego w dniach od 2 do 8 kwietnia wyniosła łącznie 2 588 000 razy. Do tego pobrano pliki zadań powtórkowych do egzaminu ósmoklasisty w liczbie około 6 000 000 pobrań (około 750 000 osób każdego dnia przez osiem dni).

W grudniu 2020 r. Minister Edukacji i Nauki zdecydował o ograniczeniu w roku szkolnym 2020/2021 zakresu wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego i przeprowadzeniu w 2021 r. egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego na podstawie wymagań egzaminacyjnych, mających zastosowanie wyłącznie w roku szkolnym 2020/2021¹²⁹. Zdaniem Ministerstwa uzasadnieniem do wprowadzenia ograniczenia wymagań edukacyjnych były doświadczenia skutków ogólnopolskiego strajku nauczycieli z 2019 r. oraz doświadczenia z nauki prowadzonej w formie zdalnej wiosną i jesienią 2020 r. W wyniku wprowadzonych zmian przystąpienie do egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym nie było obowiązkowe, zdający mógł przystąpić do egzaminu z sześciu przedmiotów dodatkowych jeżeli potrzebuje wyników w postępowaniu rekrutacyjnym do szkoły wyższej. Nie przeprowadzano także egzaminów w części ustnej.

Na podstawie zmienionych wymagań w CKE przygotowano próbne arkusze egzaminacyjne, na podstawie których od 3 do 19 marca 2021 r. przeprowadzono egzaminy próbne. Egzaminy przeprowadziły tylko zainteresowane szkoły, wyłącznie w celu informacyjnym i diagnostycznym. Z informacji CKE, dotyczących liczby pobrań arkuszy egzaminacyjnych, wynika że wszystkie pliki egzaminów próbnych zostały pobrane 7161 tys. razy (w tym: egzamin ósmoklasisty – 4573 tys. razy i egzamin maturalny – 2588 tys. razy). Do tej ilości pobrań należy doliczyć wszystkie pliki powtórkowych zadań do egzaminu ósmoklasisty (8 dni) – każdego dnia pliki pobierało około 750 tys. osób (razem około 6000 tys. pobrań).

Egzaminy próbne
w roku szkolnym
2019/2020

Ograniczenie wymagań
egzaminacyjnych
w roku szkolnym
2020/2021

Próbne arkusze
egzaminacyjne
w roku szkolnym
2020/2021

¹²⁷ <http://www.gov.pl/web/edukacja/probny-egzamin-osoklasisty> <http://www.gov.pl/web/edukacja/probny-egzamin-maturalny>

¹²⁸ Egzamin ósmoklasisty został przeprowadzony w okresie od 30 marca do 1 kwietnia 2020 r., a maturalny w okresie od 2 do 8 kwietnia 2020 r.

¹²⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 2314).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Pozwoliło to uwzględnić trudne warunki uczniów w zdobywaniu wiedzy w okresie epidemii i ocenić postępy w nauce adekwatnie do tych trudności. Jednak liczba absolwentów szkół ponadpodstawowych, którzy nie zdali egzaminu maturalnego w terminie głównym (maj/czerwiec) wrosła (z 19,5% w 2019 r. do 26% w 2020 r. i 25,5% w maju 2021 r.)¹³⁰. NIK zauważa również, że pomimo ograniczenia wymagań egzaminacyjnych i trudności w prowadzeniu zajęć w formie zdalnej, nauczyciele byli nadal zobowiązani – w okresie od grudnia 2020 r. do czerwca 2021 r. (dwa semestry szkolne) – do realizacji wszystkich treści nauczania wynikających z podstawy programowej.

Przykład

Szkoła Podstawowa w Przytocznej

Uczniowie Szkoły osiągnęli (średnio) dobre wyniki egzaminu ósmoklasisty z 2020 r. W przypadku języka polskiego (62,23%) i języków obcych (język angielski – 80,83% oraz język niemiecki – 51,45%) wyniki egzaminu były wyższe od wielkości średnich dla powiatu, okręgu i kraju. W przypadku języka angielskiego znacząco wyższe, gdyż zawierały się w najwyższym, dziewiątym stanie w dziewięciostopniowej skali staninowej¹³¹. Słabsze wyniki uczniowie uzyskali z matematyki (38,09%) – choć średni wynik był wyższy od średniego powiatu, to jednak pozostawał niższy od średniego dla okręgu i kraju.

W przypadku egzaminu ósmoklasisty z 2021 r. – poza językiem polskim, dla którego średni wynik Szkoły pozostał nadal wyższy od średniego powiatu i średniego kraju, wyniki z pozostałych przedmiotów egzaminacyjnych pogorszyły się. Wynik z języka angielskiego (61,63%) był wyższy od średniej powiatu, ale gorszy od średniej kraju, wynik z matematyki (36,4%) – był niższy zarówno od średniego powiatu jak i średniego kraju. Najslabiej wypadł uczniom egzamin z języka niemieckiego – wynik 24,1%, był znacząco niższy od średniego powiatu i kraju.

Analiza wyników egzaminu ósmoklasisty w latach 2019–2021

Do egzaminu ósmoklasisty w 2019 r. przystąpiło 372 248 (98,8%) uczniów VIII klasy szkoły podstawowej. Standardowy arkusz egzaminacyjny z języka polskiego zawierał 22 zadania. Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań można było uzyskać maksymalnie 50 punktów. Z języka polskiego w 2019 r. ósmoklasiści uzyskali średnio 63% pkt możliwych do zdobycia. Arkusz standardowy z matematyki zawierał 21 zadań. Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań można było uzyskać maksymalnie 30 punktów. Z matematyki uczniowie uzyskali średnio 45% pkt możliwych do zdobycia. Arkusz standardowy z języka obcego nowożytnego zawierał 51 zadań, a za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań można było uzyskać maksymalnie 60 punktów. Z języka angielskiego uczniowie uzyskali średnio 59% pkt, a z języka niemieckiego uzyskali średnio 42% pkt¹³² możliwych do zdobycia.

W 2020 r. do egzaminu przystąpiło 343 025 (98,0%) ósmoklasistów. Arkusz standardowy z języka polskiego zawierał 22 zadania za rozwiązanie których, uczeń mógł uzyskać maksymalnie 50 punktów. Uczniowie uzyskali

¹³⁰ Dane Centralnej Komisji Egzaminacyjnej; <https://cke.gov.pl/wyniki-egzaminow/> [dostęp: 15.07.2021 r.].

¹³¹ Skala staninowa (ang. *standard nine*), stosowana przez CKE przy przeprowadzaniu zewnętrznych egzaminów w oświacie; dziewięciostopniowa skala, która pozwala ocenić jaką pozycję zajmuje wynik osiągnięty przez zdającego na te wyników osiągniętych przez całą populację.

¹³² W 2019 r. do egzaminu z tych dwóch języków przystąpiła większość ósmoklasistów (ok. 99,5%).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

z języka polskiego średnio 59% pkt możliwych do zdobycia (spadek o 4 punkty procentowe w stosunku do wyniku z 2019 r.). Arkusz standardowy z matematyki zawierał 21 zadań za rozwiązanie których, uczeń mógł uzyskać maksymalnie 30 punktów. Z matematyki uczniowie uzyskali średnio 46% pkt (wzrost o 1 punkt procentowy w stosunku do wyniku z 2019 r.). Arkusz standardowy z języka obcego nowożytnego zawierał 51 zadań za rozwiązanie których uczeń mógł uzyskać maksymalnie 60 pkt. Z języka angielskiego uczniowie uzyskali średnio 54% pkt (spadek o 5 punktów procentowych w stosunku do 2019 r.), a z języka niemieckiego uzyskali średnio 45% pkt (wzrost o 3 punkty procentowe w stosunku do 2019 r.).

W 2021 r. do egzaminu przystąpiło 357 060 (97,0%) ósmoklasistów. Arkusz standardowy z języka polskiego zawierał 19 zadań, tj. o trzy zadania mniej niż w latach 2019–2020. Uczeń mógł uzyskać maksymalnie 45 punktów. Z języka polskiego uczniowie uzyskali średnio 60% pkt. Arkusz standardowy z matematyki zawierał 19 zadań, tj. o dwa zadania mniej niż w latach 2019–2020. Uczeń mógł uzyskać maksymalnie 30 punktów. Z matematyki uczniowie uzyskali średnio 47% pkt. Arkusz standardowy z języka obcego nowożytnego zawierał 46 zadań, tj. o pięć mniej niż w poprzednim roku. Uczeń mógł uzyskać maksymalnie 60 punktów. Z języka angielskiego uczniowie uzyskali średnio 66% pkt, a z języka niemieckiego średnio 49% pkt możliwych do zdobycia.

Do egzaminu maturalnego w maju 2019 r. przystąpiło 247 230 absolwentów szkół ponadgimnazjalnych. Absolwenci, którzy ukończyli szkołę w 2019 r. obowiązkowo przystępowali do egzaminu maturalnego:

- w części ustnej – z języka polskiego oraz wybranego języka obcego nowożytnego;
- w części pisemnej – z języka polskiego, matematyki, wybranego języka obcego nowożytnego oraz wybranego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym, a w przypadku języków obcych nowożytnych – na poziomie rozszerzonym albo dwujęzycznym. Egzamin ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych zdało 80,5% osób, 12,9% miało prawo do egzaminu poprawkowego, zaś 6,6% nie zdało egzaminu z więcej niż jednego przedmiotu. Na egzaminie pisemnym z przedmiotów obowiązkowych najwyższą zdawalność odnotowano z języka włoskiego (98,2%) i języka francuskiego (97,9%). Z języka polskiego zdawalność egzaminu wyniosła 94,9%, a z języka angielskiego 93,8%. Najniższą zdawalność odnotowano z matematyki – 86,1%.

W czerwcu 2020 r. do egzaminu maturalnego przystąpiło 259 272 absolwentów szkół ponadgimnazjalnych. W 2020 r. nie przeprowadzono egzaminu w części ustnej, poza wyjątkami określonym w § 11kb ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 493, ze zm.). Wszyscy absolwenci, którzy ukończyli szkołę w 2020 r. obowiązkowo przystępowali do egzaminu w części pisemnej z: języka polskiego, matematyki, wybranego języka nowożytnego oraz jednego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym. Absolwenci szkół lub oddziałów z nauczaniem języka

**Analiza wyników
egzaminu maturalnego
w latach 2019–2021**

danej mniejszości narodowej obowiązkowo przystępowali również do części pisemnej z języka danej mniejszości narodowej. W 2020 r. (w czerwcu) egzamin maturalny ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych zdało 74,0% osób, tj. o 6,5 punktu procentowego mniej niż w 2019 r. W stosunku do 2019 r. o 4,3 punktu procentowego wzrosła liczba osób (z poziomu 12,9% w 2019 r. do poziomu 17,2% w 2020 r.), która uzyskała prawo przystąpienia do egzaminu poprawkowego. W stosunku do 2019 r. w 2020 r. o 2,2 punktu procentowego wzrosła liczba osób, która nie zdała egzaminu maturalnego z więcej niż jednego przedmiotu maturalnego.

Spośród ośmiu przedmiotów obowiązkowych, w przypadku siedmiu odnotowano wzrost odsetka absolwentów, którzy nie zdali egzaminu w stosunku do 2019 r. Największy wzrost odsetka osób, które nie zdały egzaminu z przedmiotu maturalnego odnotowano na egzaminie z języka rosyjskiego (w 2019 r. zdawalność wyniosła 93,6%, a w 2020 r. – 84,2%). W przypadku matematyki wzrosła liczba niezdanych egzaminów o 6,7 punktu procentowego (w 2019 r. zdawalność – 86,1%, a w 2020 – 79,4%), liczba niezdanych egzaminów z języka niemieckiego wzrosła o 4,2 punkty procentowe, z języka włoskiego o 3,9 punktu procentowego, a z języka polskiego o 3,0 punkty procentowe. Z języka francuskiego odnotowano wzrost zdawalności o 0,4 punktu procentowego.

W maju 2021 r. do egzaminu maturalnego przystąpiło 273 419 absolwentów szkół ponadgimnazjalnych. W 2021 r. nie był przeprowadzany egzamin maturalny w części ustnej, poza wyjątkami określonym w § 11kzd rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19.

Wszyscy absolwenci, którzy ukończyli szkołę w 2021 r. obowiązkowo przystępowali do egzaminu w części pisemnej z języka polskiego, matematyki oraz wybranego języka nowożytnego. Absolwenci szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej obowiązkowo przystępowali również do części pisemnej z języka danej mniejszości narodowej. W 2021 r. (w maju) egzamin maturalny ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych zdało 74,5% osób, tj. o 0,5 punktu procentowego więcej niż w 2020 r. Wzrosła również o 0,5 punktu procentowego liczba osób (z 17,2% w 2020 r. do 17,7% w 2021 r.), które uzyskały prawo przystąpienia do egzaminu poprawkowego. W stosunku do 2020 r. w 2021 r. o 1,0 punkt procentowy spadła liczba osób, które nie zdały egzaminu maturalnego z więcej niż jednego przedmiotu maturalnego.

Spośród ośmiu przedmiotów obowiązkowych w przypadku trzech odnotowano wzrost odsetka absolwentów, którzy nie zdali egzaminu w stosunku do zdawalności z 2020 r. Największy wzrost niezdanych egzaminów (o 1,2% pkt procentowego) odnotowano w przypadku języka niemieckiego (w 2020 r. zdawalność wyniosła 86,2%, a w 2021 r. 85,0%). W przypadku języka francuskiego odnotowano wzrost niezdanych egzaminów o 0,9 punktu procentowego (z poziomu 98,3% w 2020 r. do poziomu 97,4% w 2021 r.), a w przypadku matematyki odnotowano wzrost o 0,3 punktu procentowego (z 79,4% w 2020 r. do poziomu 79,1% w 2021 r.).

5.8. Nadzór pedagogiczny kuratorów oświaty

Kuratorzy oświaty sprawowali nadzór pedagogiczny nad szkołami zgodnie z obowiązującymi przepisami, jednak zakres udzielanego przez nich wsparcia nie był wystarczający dla zapewnienia prawidłowej realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

W okresie obowiązywania stanu epidemii kuratorzy oświaty monitorowali i wspomagali pracę szkół, organizując narady i konferencje dla dyrektorów oraz informując o istotnych zagadnieniach i zmianach w przepisach prawa. Jednak, działania kuratorów były zróżnicowane w poszczególnych województwach. Tylko trzech¹³³ skontrolowanych kuratorów, spośród pięciu, miało wiedzę na temat faktycznego przebiegu nauczania zdalnego, ponieważ przeprowadziło obserwacje lekcji *on-line* w czasie ich trwania. Podsumowanie wyników tych obserwacji nie zostało jednak udostępnione do wykorzystania ogółowi szkół, co byłoby – zdaniem NIK – celowe. Pomimo braku wiedzy na temat jakości procesu nauczania zdalnego, wyniki monitorowania szkół przez kuratorów oświaty potwierdzały jego prawidłową organizację i przebieg w zdecydowanej większości szkół.

Minister, działając na podstawie art. 60 ust. 3 pkt 2 *Prawa oświatowego*, polecił kuratorom oświaty zawieszenie do odwołania realizacji planów nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2019/2020, równocześnie polecił monitorowanie przyjętych przez szkoły i placówki rozwiązań dotyczących kształcenia na odległość lub innego sposobu kształcenia oraz monitorowanie działań dyrektora szkoły (placówki) określonych w przepisach rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań. W związku ze zmienionymi warunkami pracy szkół, Minister wydał kuratorom oświaty wytyczne dotyczące sprawowania nadzoru pedagogicznego. Kuratorzy oświaty otrzymywali także polecenia przeprowadzenia wideokonferencji z dyrektorami szkół i przedszkoli oraz z przedstawicielami organów prowadzących, w związku z opublikowaniem wytycznych GIS oraz nawiązania ściślejszej współpracy z CKE i Okręgowymi Komisjami Egzaminacyjnymi (OKE) przy organizacji egzaminu maturalnego i egzaminu ósmoklasisty.

Nadzór pedagogiczny
w roku szkolnym
2019/2020

W ramach przygotowania do rozpoczęcia nowego roku szkolnego 2020/2021, 25 sierpnia 2020 r. Minister zobowiązał kuratorów oświaty do zorganizowania spotkań z państwowymi powiatowymi inspektorami sanitarnymi oraz dyrektorami szkół i placówek celem zapoznania ich z wydanymi wytycznymi GIS, Ministra Zdrowia i Ministra Edukacji Narodowej, a także nawiązania bliskiej wzajemnej współpracy i poruszenia innych kwestii, leżących w kompetencjach inspektorów sanitarnych, nieuwzględnionych w wytycznych i aktach prawnych, a związanych z organizacją roku szkolnego przez dyrektorów szkół i placówek. Dodatkowo Minister polecił kuratorom oświaty organizację konferencji prasowych z udziałem państwowych wojewódzkich inspektorów sanitarnych, na których przekazywano informacje na temat funkcjonowania szkół i placówek w sytuacji epidemii.

Nadzór pedagogiczny
w roku szkolnym
2020/2021

Zgodnie z wytycznymi Ministra, przekazanymi kuratorom oświaty, w roku szkolnym 2020/2021 zawieszony został nadzór pedagogiczny dotyczący ewaluacji (w całości) i monitorowania dotyczącego kształcenia u uczniów

¹³³ Dolnośląski Kurator Oświaty, Lubelski Kurator Oświaty i Podlaski Kurator Oświaty.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

kompetencji kluczowych. Ponadto w wytycznych wskazano, że kontrole planowe oraz kontrole doraźne mogą być przeprowadzane poza siedzibą kontrolowanej jednostki, na podstawie kopii dokumentów i informacji przekazanych kontrolującym przez dyrektorów szkół i placówek, z zachowaniem odpowiednich środków, w celu zabezpieczenia danych prawnie chronionych zawartych w przekazywanej dokumentacji.

Kuratorzy monitorowali prace szkół we wskazanych przez MEN terminach, przy użyciu udostępnianych tabel. W związku z pierwszymi informacjami dotyczącymi zachorowań na COVID-19 w Polsce, od 4 marca do 13 marca 2020 r. kuratorzy oświaty monitorowali sytuację szkół i placówek. Od 16 marca 2020 r. kuratorzy oświaty monitorowali organizowanie zdalnego nauczania przez szkoły i placówki, a następnie od 20 marca 2020 r. organizowanie i dalej od 25 marca 2020 r. – realizację kształcenia na odległość, do którego szkoły zostały zobowiązane na podstawie rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań.

Minister organizował wideokonferencje robocze z kuratorami oświaty, podczas których omawiane były zagadnienia dotyczące wprowadzanych zmian w przepisach prawa i zasad realizacji zadań oświatowych w warunkach epidemii, kształcenia na odległość, organizacji opieki, konsultacji dla uczniów oraz inne problemy i bariery zgłaszane przez kuratorów oświaty.

Z wytycznych Ministra wynika także, iż nadzór pedagogiczny sprawowany przez kuratora oświaty powinien być ukierunkowany na wspomaganie szkół i placówek we wdrażaniu optymalnych rozwiązań umożliwiających tym jednostkom pracę w zmienionych warunkach (z wykorzystaniem metod pracy i technik kształcenia na odległość).

Brak planów działań dotyczących wspomagania szkół

W skontrolowanych kuratoriach oświaty nie sporządzano odrębnych planów działań (innych niż plany nadzoru pedagogicznego) dotyczących wspomagania szkół w okresie zagrożenia COVID-19. Nadzór pedagogiczny w okresie objętym kontrolą prowadzony był poprzez bieżące, zróżnicowane działania poszczególnych wizytatorów. Intensyfikacja działań w tym zakresie nastąpiła w roku szkolnym 2020/2021.

W pierwszym okresie epidemii (tj. w II semestrze roku szkolnego 2019/2020) wspieranie szkół polegało głównie na przekazywaniu materiałów dotyczących organizacji nauczania zdalnego, w tym wytycznych Głównego Inspektora Sanitarnego i Ministra Zdrowia, a także udzielaniu indywidualnych porad telefonicznych dyrektorom szkół. W lutym i marcu 2020 r. kuratorzy na polecenie Ministra, zorganizowali narady z dyrektorami szkół, a ich przedmiotem było omówienie przepisów dotyczących bezpieczeństwa higieniczno-sanitarnego w jednostkach oświatowych.

W pierwszym okresie epidemii (tj. w II semestrze roku szkolnego 2019/2020) kuratorzy przekazywali za pośrednictwem strony internetowej oraz elektronicznie (maile) informacje dotyczące bieżącej sytuacji epidemicznej COVID-19, w tym wytyczne Ministra właściwego ds. oświaty, Ministra Zdrowia, Głównego Inspektora Sanitarnego, a także rekomendacje, informatory Ministerstwa Edukacji i Nauki, zaproszenia na wideokonferencje, webinaria dla nauczycieli organizowane przez placówki doskonalenia

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

nauczycieli i inne podmioty. Przekazywali także informacje o materiałach edukacyjnych przeznaczonych dla dyrektorów szkół i nauczycieli (polecane platformy, serwisy internetowe, przykładowe materiały do wykorzystania w pracy zdalnej) oraz poradniki dotyczące kształcenia na odległość i wykorzystywania technologii cyfrowych i bezpieczeństwa podczas zdalnego nauczania. Do jednostek oświatowych przesyłano również, drogą mailową, informacje dotyczące transmisji telewizyjnych lekcji oraz programów edukacyjnych; możliwości uzyskania środków na dofinansowanie zakupu sprzętu, akcesoriów komputerowych lub oprogramowania; konkursów tematycznych i przedmiotowych wspomagających kształtowanie oraz rozwój kompetencji kluczowych uczniów; bezpieczeństwa w okresie wakacji w 2020 r.

W pierwszym okresie epidemii kuratorzy oświaty swoje ostatnie stacjonarne, tj. bezpośrednie spotkania na konferencjach i naradach z dyrektorami szkół i placówek oświatowych, odbyli w początkowych dniach marca 2020 r. W kolejnych miesiącach zrezygnowano z bezpośrednich spotkań grupowych z dyrektorami szkół i zaczęto stosować formę kontaktów zdalnych. Spotkania wspomagające dyrektorów szkół z kuratorami oświaty i wizytatorami odbywały się w zmienionej, dostosowanej do zagrożenia formie, tj. wideokonferencji i wideonarad.

Przykłady

Mazowiecki Kurator Oświaty

Przykłady przeprowadzonych wideokonferencji:

- w dniu 30 kwietnia 2020 r. z dyrektorami publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych – „Wznowienie stacjonarnej pracy poradni psychologiczno-pedagogicznych”, na której podsumowano bieżące sprawy związane z działalnością placówek w okresie ograniczenia ich funkcjonowania, współpracy poradni ze szkołami, wznowienia pracy poradni w trybie stacjonarnym i omówienia zasad funkcjonowania w sytuacji zagrożenia COVID-19 (ok. 120 uczestników/wyświetleń);
- w dniu 5 maja 2020 r. z dyrektorami przedszkoli i szkół podstawowych z oddziałami przedszkolnymi, organów prowadzących dotycząca uruchomienia pracy przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach (ponad 3 tys. uczestników/wyświetleń);
- w dniu 15 czerwca 2020 r. z dyrektorami szkół podstawowych – „Bezpieczeństwo organizacji egzaminu ósmoklasisty – problem masowych maili z informacją o zagrożeniu bezpieczeństwa w szkole” (1562 uczestników/wyświetleń).

Lubelski Kurator Oświaty

Od czasu wprowadzenia obostrzeń epidemicznych w marcu 2020 r. do końca roku szkolnego 2019/2020 Kuratorium przeprowadziło dziewięć wideokonferencji o tematyce bezpośrednio dotyczącej lub związanej z pandemią COVID-19, m.in. w zakresie:

- bieżących spraw wynikających z czasowego ograniczenia funkcjonowania placówek oświatowych w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (cztery konferencje odbyły się w dniach 6, 7 i 8 kwietnia 2020 r.);
- problematyki realizacji zadań poradni psychologiczno-pedagogicznych w stanie epidemii (jedna w dniu 28 kwietnia 2020 r.);
- ponownego otwarcia przedszkoli (dwie odbyły się w dniu 4 maja 2020 r.);
- organizacji egzaminów maturalnych (dwie w dniu 2 czerwca 2020 r.)

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Kuratorzy monitorowali działania dyrektorów jednostek oświatowych, określonych w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej *w sprawie szczegółowych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty, w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19*, w zakresie i terminach ustalonych przez Ministerstwo, przy użyciu przekazywanych tabel i arkuszy monitorowania. Ponadto w związku z zaistniałą sytuacją kuratorzy podejmowali działania z własnej inicjatywy.

Przykłady

Lubuski Kurator Oświaty

Kurator z własnej inicjatywy przeprowadził badania w ramach działania pn. *Diagnoza wpływu kształcenia na odległość na proces dydaktyczny, wychowawczy i opiekuńczy w szkołach województwa lubuskiego*, a następnie sporządził oraz upublicznił *Raport z monitorowania sposobu organizacji pracy szkół i realizacji zadań przez ich dyrektorów w roku szkolnym 2020/2021, w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19*. Z Raportu wynika, że w zdecydowanej większości, dyrektorzy szkół województwa lubuskiego, w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty właściwie organizowali pracę jednostek oraz realizowali różne formy wewnętrznego nadzoru pedagogicznego. Stwierdzono również, iż brak wskazania dotyczącego modyfikacji szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego przez dużą liczbę szkół, tj. 44% w sytuacji, gdy uczniowie przez długi okres czasu przebywają poza szkołą i uczestniczą w całkowicie odmiennym procesie edukacyjnym, świadczy o zminimalizowaniu procesu wychowawczego w tych szkołach, a omyłkowe wskazania dyrektorów szkół w arkuszu monitorowania, dotyczące zmian w tygodniowym rozkładzie zajęć, świadczyły o niewłaściwej interpretacji podstawowych terminów związanych z organizacją pracy szkoły.

W wyniku przeprowadzenia badania oraz sformułowanych wniosków, przedstawiono m.in. poniższe rekomendacje:

- w szkołach i placówkach doskonalenia zawodowego nauczycieli należy nieustannie wspomagać nauczycieli w rozwijaniu umiejętności stosowania adekwatnych do wieku i potrzeb uczniów metod i form kształcenia na odległość;
- interwencja zewnętrznego nadzoru pedagogicznego powinna mieć miejsce oraz mieć wpływ na ocenę pracy dyrektora w przypadku niestosowania się dyrektora szkoły do obowiązujących przepisów prawa oraz braku troski o efektywny proces edukacyjno-wychowawczy (skuteczne i wspierające sprawowanie wewnętrznego nadzoru pedagogicznego).

Mazowiecki Kurator Oświaty

Wyniki przeprowadzonego monitorowania wskazują, że organizacja zdalnego nauczania w zdecydowanej większości przypadków była realizowana prawidłowo, niemniej nauczyciele wciąż potrzebują wsparcia w zakresie wspomagania ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, bezpieczeństwa danych osobowych, metodyki nauczania na odległość. Rodzice wskazali natomiast na konieczność zwiększenia przepływu informacji pomiędzy szkołą a rodzicem (dotyczących w szczególności oceniania, sprawdzania wiedzy i umiejętności dziecka w trakcie nauki zdalnej) i potrzebę równomiernego obciążania uczniów w poszczególnych dniach tygodnia. Na podstawie wniosków z monitorowania sformułowano rekomendacje dla dyrektorów szkół i organów prowadzących (przekazane im w lutym 2021 r. z prośbą o wykorzystanie).

Lubelski Kurator Oświaty

Kurator, z własnej inicjatywy, monitorował np. informację dotyczącą: wystąpienia zagrożenia wirusem SARS-CoV-2 w szkołach i placówkach, form przygotowania i rozpoczęcia nauczania zdalnego, organizacji zajęć, liczby dzieci objętych zajęciami opiekuńczymi, realizacji zajęć specjalistycznych, terminarza spotkań z dyrektorami oraz problemów w procesie przywracania nauki stacjonarnej. Wyniki monitorowania były analizowane przez wizytatorów oraz wykorzystane do wspomagania dyrektorów w ramach konsultacji indywidualnych i porad, a także omawiane podczas wideokonferencji adresowanych do dyrektorów szkół i placówek.

Dolnośląski Kurator Oświaty

W dniach 8–19 lutego 2021 r., z inicjatywy własnej Kuratora, przeprowadzono monitorowanie dotyczące wpływu nauczania zdalnego na realizację podstawy programowej, którym objęto 1182 szkoły. W przypadku 148 szkół, w ocenie dyrektorów, występowało zagrożenie realizacji podstawy programowej. W ramach monitorowania wskazywano również przewidywane działania w celu zapewnienia realizacji podstawy programowej. Uzyskano także dane dotyczące frekwencji i klasyfikacji uczniów w roku szkolnym 2019/2020 i 2020/2021, które nie wykazały radykalnych zmian w stosunku do roku szkolnego 2018/2019.

Podlaski Kurator Oświaty

Z inicjatywy Kuratora monitorowaniem objęto m.in.:

- przygotowanie szkół do przeprowadzenia klasyfikacji uczniów ostatnich klas liceum ogólnokształcącego i technikum (monitorowanie przeprowadzono 22 i 24 kwietnia 2020 r. w 142 szkołach). Stwierdzono, że we wszystkich szkołach prowadzących klasy maturalne dokonano klasyfikacji końcowej, odbyły się posiedzenia klasyfikacyjne rad pedagogicznych (zdalne, stacjonarne albo w formule mieszanej) i podjęto uchwały w sprawie klasyfikacji uczniów;
- realizację dodatkowych zajęć z języka polskiego i dodatkowych zajęć wyrównawczych dla cudzoziemców oraz osób będących obywatelami polskimi, podlegających obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym (kwiecień 2020 r.). Badaniem objęto 126 szkół. Stwierdzono, że dodatkowe zajęcia organizowano dla 627 uczniów. W ponad połowie szkół (68) nie wystąpiły problemy z realizacją zdalnej nauki, a zidentyfikowane trudności dotyczyły głównie nawiązywania połączeń przez Internet, braku odpowiedniego sprzętu, słabej znajomości języka polskiego rodziców, niskiej motywacji dzieci;
- sposób organizacji pracy szkół i realizacji zadań przez ich dyrektorów w roku szkolnym 2020/2021, w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Monitorowanie przeprowadzono od 15 października 2020 r. do 15 stycznia 2021 r. w 88 publicznych i niepublicznych szkołach ogólnodostępnych i specjalnych. Nie stwierdzono w nich istotnych zagrożeń w prawidłowej realizacji zadań. W co trzeciej stwierdzono przypadki długotrwałej nieobecności uczniów na zajęciach organizowanych zdalnie (w celu wyeliminowania tego zagrożenia szkoły podejmowały działania o różnej intensywności). Wskazano jednocześnie, że dyrektorzy organizowali zdalne nauczanie w sposób przyjazny uczniom i odpowiadający ich potrzebom. Dotyczyło to np. dostępu do odpowiedniego sprzętu, konsultacji z nauczycielami, pomocy psychologiczno-pedagogicznej, dostosowania czasu zajęć do możliwości psychofizycznych uczniów. Zwrócono jednak uwagę na brak dostępu w niektórych szkołach do odpowiedniego sprzętu, oprogramowania, czy szybkiego łącza internetowego.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Skontrolowani kuratorzy nadzorowali łącznie 7750 (wg stanu na 30 września 2020 r.) szkół w tym 4525 szkół podstawowych. W latach szkolnych 2019/2020–2020/2021 przeprowadzili oni łącznie 2189 kontroli doraźnych, ich przedmiotem było również funkcjonowanie szkół w warunkach zagrożenia COVID-19. Kontrole dotyczyły m.in.:

- zasięgu nauczania zdalnego;
- obciążenia dzieci w okresie nauczania zdalnego;
- formuły nauczania na odległość (tj. w nauczaniu przeważały metody podawcze, nauczyciele nie realizowali lekcji *on-line*);
- obciążenia pracą nauczyciela podczas nauczania na odległość;
- czasu trwania lekcji *on-line* (trwają po 10–15 min), realizowane są tylko po dwie dziennie;
- możliwości uczestniczenia w zdalnym nauczaniu (brak dostępu do Internetu);
- nieobjęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną, pomimo stosownej opinii.

Brak obserwacji lekcji prowadzonych *on-line*

Tylko trzech spośród pięciu skontrolowanych kuratorów prowadziło, w ramach kontroli, obserwacje lekcji *on-line*. W roku szkolnym 2019/2020 tylko Lubelski Kurator oświaty przeprowadził obserwację lekcji *on-line*. Dolnośląski Kurator Oświaty wyjaśnił, że na podstawie pisma MEN z dnia 24 marca 2020 r., z dniem 25 marca 2020 r. zawieszona została realizacja działań przewidzianych w planie nadzoru pedagogicznego Kuratorium na rok szkolny 2019/2020, w szczególności w zakresie prowadzenia kontroli, ewaluacji i monitorowania. Z tego powodu od wskazanego dnia do końca roku szkolnego 2019/2020 nie obserwowano zajęć w ramach działań planowych. Ponadto nie wystąpiła potrzeba przeprowadzenia obserwacji zajęć w ramach czynności doraźnych. W związku z tym, w roku szkolnym 2019/2020 nie obserwowano lekcji prowadzonych zdalnie.

W roku szkolnym 2020/2021 wizytatorzy z trzech skontrolowanych kuratoriów oświaty przeprowadzili obserwację lekcji *on-line*. Byli to:

- wizytatorzy z Kuratorium Oświaty we Wrocławiu, którzy przeprowadzili 125 obserwacji lekcji *on-line* w 58 szkołach (tj. w ok. 3,5% szkół);
- wizytatorzy z Kuratorium Oświaty w Lublinie, którzy przeprowadzili 49 obserwacji lekcji *on-line* w okresie od września 2020 r. do maja 2021 r. (obserwacja zajęć w trakcie dokonywania oceny dyrektora);
- wizytatorzy z Kuratorium Oświaty w Białymstoku podjęli takie czynności w trakcie ośmiu kontroli doraźnych przeprowadzonych w roku szkolnym 2020/2021.

Brak publikacji wyników obserwacji lekcji *on-line*

Wyniki przeprowadzonych obserwacji lekcji *on-line* miały być udostępnione ogółowi szkół przez Dolnośląskiego Kuratora Oświaty dopiero podczas narad podsumowujących rok szkolny 2020/2021. Natomiast wizytatorzy Lubelskiego Kuratora oświaty sporządzili notatkę służbową z obserwacji *on-line* bądź arkusz obserwacji lekcji, w którym podawali m.in. datę obserwacji, klasę, przedmiot i cele zajęć, metodę i formę pracy. Informacja o wynikach nie była opublikowana.

NIK zwraca uwagę, że w obu przypadkach, w okresie nauczania zdalnego, celowe było udostępnienie wszystkim szkołom prowadzącym nauczanie zdalne, wniosków wynikających z przeprowadzonych obserwacji lekcji *on-line*.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Celem głównym kontroli było udzielenie odpowiedzi na pytanie: czy kształcenie dzieci i młodzieży w szkołach, w sytuacji zagrożenia COVID-19, zorganizowano i realizowano w prawidłowy sposób?

Cel główny kontroli

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli:

Cele szczegółowe

1. Czy Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania podjął wystarczające działania, w celu zapewnienia prawidłowej organizacji kształcenia dzieci i młodzieży w sytuacji zagrożenia COVID-19?
2. Czy kuratorzy oświaty prawidłowo sprawowali nadzór pedagogiczny nad szkołami w sytuacji zagrożenia COVID-19, w tym nad prowadzeniem nauczania zdalnego?
3. Czy organy prowadzące podjęły wystarczające działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków do funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19?
4. Czy szkoły prawidłowo zorganizowały i zrealizowały swoje zadania w sytuacji zagrożenia COVID-19?

Kontrolą objęto 26 jednostek, w tym: Ministerstwo Edukacji i Nauki, pięć kuratoriów oświaty, pięć jednostek samorządu terytorialnego oraz 15 szkół, z tego osiem szkół podstawowych i siedem szkół ponadpodstawowych.

Zakres podmiotowy

Kontrolę przeprowadzono w:

Kryteria kontroli

- Ministerstwie Edukacji Narodowej, na podstawie art. 2 ust. 1 oraz art. 5 ust. 1 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów: legalności, rzetelności, celowości i gospodarności;
- Kuratoriach oświaty na podstawie art. 2 ust. 1 oraz art. 5 ust. 1 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów: legalności, rzetelności, celowości i gospodarności;
- w jednostkach samorządu terytorialnego na podstawie art. 2 ust. 2 oraz art. 5 ust. 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów: legalności, rzetelności i gospodarności;
- szkołach publicznych na podstawie art. 2 ust. 2 oraz art. 5 ust. 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów: legalności, rzetelności i gospodarności;

Kontrolą objęto lata 2020–2021 (do czasu zakończenia kontroli). Postępowanie kontrolne przeprowadzono w okresie od 19 kwietnia do 9 sierpnia 2021 r.

Okres objęty kontrolą

Najwyższa Izba Kontroli, działając na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK zebrała informacje z Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Ministra Zdrowia, Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.

Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK

Wyniki kontroli przedstawiono w 26 wystąpieniach pokontrolnych, formułując 15 wniosków pokontrolnych, które dotyczyły m.in.:

Stan realizacji wniosków pokontrolnych

1. w MEiN: 1) podjęcia działań legislacyjnych w celu zmiany przepisu art. 51 ust. 1 pkt 6 ustawy *Prawo oświatowe*;
2. w jst: 1) podjęcie działań mających na celu zapewnienie gospodarnego wydatkowania środków na zakup sprzętu komputerowego wraz z abonamentem na dostęp do Internetu; 2) zapewnienie środków na realizację

ZAŁĄCZNIKI

przez szkoły zadań, wynikających z orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, zgodnie z art. 127 ust. 13 ustawy *Prawo oświatowe*; 3) zapewnienie środków na realizację przez szkoły zadań z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wynikających z opinii wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy *Prawo oświatowe*; 4) egzekwowanie obowiązujących terminów składania wniosków w prowadzonych postępowaniach; 5) planowanie środków finansowych na doskonalenie zawodowe w wysokości określonej w przepisach prawa;

3. w szkołach: 1) zapewnienia oprogramowania zabezpieczającego uczniów przed dostępem do treści mogących stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju; 2) przedstawianie aktualnych informacji na stronach szkoły; 3) terminowe składanie wniosków o środki finansowe na doskonalenie zawodowe nauczycieli;

Według stanu na 5 listopada 2021 r. 11 wniosków pokontrolnych zostało zrealizowanych, a cztery pozostają niezrealizowane.

Zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego złożył Minister Edukacji i Nauki. Kolegium NIK podjęło uchwałę w sprawie zastrzeżeń zgłoszonych przez Ministra Edukacji i Nauki, w wyniku czego przekazano tekst jednolity wystąpienia pokontrolnego zgodny z podjętą uchwałą.

Finansowe rezultaty kontroli

Finansowe rezultaty kontroli wyniosły 35 903,86 zł, w tym: kwotę 31 445,88 zł wydatkowano z naruszeniem zasad należytego zarządzania finansami, 498,98 zł. wydatkowano z naruszeniem prawa, zaś 3959 to potencjalne finansowe lub sprawozdawcze skutki nieprawidłowości.

Wykaz jednostek kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego	Ministerstwo Edukacji i Nauki	Przemysław Czarnek, Minister Edukacji i Nauki (wcześniej – Dariusz Piontkowski, Minister Edukacji Narodowej)
2.	Delegatura NIK w Białymstoku	Kuratorium Oświaty w Białymstoku	Beata Pietruszka, Podlaski Kurator Oświaty
		Urząd Miejski w Augustowie	Mirosław Karolczuk, Burmistrz Miasta Augustowa
		II Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej w Łomży	Jolanta Kossakowska, Dyrektor Szkoły
		Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół im. ks. Jerzego Popiełuszki w Juchnowcu Górnym	Barbara Klimaszewska, Dyrektor Zespołu Szkół
		Szkoła Podstawowa nr 3 im. 1. Pułku Ułanów Krechowieckich w Augustowie	Andrzej Kaszkiel, Dyrektor Szkoły

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
3.	Delegatura NIK w Lublinie	Kuratorium Oświaty w Lublinie	Teresa Misiuk, Lubelski Kurator Oświaty
		Urząd Miejski w Bełżycach	Ireneusz Łucka, Burmistrz Bełżyc
		Zespół Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego w Lublinie	Ryszard Morawski, Dyrektor Zespołu Szkół Samochodowych
		Szkoła Podstawowa nr 2 im. Tadeusza Kościuszki w Łęcznej	Teresa Baruk, p.o. Dyrektora Szkoły
		Szkoła Podstawowa nr 1 im. Jana Pawła II w Bełżycach	Lucyna Sobczak, Dyrektor Szkoły
4.	Delegatura NIK w Warszawie	Kuratorium Oświaty w Warszawie	Aurelia Bogusława Michałowska, Mazowiecki Kurator Oświaty
		Urząd Miasta Płocka	Andrzej Nowakowski, Prezydent Miasta Płocka
		Technikum w Zespole Szkół Technicznych im. Tadeusza Kościuszki w Radomiu	Bernadeta Kudas, Dyrektor Zespołu Szkół Technicznych
		Liceum Ogólnokształcące im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku	Katarzyna Góralska, Dyrektor Szkoły
		Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 22 im. Janusza Korczaka w Płocku	Janusz Banasiak, Dyrektor Szkoły
5.	Delegatura NIK we Wrocławiu	Kuratorium Oświaty we Wrocławiu	Roman Kowalczyk, Dolnośląski Kurator Oświaty
		Urząd Miasta Jelenia Góra	Jerzy Łuźniak, Prezydent Jeleniej Góry
		Branżowa Szkoła I Stopnia im. Emilii Plater w Zespole Szkół Ponadpodstawowych w Zgorzelcu	Monika Listwan, Dyrektor Zespołu Szkół Ponadpodstawowych
		I Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Jeleniej Górze	Małgorzata Kozińska, Dyrektor Liceum
		Szkoła Podstawowa nr 11 im. Fryderyka Chopina w Jeleniej Górze	Teresa Szewczyk, p.o. Dyrektora Szkoły
6.	Delegatura NIK w Zielonej Górze	Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim	Ewa Rawa, Lubuski Kurator Oświaty
		Urząd Gminy w Przytocznej	Bartłomiej Kucharyk, Wójt Przytocznej
		Technikum nr 7 im. mjr. H. Sucharskiego w Zespole Szkół Elektrycznych w Gorzowie Wlkp.	Stanisław Jodko, Dyrektor Zespołu Szkół Elektrycznych
		Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi im. Janusza Kusocińskiego	Brygida Konieczna, Dyrektor Szkoły Podstawowej w Przytocznej
		Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Pszczewie	Halina Banaszkiewicz, Dyrektor Szkoły

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
1.	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	W formie opisowej	<p>Minister przygotował oraz opublikował zbiór wytycznych i zaleceń dla dyrektorów szkół i nauczycieli dotyczących sposobu realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych podczas stanu epidemii. Minister ograniczył wymagania edukacyjne i zmienił zasady, na podstawie, których przeprowadzono egzaminy (ósmoklasisty i maturalny) w roku szkolnym 2020/2021, co pozwoliło uwzględnić trudne warunki uczniów w zdobywaniu wiedzy. Minister zintensyfikował działania na rzecz zwiększenia ilości oraz dostępności elektronicznych materiałów edukacyjnych, w tym materiałów dostosowanych do potrzeb uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawnościami. Minister uruchomił programy pt. „Zdalna szkoła” i „Zdalna szkoła+”, których celem było zwiększenie możliwości szkół w zakresie kształcenia na odległość i jednocześnie zmniejszenie skali problemu „wykluczenia cyfrowego” uczniów.</p>	<p>Działania Ministra na rzecz stworzenia warunków prawno-organizacyjnych, które umożliwią realizację przez szkoły zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w okresie epidemii były – również ze względów obiektywnych i niezależnych od Ministra – niewystarczające. Nierzetelne przygotowanie wytycznych zawartych w poradniku pt. „Kształcenie na odległość”. Działania Ministra w obszarze wsparcia pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach były w roku szkolnym 2020/2021 spóźnione i niewystarczające.</p>
2.	Kuratorium Oświaty w Białymstoku	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Kurator wspomagał pracę szkół przede wszystkim organizując narady i konferencje; – nadzór sprawowany w zakresie wynikającym z wytycznych Ministra; – współpracował z administracją rządową, jst i inspekcją sanitarną. 	
3.	Kuratorium Oświaty w Lublinie	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Nadzór sprawowany w zakresie wynikającym z wytycznych Ministra, a także z własnej inicjatywy; – Kurator współdziałał z Lubelskim Samorządowym Centrum Doskonalenia oraz z inspekcją sanitarną. 	<p>Kurator nie podjął działań mających na celu przekazanie szkołom jednolitych wytycznych w zakresie weryfikacji obecności uczniów na zajęciach.</p>
4.	Kuratorium Oświaty w Warszawie	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Kurator wspomagał pracę szkół przede wszystkim poprzez organizację wideokonferencji i spotkań dla dyrektorów i nauczycieli szkół; – publikował na stronie internetowej materiały do wykorzystania przez nauczycieli; – nadzór sprawowany w zakresie wynikającym z wytycznych Ministra, a także z własnej inicjatywy; – Kurator współpracował z poradniami i placówkami doskonalenia zawodowego w zakresie nauczania zdalnego. 	

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
5.	Kuratorium Oświaty we Wrocławiu	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Kurator dostosował formy nadzoru pedagogicznego do funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19, prowadzony on był poprzez zróżnicowane działania poszczególnych wizytatorów; – na stronie internetowej zamieścił informacje dotyczące funkcjonowania szkół w epidemii; – z inicjatywy Kuratora uruchomiono platformę przeznaczoną dla dyrektorów i nauczycieli, służącą do rozwiązywania problemów związanych z bieżącą pracą; – Kurator współpracował z instytucjami kultury, inspekcją sanitarną. 	
6.	Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Kurator wspomagał pracę szkół przede wszystkim organizując narady i konferencje zwłaszcza w roku szkolnym 2020/2021; – nadzór sprawowany w zakresie wynikającym z wytycznych Ministra, a także z własnej inicjatywy; – Kurator aktywnie uczestniczył w budowaniu sieci doradztwa metodycznego; – współpracował z administracją rządową, jst i inspekcją sanitarną. 	
7.	Urząd Miejski w Augustowie	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Podjęto wystarczające działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki (w tym środki ochrony osobistej); – pozyskano środki na doposażenie nauczycieli w sprzęt komputerowy; – wyodrębniono odpowiednie środki na doskonalenie zawodowe nauczycieli; – podjęto współpracę z innymi podmiotami na rzecz wsparcia szkół, uczniów i nauczycieli w sytuacji zagrożenia COVID-19. 	
8.	Urząd Miejski w Bełżycach	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Podjęto odpowiednie do stwierdzonych potrzeb działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki (w tym środki ochrony osobistej). 	<ul style="list-style-type: none"> – Mimo zakupu 43 laptopów w ramach projektu „Zdalna szkoła+” oraz opłacenia abonamentu (w łącznej kwocie 16,5 tys. zł.) za dostęp do Internetu, Urząd przez okres trzech miesięcy nie przekazał tych laptopów szkołom; – Urząd rozpatrzył pozytywnie wniosek nauczyciela, będącego dyrektorem, pomimo złożenia go po wymaganym terminie; – na 2021 r. niezgodnie z obowiązującymi przepisami określono wysokość środków na doskonalenie zawodowe nauczycieli.

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
9.	Urząd Miasta Płocka	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Podjęto wystarczające działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki (w tym środki ochrony osobistej); – pozyskano środki na doposażenie nauczycieli w sprzęt komputerowy; – podjęto współpracę z innymi podmiotami na rzecz wsparcia szkół, uczniów i nauczycieli w sytuacji zagrożenia COVID-19. 	<ul style="list-style-type: none"> – Na 2019 r. niezgodnie z obowiązującymi przepisami określono wysokość środków na doskonalenie zawodowe nauczycieli.
10.	Urząd Miasta Jelenia Góra	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Podjęto działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki (w tym środki ochrony osobistej); – pozyskano środki na doposażenie szkół w sprzęt komputerowy; – wyodrębniono odpowiednie środki na doskonalenie zawodowe nauczycieli; – podjęto współpracę z innymi podmiotami na rzecz wsparcia szkół, uczniów i nauczycieli w sytuacji zagrożenia COVID-19. 	<ul style="list-style-type: none"> – Niegospodarnie wydatkowano środki w wysokości 14,9 tys. zł. na opłatę abonamentu za dostęp do Internetu w zakupionych laptopach, które w okresie od dnia 9 czerwca 2020 r. do 1 września 2020 r. nie były użytkowane; – nie zapewniono odpowiedniej formy kształcenia uczniowi z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, co było niezgodne z art. 127 ust. 13 ustawy <i>Prawo oświatowe</i>; – nie przyznano środków finansowych na organizację w Szkole Podstawowej nr 11 zajęć terapii pedagogicznej dla uczniów klas I–III, co było niezgodne z art. 10 ust. 1 pkt 1 i 5 Ustawy Prawo oświatowe.
11.	Urząd Gminy Przytoczna	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Podjęto wystarczające działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauki (w tym środki ochrony osobistej); – pozyskano środki na doposażenie szkół w sprzęt komputerowy; – wyodrębniono odpowiednie środki na doskonalenie zawodowe nauczycieli; – podjęto współpracę z innymi podmiotami na rzecz wsparcia szkół, uczniów i nauczycieli w sytuacji zagrożenia COVID-19. 	<ul style="list-style-type: none"> – nie opracowano planów dofinansowania form doskonalenia nauczycieli w badanym okresie.
12.	II Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej w Łomży	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Na bieżąco dostosowywano funkcjonowanie szkoły do zmieniających się aktów prawnych; – kontynuowano kształcenie w formie zdalnej; – zapewniono doskonalenie zawodowe nauczycieli; – podjęto działania mające na celu ochronę nauczycieli i uczniów przed zakażeniami COVID-19 na terenie Szkoły. 	<ul style="list-style-type: none"> – Szkoła nie zabezpieczyła uczniów przed dostępem w Internecie do treści mogących stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju.

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
13.	Liceum Ogólnokształcące im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawdłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – uczniom zapewniono wsparcie psychologa i pedagoga szkolnego, w tym również uczniom ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi. 	
14.	I Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Jeleniej Górze	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawdłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – metody kształcenia zostały dostosowane do warunków jakimi dysponowali uczniowie. 	– Szkoła nie zabezpieczyła uczniów przed dostępem w Internecie do treści mogących stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju.
15.	Technikum w Zespole Szkół Technicznych im. Tadeusza Kościuszki w Radomiu	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawdłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – metody kształcenia zostały dostosowane do warunków jakimi dysponowali uczniowie. 	
16.	Technikum nr 7 im. mjr. Henryka Sucharskiego w Zespole Szkół Elektrycznych w Gorzowie Wielkopolskim	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawdłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – metody kształcenia zostały dostosowane do warunków jakimi dysponowali uczniowie. 	
17.	Branżowa Szkoła Samochodowa I Stopnia w Zespole Szkół Samochodowych im. Stanisława Syrczyńskiego w Lublinie	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Podjęto właściwe działania umożliwiające prawidłową realizację zadań szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – w stwierdzonych 12 przypadkach niespełniania przez uczniów obowiązku nauki dyrektor podjął działania, które wpłynęły na poprawę frekwencji uczniów. 	– Szkoła nie zabezpieczyła uczniów przed dostępem w Internecie do treści mogących stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju.
18.	Branżowa Szkoła I Stopnia im. Emilii Plater w Zespole Szkół Ponadpodstawowych w Zgorzelcu	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawdłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – uczniom i nauczyciel udostępniono sprzęt do pracy zdalnej. 	

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
19.	Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół im. ks. Jerzego Popiełuszki w Juchnowcu Górnym	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawidłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – monitorowano realizację obowiązku szkolnego; – szkoła doposażyła nauczycieli i uczniów w niezbędny sprzęt do nauki zdalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – Nie prowadzono zajęć korekcyjno-kompensacyjnych w czasie nauki zdalnej w roku szkolnym 2020/2021; – szkoła nie zabezpieczyła uczniów przed dostępem w Internecie do treści mogących stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju.
20.	Szkoła Podstawowa nr 3 im. 1. Pułku Ułanów Krechowieckich w Augustowie w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 2	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawidłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – w roku szkolnym 2019/2020 rozpoczęto wdrażanie lekcji <i>on-line</i>, zaś w roku szkolnym 2020/2021 ok. 70% zajęć lekcyjnych prowadzono w ten sposób; – monitorowano realizację obowiązku szkolnego; – szkoła doposażyła nauczycieli i uczniów w niezbędny sprzęt do nauki zdalnej. 	
21.	Szkoła Podstawowa nr 2 w Łęcznej im. Tadeusza Kościuszki	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawidłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – monitorowano realizację obowiązku szkolnego; – szkoła doposażyła nauczycieli i uczniów w niezbędny sprzęt do nauki zdalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – Szkoła nie zabezpieczyła uczniów przed dostępem w Internecie do treści mogących stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju.
22.	Szkoła Podstawowa nr 1 im. Jana Pawła II w Bełżycach	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawidłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – monitorowano realizację obowiązku szkolnego; – szkoła doposażyła nauczycieli i uczniów w niezbędny sprzęt do nauki zdalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – Szkoła nie zabezpieczyła uczniów przed dostępem w Internecie do treści mogących stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju.
23.	Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 22 im. Janusza Korczaka w Płocku	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawidłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – metody kształcenia zostały dostosowane do warunków jakimi dysponowali uczniowie; – monitorowano realizację obowiązku szkolnego; – dla uczniów wymagających pomocy psychologiczno-pedagogicznej zapewniono psychologa i pedagoga; – szkoła doposażyła nauczycieli i uczniów w niezbędny sprzęt do nauki zdalnej. 	

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe:	nieprawidłowe:
24.	Szkoła Podstawowa nr 11 im. Fryderyka Chopina w Jeleniej Górze	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Szkoła podjęła odpowiednie działania w zakresie organizacji zadań szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – metody kształcenia zostały dostosowane do warunków jakimi dysponowali uczniowie; – monitorowano realizację obowiązku szkolnego; – szkoła doposażyła nauczycieli i uczniów w niezbędny sprzęt do nauki zdalnej. 	
25.	Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Pszczewie	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawidłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – metody kształcenia zostały dostosowane do warunków jakimi dysponowali uczniowie; – monitorowano realizację obowiązku szkolnego; – metody kształcenia zostały dostosowane do warunków jakimi dysponowali uczniowie tj. zorganizowano dla uczniów tzw. Pakiety edukacyjne a także zorganizowano lekcje na terenie szkoły; – za dobrą praktykę należy uznać stworzenie przez nauczycieli świetlicowej grupy facebookowej adresowanej do uczniów, na której publikowano propozycje spędzania czasu wolnego; – szkoła doposażyła nauczycieli i uczniów w niezbędny sprzęt do nauki zdalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – Dyrektor szkoły nieterminowo złożył wnioski o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli na rok 2021.
26.	Szkoła Podstawowa z oddziałami Integracyjnymi im. Janusza Kusocińskiego	W formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – Prawidłowo zorganizowano i zrealizowano zadania szkoły w sytuacji zagrożenia COVID-19; – zapewniono prawidłowe warunki realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – monitorowano realizację obowiązku szkolnego; – metody kształcenia zostały dostosowane do warunków jakimi dysponowali uczniowie; – szkoła doposażyła nauczycieli i uczniów w niezbędny sprzęt do nauki zdalnej. 	

*) pozytywna/negatywna/w formie opisowej

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych

Funkcjonowanie szkół
w sytuacji zagrożenia
COVID-19

Stosownie do art. 28 ustawy *o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych*¹³⁴, do ustawy *Prawo oświatowe* dodano, z dniem 8 marca 2020 r., dwa artykuły, tj. art. 30b, o treści: „W przypadkach uzasadnionych nadzwyczajnymi okolicznościami zagrażającymi życiu lub zdrowiu dzieci i młodzieży minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w drodze rozporządzenia, może czasowo ograniczyć lub czasowo zawiesić funkcjonowanie jednostek systemu oświaty na obszarze kraju lub jego części, uwzględniając stopień zagrożenia na danym obszarze.” oraz art. 30c o treści: „W przypadku, o którym mowa w art. 30b, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w drodze rozporządzenia, może wyłączyć stosowanie niektórych przepisów niniejszej ustawy, ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o finansowaniu zadań oświatowych w odniesieniu do wszystkich lub niektórych jednostek systemu oświaty, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 30b, w szczególności w zakresie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego, oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów, przeprowadzania egzaminów, organizacji roku szkolnego i organizacji pracy tych jednostek, a także wprowadzić w tym zakresie odrębne unormowania, tak aby zapewnić prawidłową realizację celów i zadań tych jednostek.”

Uchwalenie ustawy *covidowej* miało związek z zagrożeniem rozprzestrzeniania się zakażeń wirusem SARS-CoV-2 oraz koniecznością wprowadzenia szczególnych rozwiązań, umożliwiających podejmowanie działań minimalizujących zagrożenie dla zdrowia publicznego stanowiące uzupełnienie podstawowych regulacji zawartych w szczególności w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Nowy koronawirus nazwany SARS-CoV-2 jest wirusem mogącym wywołać zespół niewydolności oddechowej, a wywołana nim choroba została określona jako COVID-19. SARS-CoV-2 został zidentyfikowany pod koniec 2019 r. i jest nowym szczepem koronawirusa, który nie był wcześniej identyfikowany u ludzi. Dlatego ta ustawa miała na celu przygotować administrację państwową na konieczność zmierzenia się z epidemią nowej choroby zakaźnej. Ponadto w przypadku długotrwałego ograniczenia lub zawieszenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty powodujących uniemożliwienie lub znaczne utrudnienie realizacji celów i zadań tych jednostek, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, poprzez wydanie przepisów rangi wykonawczej, otrzymał możliwość wprowadzenia szczególnych rozwiązań umożliwiających kontynuowanie przez uczniów kształcenia na różnych etapach edukacyjnych¹³⁵.

Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. *w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego*¹³⁶, od dnia 14 marca 2020 r. wprowadzono stan zagrożenia epidemicznego w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 (§ 1 tego rozporządzenia). Natomiast rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. *w sprawie ogłoszenia*

¹³⁴ Dalej: ustawa *covidowa*.

¹³⁵ Uzasadnienie do projektu ustawy *o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych*, Sejm IX kadencji, druk nr 265 (LEX).

¹³⁶ Dz. U. poz. 433, ze zm., uchylone z dniem 20 marca 2020 r.

ZAŁĄCZNIKI

szczenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskie stanu epidemii¹³⁷, od dnia 20 marca 2020 r. wprowadzono stan epidemii (§ 1 tego rozporządzenia). Dodatkowo, w okresie od 25 marca do 11 kwietnia 2020 r., obowiązywał zakaz przemieszczania się osób na terenie Polski, poza sytuacjami związanymi m.in. z zaspokajaniem niezbędnych potrzeb życiowych (§ 3a ust. 1 tego rozporządzenia¹³⁸).

Tabela nr 1

Najważniejsze zmiany wprowadzone do przepisów prawa oświatowego dotyczące ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19

Czasowe ograniczenie funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z COVID-19

Nazwa aktu prawnego	Przedmiot zmian	Treść zmiany
ustawa <i>Prawo oświatowe</i>	Dodatkowe delegacje ustawowe dla Ministra właściwego ds. oświaty i wychowania	wprowadzenie delegacji ustawowej dla Ministra dającej możliwość czasowego ograniczenia lub zawieszenia przez Ministra funkcjonowania jednostek systemu oświaty na obszarze kraju lub jego części, uwzględniając stopień zagrożenia na danym obszarze (art. 30b)
		wprowadzenie delegacji ustawowej dla Ministra dającej możliwość wyłączenia stosowania przepisów dotyczących rekrutacji do szkół, oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów, przeprowadzania egzaminów, organizacji roku szkolnego i organizacji pracy jednostek (art. 30c)
		wprowadzenie delegacji ustawowej dla Ministra dającej możliwość wydania dodatkowych przepisów w celu zapewnienia prawidłowej realizację celów i zadań jednostek systemu oświaty (art. 30c)
Rok szkolny 2019/2020		
rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 20 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19	Ograniczenia w funkcjonowaniu szkół	<p>od 12 marca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. ograniczenie funkcjonowania szkół wszystkich typów (§ 2 ust. 1 pkt 3) Ograniczenie nie dotyczyło:</p> <p>od 25 maja 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. uczniów klas I–III szkół podstawowych (decyzję o nieuczęszczaniu dziecka do szkoły pozostawiono rodzicom) (§ 2 ust. 2 pkt 7, ust. 2a)</p> <p>od 1 czerwca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. uczniów branżowych szkół I stopnia w przypadku zajęć praktycznych dla uczniów klas programowo najwyższych będących młodocianymi pracownikami, którzy wyrazili zgodę na udział w tych zajęciach, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – jeżeli zgodę na udział w tych zajęciach wyraził jego rodzic (§ 2 ust. 2 pkt 8, ust. 2d)</p> <p>od 25 marca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. zadania jednostek systemu oświaty miały być realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. W sytuacji, gdy zadania nie mogły być realizowane w ten sposób, dyrektor danej jednostki, w uzgodnieniu z organem prowadzącym, miał ustalić inny sposób realizowania tych zadań oraz poinformować o powyższym organ sprawujący nadzór pedagogiczny (§ 3a ust. 1)</p> <p>od 25 maja 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. dyrektor szkoły podstawowej, w przypadku uczniów klas I–III szkół podstawowych, miał zapewnić realizację zajęć w wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub w inny sposób (§ 3a ust. 3a)</p>

¹³⁷ Dz. U. poz. 491, ze zm.

¹³⁸ Zakaz przemieszczania się został wprowadzony na podstawie § 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 522).

ZAŁĄCZNIKI

Nazwa aktu prawnego	Przedmiot zmian	Treść zmiany
		<p>od 16 marca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. zawieszono turnusy doksztalcania teoretycznego młodocianych pracowników w ramach przygotowania zawodowego młodocianych, organizowanych w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe (§ 3 pkt 2 i 3)</p> <p>od 11 marca 2020 r. do 5 kwietnia 2020 r. zawieszenie dotyczyło również zajęć realizowanych w ramach praktycznej nauki zawodu organizowanej przez szkołę. Natomiast do praktycznej nauki zawodu młodocianych organizowanej przez pracodawcę, który zawarł z nimi umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego, miały być stosowane przepisy prawa pracy</p> <p>od 6 kwietnia 2020 r. do 23 kwietnia 2020 r. zawieszenie dotyczyło również zajęć realizowanych w ramach praktycznej nauki zawodu organizowanej przez szkołę</p> <p>od 24 kwietnia 2020 r. do 3 maja 2020 r. zawieszenie dotyczyło, oprócz zajęć realizowanych w ramach praktycznej nauki zawodu organizowanej przez szkołę, również zajęć organizowanych w ramach stażu uczniowskiego</p> <p>od 4 maja 2020 r. do 17 maja 2020 r. zawieszenie dotyczyło, oprócz zajęć realizowanych w ramach praktycznej nauki zawodu organizowanej przez szkołę (z wyłączeniem realizacji – w okresie od 4 maja 2020 r. do 7 czerwca 2020 r. praktyk zawodowych przez uczniów szkół policealnych u pracodawców lub w indywidualnych gospodarstwach rolnych po uzyskaniu zgody ucznia, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – po uzyskaniu zgody jego rodzica), również zajęć organizowanych w ramach stażu uczniowskiego</p> <p>od 18 maja 2020 r. do 31 maja 2020 r. zawieszenie dotyczyło również zajęć organizowanych w ramach stażu uczniowskiego oraz w ramach praktycznej nauki zawodu organizowanej przez szkołę (z wyjątkami)</p> <p>od 1 czerwca 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. zawieszenie dotyczyło również zajęć organizowanych w ramach stażu uczniowskiego oraz w ramach praktycznej nauki zawodu organizowanej przez szkołę (z wyjątkami)</p>
		<p>od 25 maja 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. uczniom klasy VIII szkoły podstawowej zapewniono konsultacje z nauczycielami prowadzącymi zajęcia edukacyjne, w szczególności z przedmiotów objętych egzaminem ósmoklasisty oraz możliwość korzystania z biblioteki szkolnej (§ 3 pkt 5)</p>
	Ograniczenia w funkcjonowaniu poradni psychologiczno-pedagogicznych	<p>ograniczenie od 6 kwietnia 2020 r. do 3 maja 2020 r. funkcjonowania poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni specjalistycznych (§ 2 ust. 1a pkt 5)</p>

Nazwa aktu prawnego	Przedmiot zmian	Treść zmiany
	Udział uczniów w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych	<p>od 11 marca 2020 r. do 5 kwietnia 2020 r. wprowadzono możliwość decydowania przez rodziców dzieci uczęszczających na zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze o nieuczęszczaniu na te zajęcia (§ 2 ust. 3 pkt 2)</p> <p>od 18 maja 2020 r. do 28 czerwca 2020 r. dopuszczono możliwość realizacji zajęć rewalidacyjnych, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych oraz zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, w uzgodnieniu z organem prowadzącym i za zgodą rodziców dzieci i uczniów z odpowiednim orzeczeniem lub opinią (§ 3 pkt 4)</p>
	Działalność opiekuńcza	w dniach 12 marca 2020 r. i 13 marca 2020 r. szkoły podstawowe były obowiązane prowadzić działalność opiekuńczą (§ 3 pkt 1)
Rok szkolny 2020/2021		
	Ograniczenie funkcjonowania szkół	od 1 września 2020 r. ograniczenie w całości lub w części funkcjonowania publicznych i niepublicznych jednostek systemu oświaty z powodu zawieszenia zajęć na podstawie przepisów związanych z bezpieczeństwem i higieną w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (§ 1 ust. 1)
rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19	Ograniczenie funkcjonowania szkół w obszarze czerwonym i żółtym	<p>od 19 października 2020 r. do 23 października 2020 r. ograniczenie (§ 1a, 1b)):</p> <ul style="list-style-type: none"> – w całości funkcjonowania publicznych i niepublicznych: szkół ponadpodstawowych, szkół podstawowych dla dorosłych, placówek kształcenia ustawicznego i centrów kształcenia zawodowego w powiatach <u>znajdujących się w obszarze czerwonym</u> – w części funkcjonowanie publicznych i niepublicznych: szkół ponadpodstawowych, szkół podstawowych dla dorosłych, placówek kształcenia ustawicznego i centrów kształcenia zawodowego <u>w powiatach w obszarze żółtym</u> <p>Ograniczenie nie dotyczyło (§ 2a):</p> <ul style="list-style-type: none"> – szkół ponadpodstawowych specjalnych, – internatów, – uczniów branżowych szkół I stopnia będących młodocianymi pracownikami w zakresie zajęć praktycznych realizowanych u pracodawców, o ile u pracodawcy nie występują zdarzenia, które ze względu na aktualną sytuację epidemiologiczną mogą zagrozić zdrowiu młodocianego pracownika
	Ograniczenie funkcjonowanie szkół i innych placówek na terenie całego kraju	<p>od 24 października 2020 r. do 8 listopada 2020 r. ograniczenie na terenie całego kraju funkcjonowania publicznych i niepublicznych: szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży w zakresie dotyczącym klas IV–VIII oraz szkół podstawowych dla dorosłych, szkół ponadpodstawowych oraz placówek kształcenia ustawicznego i centrów kształcenia zawodowego. Zajęcia były realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. (§ 1a ust. 1)</p> <p>Ograniczenie nie dotyczyło (§ 2a)</p> <ul style="list-style-type: none"> – szkół podstawowych specjalnych w zakresie dotyczącym klas IV–VIII, – szkół ponadpodstawowych specjalnych, funkcjonujących w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii oraz internatów

ZAŁĄCZNIKI

Nazwa aktu prawnego	Przedmiot zmian	Treść zmiany
		od 9 listopada 2020 r. do 29 listopada 2020 r. w klasie IV technikum i semestrze programowo najwyższym szkoły policealnej, w odniesieniu do uczniów, którzy przystępują odpowiednio do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie lub egzaminu zawodowego w sesji styczeń – luty 2021 r., dyrektor szkoły mógł zorganizować <u>zajęcia praktyczne</u> w miejscu ich prowadzenia, w wybranych dniach tygodnia, w wymiarze nieprzekraczającym 10 godzin tygodniowo (§ 2 ust. 3h)
		od 30 listopada 2020 r. do 3 stycznia 2021 r. w przypadku szkół prowadzących kształcenie zawodowe, dyrektor szkoły mógł zorganizować zajęcia z zakresu praktycznej nauki zawodu w miejscu ich prowadzenia, w wybranych dniach tygodnia, w wymiarze nieprzekraczającym 10 godzin tygodniowo, o ile z programu nauczania zawodu nie wynikała możliwość realizacji wybranych efektów kształcenia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (§ 2 ust. 3h)
		od 9 listopada 2020 r. w klasie VIII szkoły podstawowej, klasie III liceum ogólnokształcącego i klasie IV technikum dyrektor szkoły mógł też zapewnić w szkole <u>konsultacje indywidualne lub grupowe</u> z nauczycielem prowadzącym zajęcia edukacyjne z przedmiotów, z których uczeń przystępuje odpowiednio do egzaminu ósmoklasisty lub egzaminu maturalnego (§ 2 ust. 6)
		od 9 listopada 2020 r. do 3 stycznia 2021 r. ograniczenie funkcjonowania publicznych i niepublicznych szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz placówek kształcenia ustawicznego, centrów kształcenia zawodowego i ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych. Szkoła podstawowa była zobowiązana prowadzić działalność opiekuńczą dla dzieci osób zatrudnionych w podmiotach wykonujących działalność leczniczą oraz innych osób realizujących zadania publiczne w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, uczęszczających do klas I–III szkoły podstawowej (§ 2c)
		od 18 stycznia 2021 r. do 14 marca 2021 r. ograniczono na obszarze kraju funkcjonowanie publicznych i niepublicznych m.in. szkół podstawowych w zakresie klas IV–VIII oraz szkół ponadpodstawowych, z wyjątkiem województwa warmińsko-mazurskiego w okresie od 1 do 14 marca 2021 r. (ograniczenie dotyczy również klas I–III szkół podstawowych)

Obowiązki dyrektora szkoły w zakresie organizacji nauczania zdalnego

Obowiązki dyrektora szkoły w zakresie organizacji realizacji zadań z wykorzystaniem nauczania zdalnego, określono w § 1 rozporządzenia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Zgodnie z tym przepisem, do obowiązków dyrektora szkoły należało, w okresie od 25 marca 2020 r. do 31 sierpnia 2020 r., w szczególności:

- przekazywanie uczniom, rodzicom i nauczycielom informacji o sposobie i trybie realizacji zadań tej jednostki w okresie czasowego ograniczenia jej funkcjonowania;

ZAŁĄCZNIKI

- koordynowanie współpracy nauczycieli z uczniami lub rodzicami, uwzględniające potrzeby edukacyjne i możliwości psychofizyczne dzieci i uczniów, w tym dzieci i uczniów objętych kształceniem specjalnym, dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju lub uczęszczających na zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze;
- ustalanie, we współpracy z nauczycielami, tygodniowego zakres treści nauczania do zrealizowania w poszczególnych oddziałach klas (semestrów) oraz na zajęciach realizowanych w formach pozaszkolnych, uwzględniając w szczególności równomierne obciążenie uczniów w poszczególnych dniach tygodnia, zróżnicowanie zajęć w każdym dniu, możliwości psychofizyczne uczniów podejmowania intensywnego wysiłku umysłowego w ciągu dnia, łączenie przemienne kształcenia z użyciem monitorów ekranowych i bez ich użycia, ograniczenia wynikające ze specyfiki zajęć;
- ustalanie, we współpracy z nauczycielami, sposobu monitorowania postępów uczniów oraz sposobu weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów, w tym również informowania uczniów lub rodziców o postępach ucznia w nauce, a także uzyskanych przez niego ocenach;
- ustalanie warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu klasyfikacyjnego, egzaminu poprawkowego, egzaminu semestralnego i sprawdzianu wiadomości i umiejętności oraz warunków i sposobu ustalania rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania w przypadku wniesienia zastrzeżenia do trybu ustalenia tej oceny, a także warunków i sposobu zaliczania zajęć realizowanych w formach pozaszkolnych;
- ustalanie sposobu dokumentowania realizacji zadań jednostki systemu oświaty;
- wskazywanie, we współpracy z nauczycielami, źródeł i materiałów niezbędnych do realizacji zajęć, w tym materiałów w postaci elektronicznej, z których uczniowie lub rodzice mogą korzystać;
- zapewnienie każdemu uczniowi lub rodzicom możliwości konsultacji z nauczycielem prowadzącym zajęcia oraz przekazywanie im informacji o formie i terminach tych konsultacji;
- ustalanie z nauczycielami potrzeby modyfikacji odpowiednio zestawu programów wychowania przedszkolnego i szkolnego zestawu programów nauczania.

Od 1 września 2020 r., w okresie ograniczenia funkcjonowania jednostki systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, dyrektor jednostki systemu oświaty odpowiada za organizację realizacji zadań tej jednostki, w tym zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć, w szczególności:

- ustala, czy uczniowie i nauczyciele mają dostęp do infrastruktury informatycznej, oprogramowania i internetu umożliwiających interakcję między uczniami a nauczycielami prowadzącymi zajęcia;
- ustala, we współpracy z nauczycielami, technologie informacyjno-komunikacyjne wykorzystywane przez nauczycieli do realizacji zajęć;

ZAŁĄCZNIKI

- określa zasady bezpiecznego uczestnictwa w zajęciach w odniesieniu do ustalonych technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- ustala, we współpracy z nauczycielami, źródła i materiały niezbędne do realizacji zajęć, z których uczniowie mogą korzystać;
- ustala z nauczycielami potrzebę modyfikacji odpowiednio zestawu programów wychowania przedszkolnego lub szkolnego zestawu programów nauczania oraz, w razie potrzeby, modyfikuje ten zestaw;
- ustala, w porozumieniu z radą pedagogiczną i radą rodziców, potrzebę modyfikacji w trakcie roku szkolnego realizowanego programu wychowawczo-profilaktycznego oraz, w razie potrzeby, modyfikuje ten program;
- ustala, we współpracy z nauczycielami, tygodniowy zakres treści nauczania z zajęć wynikających z ramowych planów nauczania dla poszczególnych typów szkół do zrealizowania w poszczególnych oddziałach klas (semestrów) oraz tygodniowy zakres treści nauczania z zajęć realizowanych w formach pozaszkolnych, uwzględniając w szczególności równomierne obciążenie uczniów w poszczególnych dniach tygodnia, zróżnicowanie zajęć w każdym dniu, możliwości psychofizyczne uczniów podejmowania intensywnego wysiłku umysłowego w ciągu dnia, łączenie przemienne kształcenia z użyciem monitorów ekranowych i bez ich użycia, ograniczenia wynikające ze specyfiki zajęć, konieczność zapewnienia bezpieczeństwa wynikającego ze specyfiki realizowanych zajęć;
- ustala, we współpracy z nauczycielami, sposób potwierdzania uczestnictwa uczniów na zajęciach oraz sposób i termin usprawiedliwiania nieobecności uczniów na zajęciach edukacyjnych;
- zapewnia każdemu uczniowi lub rodzicom możliwość konsultacji z nauczycielem prowadzącym zajęcia oraz przekazuje im informację o formie i terminach tych konsultacji;
- ustala, we współpracy z nauczycielami, sposób monitorowania postępów uczniów oraz sposób weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów, w tym również informowania uczniów lub rodziców o postępach ucznia w nauce, a także uzyskanych przez niego ocenach;
- ustala warunki i sposób przeprowadzania egzaminu klasyfikacyjnego, egzaminu poprawkowego, egzaminu semestralnego i sprawdzianu wiadomości i umiejętności oraz warunki i sposób ustalania rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania w przypadku wniesienia zastrzeżenia do trybu ustalenia tej oceny, a także warunki i sposób zaliczania zajęć realizowanych w formach pozaszkolnych;
- przekazuje uczniom, rodzicom i nauczycielom informację o sposobie i trybie realizacji zadań tej jednostki, w szczególności w zakresie organizacji kształcenia specjalnego, pomocy psychologiczno-pedagogicznej, indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, indywidualnego nauczania, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, zajęć wczesnego wspomagania rozwoju dziecka lub zajęć organizowanych dla osób niebędących obywatelami polskimi (dodatkowe zajęcia z języka polskiego oraz zajęcia wyrównawcze);

- koordynuje współpracę nauczycieli z uczniami lub rodzicami, uwzględniając potrzeby edukacyjne i możliwości psychofizyczne dzieci i uczniów, w tym dzieci i uczniów objętych kształceniem specjalnym, indywidualnym obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym lub indywidualnym nauczaniem, dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju lub uczęszczających na zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze oraz potrzeby osób uczęszczających na zajęcia dla osób niebędących obywatelami polskimi.

Dodatkowo, od dnia 8 września 2020 r., dyrektor jednostki systemu oświaty może, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, czasowo zmodyfikować odpowiednio tygodniowy rozkład zajęć lub semestralny rozkład zajęć w zakresie prowadzonych w danej jednostce zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć. O modyfikacji tej dyrektor niezwłocznie informuje organ sprawujący nadzór pedagogiczny (§ 1 ust. 1 pkt 15 oraz ust. 1a rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19).

Ponadto od 8 września 2020 r. do tego rozporządzenia wprowadzono zapis, że godzina lekcyjna zajęć edukacyjnych prowadzonych przez nauczyciela z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć, trwa 45 minut. W uzasadnionych przypadkach dyrektor może zmodyfikować długość trwania zajęć, jednak mają one trwać nie krócej niż 30 minut i nie dłużej niż 60 minut (§ 1a rozporządzenia).

Organizacja
zajęć lekcyjnych

Zgodnie z § 2 rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, zajęcia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość mogą być realizowane w szczególności z wykorzystaniem materiałów i funkcjonalności Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej udostępnionej przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania pod adresem www.epodreczniki.pl, materiałów dostępnych na stronach internetowych urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, stronach internetowych jednostek podległych temu ministrowi lub przez niego nadzorowanych, w tym na stronach internetowych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i okręgowych komisji egzaminacyjnych, materiałów prezentowanych w programach publicznej telewizji i radiofonii, innych materiałów wskazanych przez nauczyciela. Mogą też być realizowane przez podejmowanie przez ucznia aktywności określonych przez nauczyciela, potwierdzających zapoznanie się ze wskazanym materiałem i dających podstawę do oceny pracy ucznia; z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej zapewniających wymianę informacji między nauczycielem, uczniem lub rodzicem; przez informowanie rodziców o dostępnych materiałach i możliwych formach ich realizacji przez dziecko lub ucznia w domu – w przypadku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, edukacją wczesnoszkolną, wczesnym wspomaganie rozwoju, zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi oraz uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Nadzór pedagogiczny Nadzorowi pedagogicznemu, sprawowanemu przez właściwe organy, podlega w szczególności sposób organizacji zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość oraz stopień obciążenia uczniów realizacją zleconych zadań. Jednostki systemu oświaty, w organizacji tego kształcenia, ma wspomóc organ prowadzący. Od 25 marca 2020 r. organy prowadzące mogą użyć sprzętu niezbędnego do realizacji przez ucznia lub nauczyciela zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, w szczególności komputera (zestawu komputerowego), laptopa lub tabletu (§ 6 ust. 1–3 rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19).

Finansowanie oświaty W rozdziale 2 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego¹³⁹ wymienia dochody jst. Oprócz katalogu środków (dochodów) własnych wskazanych w ustawie, jednostki samorządu terytorialnego mają prawo do partycypacji w dochodach centralnych. Przykładem jest subwencja ogólna z budżetu państwa, która stanowi wyrównywanie sytuacji finansowej poszczególnych jst. Subwencja stanowi ważne źródło pokrycia finansowych potrzeb samorządu. Zgodnie z art. 7 tej ustawy subwencja ogólna dla jst składa się m.in. z: części oświatowej dla gmin, powiatów i województw. O przeznaczeniu środków z subwencji ogólnej decyduje organ stanowiący samorządu. Subwencję ogólną przekazuje się na rachunek budżetu jst w transzach miesięcznych, zgodnie z art. 34 ust. 1 ustawy o dochodach samorządu terytorialnego. Dokonuje tego minister właściwy do spraw finansów publicznych według zasad określonych w ustawie. W oparciu o przepisy art. 15zod ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, począwszy od września 2020 r. jst przekazano wcześniej (tj. 4 września zamiast 25 września) miesięczną ratę części oświatowej subwencji ogólnej.

Stosownie do art. 28 ust. 1 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, kwotę przeznaczoną na część oświatową subwencji ogólnej dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego ustala się w wysokości łącznej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej, nie mniejszej niż przyjęta w ustawie budżetowej w roku bazowym, skorygowanej o kwotę innych wydatków z tytułu zmiany realizowanych zadań oświatowych. Od kwoty tej odlicza się 0,4% na rezerwę części oświatowej subwencji ogólnej, którą dysponuje minister właściwy do spraw finansów publicznych, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz reprezentacji jednostek samorządu terytorialnego. Po odliczeniu rezerwy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania dzieli część oświatową subwencji ogólnej między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego, biorąc pod uwagę zakres realizowanych przez te jednostki zadań oświatowych, z wyłączeniem zadań związanych z: dowozem uczniów oraz zapewnieniem kształcenia, wychowania i opieki uczniom, którzy kończą pięć lat lub mniej w roku bazowym, w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach

¹³⁹ Dz. U. z 2021 r. poz. 38.

podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego, niezwiązanych z wychowaniem i kształceniem specjalnym, zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi oraz finansowaniem świadczenia na start, o którym mowa w art. 53a ustawy *Karta Nauczyciela*. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw finansów publicznych oraz reprezentacji jednostek samorządu terytorialnego, określa, w drodze rozporządzenia, sposób podziału części oświatowej subwencji ogólnej między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego.

Podstawą podziału części oświatowej subwencji ogólnej są dane zgromadzone w SIO. Dane w zakresie m.in. liczby uczniów, wczesnego wspomagania rozwoju, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, kształceniem specjalnym, do SIO przekazuje m.in. szkoła (art. 42 pkt 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. *o systemie informacji oświatowej*¹⁴⁰).

Stosownie do art. 4 ust. 1 ustawy *o finansowaniu zadań oświatowych*, szkoły prowadzone przez samorząd terytorialny są jednostkami budżetowymi, o których mowa w art. 11 ust. 1 ustawy *o finansach publicznych*. Są więc jednostkami organizacyjnymi sektora finansów publicznych, które nie mają osobowości prawnej i które pokrywają swoje wydatki bezpośrednio z budżetu, a pobrane dochody odprowadzają na rachunek budżetu jednostek samorządu terytorialnego.

Od 1 kwietnia 2020 r. samorzady mogły wnioskować o środki na zakup sprzętu dla uczniów i nauczycieli do zdalnej nauki w ramach projektu „Zdalna Szkoła – wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego”. Minimalna kwota zwrotu, jaką mógł otrzymać samorząd to 35 tys. zł, maksymalna – 100 tys. zł. Wysokość finansowania była uzależniona od liczby uczniów w gminie lub powiecie, nie był wymagany wkład własny. Finansowanie można było przeznaczyć na zakup sprzętu niezbędnego do kształcenia na odległość (komputery, laptopy czy tablety). Sprzęt był użyczony uczniom i nauczycielom, którzy wymagali wsparcia w zakresie realizacji edukacji zdalnej. Za otrzymane środki samorzady mogły kupić również: niezbędne oprogramowanie, ubezpieczenie sprzętu, mobilny dostęp do internetu lub inne akcesoria potrzebne w zdalnym nauczaniu.

15 maja 2020 r. uruchomiony został program „Zdalna szkoła+”. Drugi, od czasu ogłoszenia na terenie Polski stanu zagrożenia epidemicznego, konkurs, w którym jst mogły uzyskać 100% dofinansowanie na zakup sprzętu komputerowego umożliwiającego realizację zdalnych lekcji uczniom wykluczonym cyfrowo. W drugiej edycji samorzady mogły starać się o większe wsparcie, od 35 tys. zł do 165 tys. zł. Kryterium dofinansowania była liczba rodzin wielodzietnych mieszkających na terenie danej gminy i korzystających z gminnego wsparcia. Dofinansowanie dotyczyło, podobnie jak przy poprzednim programie, zakupu zarówno komputerów, laptopów, ale także oprogramowanie, ubezpieczenia sprzętu, mobilnego dostępu do internetu lub innych uzasadnionych wydatków związanych ze zdalną nauką (np. akcesoria).

¹⁴⁰ Dz. U. z 2021 r. poz. 584, ze zm.

6.3. Funkcjonowanie szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19 w innych krajach

Bazując na inicjatywach INTOSAI jak i EUROSAI dotyczących audytów związanych z przeciwdziałaniem COVID-19 Brytyjskie Narodowe Biuro Audytu rozesłało ankietę do Najwyższych Organów Kontroli (NOK) członków tych światowych organizacji zawierającą pytania odnoszące się do zagadnienia *COVID-19 a Edukacja (rok szkolny 2020/2021)*. Za zgodą NOK UK, NIK dokonała wyboru kilku NOK, które brały udział w omawianej ankiecie.

Australia

Szkoły w Australii w większości jurysdykcji zostały częściowo zamknięte podczas szczytu epidemii COVID-19. Natomiast w roku szkolnym 2020/2021 zostały ponownie otwarte. Terminy i czas trwania zamknięć różniły się. Na przykład, większość szkół stanu Wiktorii została ponownie otwarta etapami w październiku 2020 r. We wszystkich jurysdykcjach poczyniono ustaloną zasadę uczęszczania do szkoły dzieci pracowników, którzy nie mogą podejmować pracy zdalnej. Poszczególne szkoły były zamykane na krótkie okresy w celu jeśli w populacji szkolnej wykryto przypadki COVID-19.

Władze stanowe i terytorialne oraz władze szkolne sektora pozarządowego były odpowiedzialne za zarządzanie i wspieranie populacji szkolnej. Poziom i rodzaj wsparcia różnił się w zależności od jurysdykcji, ale wszystkie jurysdykcje zapewniały dodatkowe wsparcie uczniom uczącym się w domu, nauczycielom uczącym *on-line* i rodzicom nadzorującym naukę w domu. Pomoc finansowa była również dostępna dla szkół pozarządowych w ramach odpowiedzi gospodarczej rządu australijskiego na COVID-19, która obejmowała dotacje w wysokości 100 000 USD na pomoc małym i średnim przedsiębiorstwom oraz organizacjom *non-profit*. Ponadto rząd australijski przeznaczył łącznie 10 milionów dolarów na poprawę środków higieny związanych z COVID-19 w szkołach pozarządowych, które planowały powrót 50% uczniów do klas do 1 czerwca 2020 r., a także opracował serię plakatów z informacjami i wskazówkami dla pracowników szkół, uczniów, jak zminimalizować ryzyko przeniesienia COVID-19 w szkołach. Zadaniem szkoły było wsparcie uczniów w celu zapewnienia udziału w wysokiej jakości edukacji podczas kryzysu COVID-19.

Ogólnokrajowy proces oceniania stanowi spójny ogólnokrajowy sposób określania, czy uczniowie osiągają ważne wyniki edukacyjne. Australijski minister edukacji i edukacji ministrowie z poszczególnych stanów i terytoriów zdecydowali, że testy NAPLAN nie będą kontynuowane w 2020 roku, a zaplanowane testy umiejętności ICT (*Computer Communication Technology*) zostaną przesunięte na następny rok. Rząd Krajowy Australii zlecił przeprowadzenie sześciu badań mających na celu określenia potencjalnego wpływu uczenia się na odległość w domu na wyniki edukacyjne różnych grup dzieci oraz jakich barier w dostępie do wiedzy doświadczają te grupy i zebrania dowodów na działania w kierunku usunięcia tych barier.

Minister Edukacji, Młodzieży i Sportu (MEMiS) w Czechach ogłosił dekret o zamknięciu przedszkoli i szkół artystycznych od 11 marca 2020 r., zaś od 12 marca 2020 r. o zamknięciu wszystkich szkół. Większość dzieci w Czechach wróciła do szkoły dopiero na początku kolejnego roku szkolnego (wrzesień 2020). Niektóre grupy uczniów zachęcano do powrotu do szkoły w pełnym wymiarze godzin od 20 kwietnia do końca roku szkolnego 2019/2020, ale nie było to obowiązkowe. Powroty odbywały się etapami.

Czechy

W zakresie nauczania zdalnego MEMiS w Czechach wydał instrukcje, które dotyczyły: skierowania nauczycieli do internetowych zasobów dydaktycznych, dzielenia się dobrymi praktykami w zakresie adaptacji do uczenia się na odległość. MEMiS zapewnił na rok akademicki 2020–2021 kwotę 47 tys. euro specjalnego dofinansowania wyrównawczego (cyfryzacja edukacji). Kwota ta została przydzielona szkołom na podstawie liczby nauczycieli (732 euro na nauczyciela). Nadawca publiczny *Telewizja Czeska* przygotowała i wyemitowała specjalne programy edukacyjne. Czeski Inspektorat Szkolny (organ odpowiedzialny za kontrolę szkół) przeprowadził badanie na temat nauczania na odległość i zaproponował formę najlepszych praktyk i narzędzi nauczania na odległość. Rezultaty wstępnych badań CIS w Czechach podają, że 80% dzieci aktywnie uczestniczyło w nauce zdalnej, podczas gdy niezależne badania wykazały, iż tylko 46% dzieci otrzymywało jedno lub więcej zadań online dziennie, 2,5 godziny dziennie to średni czas, jaki rodzice poświęcali na edukację swoich dzieci, 3,5 godziny dziennie to według rodziców czas, jaki ich dzieci spędzały na przydzielonej, samodzielnej nauce.

Firmy i władze publiczne dostarczyły laptopy i inny sprzęt komputerowy dla szkół aby wspierać uczniów bez dostępu do Internetu lub ze słabym sprzętem komputerowym. Rząd czeski zapewnił 1,5 mln euro specjalnego dofinansowania wyrównawczego dla szkół średnich (cyfryzacja edukacji).

Wszystkie publiczne placówki, takie jak przedszkola i szkoły publiczne w Danii otrzymały polecenie odesłania dzieci i uczniów do domów w dniu 12 marca 2020 r., a najpóźniej do 13 marca 2020 r. W Danii szczególną uwagę zwrócono na dotarcie do dzieci i rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji podczas blokady COVID-19. Chociaż przedszkola były zamknięte na miesiąc, niektóre grupy dzieci zostały zwolnione z zamknięcia, a gminy nadal oferowały tym grupom opiekę (np. biedniejsze rodziny i rodzice pełniący funkcje krytyczne dla kraju). Początkowo szkoły były zamknięte na dwa tygodnie, począwszy od 16 marca 2020 r., ale później okres ten został wydłużony. Poinstruowano gminy, aby ustaliły opiekę w nagłych wypadkach dla uczniów wymagających szczególnej opieki oraz uczniów, którymi nie można było zająć się w domu. Wszystkim szkołom doradzono, aby kontynuowały zajęcia *on-line* podczas blokady (dokonano tego jako obowiązkowe na mocy ustawy z dnia 19 marca 2020 r.). Duńskie Ministerstwo Dzieci i Edukacji udzieliło pomocy i wskazówek wszystkim szkołom.

Dania

6 kwietnia 2020 r. rząd duński ogłosił stopniowe i kontrolowane ponowne otwarcie szkół, które rozpoczęło się 15 kwietnia 2020 r. i było realizowane etapami.

Od 1 sierpnia 2020 r. (początek nowego roku szkolnego w Danii) przerwano edukację stosowaną w sytuacjach nagłych i wznowiono standardowe wymagania edukacyjne. Gminy z rozległymi ogniskami COVID-19 (np. w siedmiu gminach w północnej Danii) musiały jednak ponownie wprowadzić niektóre zawieszenia.

Duńskie Ministerstwo ds. Dzieci i Edukacji zapewniło wskazówki i pomoc *on-line* wszystkim szkołom odpowiedzialnym za edukację zdalną na stronie internetowej ministerstwa. Zalecenia dotyczące wytycznych zdrowotnych zostały uzupełnione inspirującymi materiałami dla liderów i kadry pedagogicznej, które stanowiły inspirację dla działań pedagogicznych w odniesieniu do nowych okoliczności.

Należy dodać iż doradcy dydaktyczni z Ministerstwa Dzieci i Oświaty w okresie epidemii COVID-19 pomagali w prowadzeniu nauczania oraz szkoleń internetowych.

Duński Minister Nauczania Dzieci (MND) 19 marca 2020 r. określił zadania szkół w sytuacjach nagłych w tym m.in. odnoszących się do zdalnego nauczania.

Narodowa Agencja Edukacji i Jakości przeprowadziła badanie dotyczące organizacji edukacji w instytucjach podczas COVID-19. Celem badania było wyjaśnienie, w jakim stopniu bieżąca sytuacja związana z COVID-19 wpływa na zwykłe nauczanie w instytucjach, w tym czy niektóre przedmioty szkolne są szczególnie zaniedbywane przez edukację zdalną np. przedmioty praktyczne.

Wstępne badania dotyczące uczenia się w domu podczas blokady w marcu-maju 2020 roku zostały przeprowadzone przez grupę badaczy wykazała, m.in. że:

- 1) 77% uczniów zgadza się ze stwierdzeniem, że *nauczyciele zwracają uwagę na to, czy wykonują pracę szkolną.*
- 2) 66% uczniów zgadza się ze stwierdzeniem, że *nauczyciele w mojej szkole zwracają uwagę na moje samopoczucie.*

Ponadto badanie wykazało, że sytuacja uczenia się w domu jest nie do utrzymania z powodu braku jakości w dłuższej perspektywie:

- 1) 43% uczniów zgadza się ze stwierdzeniem *nauczanie jest nudne.*
- 2) 72% uczniów zgadza się ze stwierdzeniem *tęsknię za nauczaniem w szkole.*

Edukacja w sytuacjach nadzwyczajnych musi w miarę możliwości odpowiadać zwykłemu kształceniu i kompensować przerwę w zwykłej edukacji.

Przed wakacjami przyznano dotację ze środków publicznych gminom, które mogły zorganizować obozy edukacyjne, kursy *turbo* itp. dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów znajdujących się w trudnej sytuacji i/lub uczniów, którzy potrzebowali nadrobić odroczone uczenie się.

Ponadto wiele uwagi poświęcono dzieciom i młodzieży szczególnie narażonym w związku ze zdalną edukacją. Z oceny Ministerstwa wynika, że wymiana informacji pomiędzy szkołami *jak sobie radzić z problemami związanymi z edukacją zdalną* może w przyszłości być cenna.

W Finlandii wszystkie szkoły rozpoczęły nauczanie zdalne 18 marca 2020 r. Uczniowie w klasach 1–3 (w wieku 7–9 lat) w razie potrzeby mieli możliwość skorzystania z nauczania stacjonarnego. Uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi również zorganizowano możliwość edukacji stacjonarnej.

Szkoły podstawowe i średnie powróciły do nauczania stacjonarnego 14 maja 2020 r. na dwa tygodnie (przed wakacjami).

Podjęto działania aby uczniowie mieli wystarczające wsparcie w nauce i uczęszczaniu do szkoły (gdy będzie tego wymagać sytuacja domowa), a kadra nauczycielska była przygotowana do współpracy z domem. Jednak bardzo szybko okazało się, że wystarczające wsparcie nie mogło być dostarczane wszystkim uczniom w domu. Wiele usług związanych ze szkołą, w tym pielęgniarek szkolnych, było zasadniczo dostępnych *on-line*. Lecz w praktyce usługi te nie były wykorzystywane w normalnym zakresie lub prawie wcale. Zarówno uczniowie, ich rodzice, jak i nauczyciele mieli bardzo różne warunki wstępne do nauczania w domu. Niektóre szkoły, a w niektórych rejonach także niektóre firmy dostarczały uczniom urządzenia techniczne. Nie było to jednak organizowane ani finansowane przez rząd. Nauczyciele otrzymali wsparcie na zorganizowanie nauczania zdalnego od fińskiej Narodowej Agencji ds. Edukacji. Ankiety przeprowadzone po semestrze wiosennym pokazały, że większość nauczycieli była zdania, że *ostatecznie nauka na odległość przebiegła całkiem dobrze*. Na początku kryzysu Minister Edukacji stwierdził, że szkoły nie muszą ściśle przestrzegać programu nauczania na poziomie podstawowym i mogą go nadrobić po wakacjach. Jedynym realnym celem dla szkół na koniec semestru wiosennego było upewnienie się, że wszyscy uczniowie w jakiś sposób śledzą nauczanie, a osoby potrzebujące specjalnej pomocy są identyfikowane i wspierane.

Przeprowadzono kilka badań dotyczących jakości nauczania w domu. W badaniu przeprowadzonym przez Ministerstwo Edukacji i Kultury 80% gmin stwierdziło, że dobrze poradziło sobie z organizowaniem nauczania w domu. Znaczna część gmin uważała jednak, że przynajmniej w pewnym stopniu nie udało im się zorganizować specjalnego wsparcia dla uczniów w nauce w domu.

Według Fińskiego Związku Zawodowego Edukacji, OAJ, nauczyciele na wszystkich poziomach edukacji spędzili dużo czasu, próbując dotrzeć do zaginionych uczniów. 70% nauczycieli zgłosiło trudności ze znalezieniem niektórych swoich uczniów.

W czerwcu 2020 r. Ministerstwo Edukacji i Kultury przyznało 84 miliony euro uznaniowych dotacji rządowych w celu zrównoważenia wpływu kryzysu koronawirusowego na wczesną edukację i opiekę nad dzieckiem, edukację przedszkolną oraz szkolnictwo podstawowe i średnie I stopnia. Dostępne są podobne dodatkowe fundusze podmiotom oferującym kształcenie i szkolenie zawodowe. Zdaniem rządu ważne jest jak najszybsze uruchomienie niezbędnych środków wsparcia. Celem jest zapewnienie, że epidemia koronawirusa nie będzie miała trwałego wpływu na umiejętności i samopoczucie dzieci i młodzieży.

Wprowadzono także tymczasowe zmiany legislacyjne, które miały przygotować się na ewentualne zmiany w rozwoju sytuacji koronawirusa.

Finlandia

Słowacja

Na Słowacji szkoły podstawowe i średnie zostały całkowicie zamknięte z dniem 16 marca 2020 r. (z wyjątkiem rejonu Bratysławy, gdzie zamknięto je 11 marca 2020 r. po wystąpieniu pierwszego przypadku COVID-19).

Nauka w szkołach podstawowych (klasy I–V z dziewięciu istniejących) została wznowiona 1 czerwca 2020 r. Od 22 czerwca 2020 r. wznowiono zajęcia dla wszystkich typów szkół za zgodą organu prowadzącego oraz rodziców uczniów. W roku szkolnym 2020/2021 wszystkie licea zostały ponownie zamknięte (od 12 października 2020 r.).

Od 25 marca 2020 r. Ministerstwo Edukacji wraz z organizacjami pozarządowymi udostępniło stronę internetową www.ucimenadialku.sk jako narzędzie oficjalnej komunikacji podczas przerw w nauczaniu w szkołach w sytuacjach braku możliwości uczenia się w szkołach, a także zalecenia i wytyczne dla szkół, nauczycieli, specjalistów, poradnictwa, rodziców.

W ramach Ogólnopolskiego *Projektu Akademii Informatyki Edukacja dla XXI wieku* powstały materiały jako narzędzie dla szkół wspierające edukację online i skuteczne zarządzanie nią. Zrealizowano 247 otwartych webinarów dla nauczycieli oraz udostępniono materiały do nauki dla ośmiu modułów ECDL. Centrum Metodyczno-Pedagogiczne (organizacja MEN) zrealizowało 89 webinarów dla kadry pedagogicznej uwzględniając aktualne tematy (jak kształcić w okresie zamknięcia szkół, jak oceniać, treści nauczania w przerwach zajęć, edukacja dzieci bez Internetu).

Członkowie Koalicji Cyfrowej¹⁴¹ oraz Stałej Konferencji Aktorów Edukacji¹⁴² bezpośrednio i pośrednio wspierały szkoły w nauczaniu online w czasie kryzysu m.in. mi. Microsoft Slovakia, Cisco Systems i Google zapewniły bezpłatne licencje na komunikację online między nauczycielami i uczniami. Inne firmy¹⁴³ zapewniły bezpłatny dostęp do kompleksowej cyfrowej treści edukacyjnej dla szkół podstawowych i średnich.

W telewizji publicznej codziennie przygotowywano specjalny program dla uczniów szkół podstawowych bez dostępu do Internetu, który miał pomóc w nauczaniu na odległość w zakresie matematyki, informatyki, języka słowackiego, nauk przyrodniczych i społecznych. Dla uczniów szkół średnich telewizja przygotowała adaptacje dzieł pisarzy słowackich i światowych. Przygotowano specjalną sesję edukacyjną dla dzieci ze środowisk romskich. Po tej sesji Ministerstwo Edukacji wydało również dla tych dzieci zeszyt ćwiczeń dla szkół podstawowych.

Ministerstwo Edukacji przygotowało skrócony podręcznik dla szkół dotyczący przygotowania edukacji w roku szkolnym 2020/2021. Dokument ma pomóc nauczycielom w ustaleniu niezbędnych środków w przypadku przejścia z jednej lub kilku klas do formy kształcenia na odległość. Podręcznik został również przygotowany na podstawie wyników badania ankietowego Instytutu Polityki Edukacyjnej wśród nauczycieli, doświadczeń

¹⁴¹ Inicjatywa Słowackiego Stowarzyszenia IT i Urzędu Wicepremiera ds. Inwestycji i Informatyzacji.

¹⁴² Platforma rodziców, uczniów szkół średnich, dyrektorów, nauczycieli, specjalistów i założycieli organizacji, firmy i osoby wspierające wysokiej jakości edukację na Słowacji.

¹⁴³ Agemsoft, EduLab.

organizacji non-profit, które pomagały szkołom w prowadzeniu edukacji na odległość podczas pierwszej fali koronawirusa oraz współpracy międzynarodowej.

Dnia 28 kwietnia 2020 r. Ministerstwo Edukacji wydało wytyczne w sprawie treści i organizacji kształcenia uczniów szkół podstawowych podczas przerw w nauczaniu szkolnym w roku szkolnym 2019/2020. Określono treści kształcenia, obszary główne i uzupełniające oraz określono ewaluację uczniów i zarekomendowano orientacyjny termin.

Na rok szkolny 2020/2021 Ministerstwo Edukacji Narodowej wydało rekomendację dotyczącą praktycznego nauczania w szkołach średnich (praktyka zawodowa, przygotowanie zawodowe, ćwiczenia praktyczne).

Do 31 sierpnia 2020 r. dyrektorzy szkół podstawowych złożyli pisemne sprawozdanie z realizacji programu edukacyjnego w czasie przerwy szkolnej (opis zmian spowodowanych sytuacją nadzwyczajną, w tym informacje o organizacji nauki, jej treściach oraz ocenianiu uczniów z poszczególnych przedmiotów).

Instytut Polityki Edukacyjnej (organizacja Ministerstwa Edukacji) przeprowadził badanie ankietowe w szkołach podstawowych i średnich na temat przebiegu nauczania *on-line* podczas pierwszej fali epidemii. Główne ustalenia posłużyły jako podstawa do skutecznego tworzenia systemu pomocy i wsparcia, a także do przygotowania się na drugą falę pandemii.

Jednym z działań Ministerstwa Edukacji Narodowej w celu złagodzenia skutków kryzysu podczas epidemii COVID-19 była Szkoła Letnia 2019/2020, która powstała w wyniku przerwy w nauczaniu w szkołach. Szkoła letnia nie naśladowała klasycznej, ale miała przyczynić się do stymulacji procesu edukacyjnego, wspierania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Był to projekt rozwojowy, finansowany przez Ministerstwo Edukacji, wsparty kwotą 375 800 euro. W tym projekcie wzięły udział 244 szkoły (8553 dzieci).

Ministerstwo Edukacji, Państwowy Instytut Pedagogiczny i pięć uniwersytetów współpracują od września nad programem korepetycji, który ma pomóc uczniom szkół podstawowych z trudnościami w nauce spowodowanymi pandemią Covid-19. Program ten ma za zadanie pomóc złagodzić negatywne skutki epidemii dla przyszłych karier edukacyjnych uczniów.

6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2020 r. poz. 1327, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2021 r. poz. 1762).
3. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. 2021 r. poz. 1082, ze zm.).
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1551, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. poz. 1842, ze zm.).
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 493, ze zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 410, ze zm.). Rozporządzenie wygasło z dniem 1 września 2020 r.
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 1389). Rozporządzenie wygasło z dniem 31 sierpnia 2021 r.
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 maja 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w zakresie terminów i sposobu przekazywania danych do bazy danych systemu informacji oświatowej w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 923). Rozporządzenie zostało uchylone z dniem 21 listopada 2020 r.
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 204, ze zm.).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. poz. 639, ze zm.). Rozporządzenie obowiązuje od 1 września 2019 r.
12. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. poz. 977, ze zm.).

ZAŁĄCZNIKI

13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, ze zm.).
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1604).

6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Minister Edukacji i Nauki
6. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
7. Rzecznik Praw Obywatelskich
8. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
9. Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
10. Komisja Nauki, Edukacji i Sportu Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
11. Kuratorowie oświaty
12. Związek Harcerstwa Polskiego (elektronicznie)
13. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej (elektronicznie)

6.6. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli

MINISTER EDUKACJI I NAUKI

Warszawa, 17 grudnia 2021 r.

DKA-WKO.0911.3.2021.AL

Sz. P.
Marian Banaś
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm.), przedstawiam stanowisko do Informacji o wynikach kontroli pn. *Funkcjonowanie szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19*.

W ocenie Ministra Edukacji i Nauki – ze względu na trwający z przerwami ponad roczny okres nauki zdalnej/hybrydowej – kluczowym było i nadal jest zapewnienie uczniom wsparcia i wieloaspektowej pomocy w procesie uczenia się, w utrwaleniu wiadomości i umiejętności z wybranych zajęć edukacyjnych tak, aby mogli w trakcie danego etapu edukacji nadrobić ewentualne braki, i na zakończenie danego etapu kształcenia, wykazać się opanowaniem wymaganego zakresu wiedzy i umiejętności.

Równie istotne jest wsparcie nauczycieli w doskonaleniu umiejętności wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu zdalnym, hybrydowym i stacjonarnym.

Ograniczeniu negatywnych skutków wynikających z epidemii COVID-19 służą podejmowane przez MEiN działania w wymienionych poniżej obszarach.

Funkcjonowanie szkół w okresie zagrożenia epidemicznego

Zasady funkcjonowania szkół w sytuacji zagrożenia epidemicznego określały przepisy rozporządzenia wydanego na podstawie art. 30c ustawy Prawo oświatowe. W okresie nauczania zdalnego/hybrydowego szkoły mogły i mogą indywidualnie decydować o ewentualnych zmianach zakresu treści nauczania do zrealizowania w poszczególnych klasach i o dostosowaniu tego zakresu do ograniczeń, które wynikają ze specyfiki kształcenia na odległość.

Minister Edukacji i Nauki, widząc konieczność wprowadzenia systemowych regulacji prawnych, mających na celu uwzględnienie możliwości psychofizycznych uczniów na danym etapie nauczania oraz zapewnienie równowagi pomiędzy wymogami reżimu sanitarnego a działaniami chroniącymi zdrowie psychiczne uczniów, podjął prace nad opracowaniem rozwiązań dotyczących organizowania i prowadzenia w przedszkolu, innej formie wychowania przedszkolnego, szkole i placówce, zajęć z wykorzystaniem metod

i technik kształcenia na odległość w przypadku, gdy w ww. jednostkach systemu oświaty zostaną zawieszona zajęcia z powodu wystąpienia na danym terenie zagrożenia bezpieczeństwa uczniów w związku z organizacją i przebiegiem imprez ogólnopolskich lub międzynarodowych, nieodpowiedniej temperatury zewnętrznej lub w pomieszczeniach, w których są prowadzone zajęcia z uczniami zagrażającej zdrowiu uczniów, zagrożenia związanego z sytuacją epidemiologiczną lub innego nadzwyczajnego zdarzenia zagrażającego bezpieczeństwu lub zdrowiu uczniów. W obecnie procedowanej nowelizacji ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1812) zaproponowano dodanie w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe nowego art. 125a dotyczącego obowiązku organizowania dla uczniów zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość i tym samym umożliwienia uczniom uczestniczenia w tych zajęciach, w sytuacji, gdy nie ma możliwości prowadzenia zajęć w tradycyjny sposób na terenie przedszkola, innej formy wychowania przedszkolnego, szkoły i placówki. W art. 125a proponuje się również rozwiązania dotyczące możliwości zorganizowania nauczania z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość w indywidualnych przypadkach uczniów, którzy ze względu na stan zdrowia nie mogą uczestniczyć w zajęciach stacjonarnych. Taka organizacja nauczania jest niezależna od zawieszenia zajęć stacjonarnych w szkole i dotyczy uczniów realizujących indywidualne obowiązkowe roczne przygotowanie przedszkolne, indywidualne nauczanie oraz przebywających w podmiotach leczniczych.

Wyżej wymienione działania Ministra wpisują się w realizację rekomendacji zawartej we wniosku NIK, w którym zalecono opracowanie optymalnego modelu funkcjonowania szkół w okresie zagrożenia epidemicznego. W drodze rozporządzenia określone zostaną szczegółowe warunki organizowania i prowadzenia zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, w przedszkolu, innej formie wychowania przedszkolnego, szkole lub placówce, uwzględniając indywidualne potrzeby i możliwości psychofizyczne uczniów, konieczność zapewnienia uczniom i rodzicom indywidualnych konsultacji z nauczycielem prowadzącym zajęcia oraz właściwego przebiegu procesu kształcenia.

Sposób i zakres realizacji podstawy programowej w warunkach organizacji nauczania w okresie zagrożenia epidemicznego.

W sytuacji wydłużającego się okresu ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 jesienią 2020 r. – konieczne było podjęcie decyzji o ograniczeniu zakresu wymagań egzaminacyjnych obowiązujących na egzaminie ósmoklasisty i egzaminie maturalnym w roku szkolnym 2020/2021. Zawężenie wymagań pozwala bowiem na skrócenie czasu niezbędnego do powtórzenia materiału oraz przygotowania zdających do egzaminów. Decyzja o ograniczeniu zakresu wymagań egzaminacyjnych została podjęta również w odniesieniu do roku szkolnego (2021/2022).

Zmiany w podstawie programowej należy zawsze rozważać w perspektywie docelowej, nie okresowej. Zmniejszenie zakresu podstawy programowej na pewien czas nie ma uzasadnienia pedagogicznego, skutkuje również długoterminowymi konsekwencjami. Należy zauważyć, że zdalna forma

nauczania i uczenia się nie oznacza automatycznie gorszej jakości czy mniejszej efektywności nauczania. Tak samo jak w przypadku nauczania stacjonarnego, na efektywność i skuteczność procesu kształcenia prowadzonego z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość ma wpływ wiele czynników, zarówno po stronie nauczyciela, jak i uczących się. Czasowe zmniejszenie zakresu podstawy programowej miałyby konsekwencje nie okresowe, lecz długoterminowe, skutkujące koniecznością uwzględniania tego faktu w procesie kształcenia na kolejnych etapach edukacyjnych i egzaminach.

Kolejną kwestią przemawiającą za zastosowaniem w okresie pandemii rozróżnienia pomiędzy podstawą programową a wymaganiami egzaminacyjnymi (zamiast ograniczenia samej podstawy programowej) jest konstrukcja podstawy, w której wymagania edukacyjne ustalone są na koniec cyklu kształcenia z danego przedmiotu (a nie dla poszczególnych etapów/klas). Umożliwia to nauczycielom – jeżeli jest taka potrzeba – przesuwanie wybranych treści nauczania w cyklu kształcenia.

Z punktu widzenia ucznia, kluczowe są wymagania egzaminacyjne, które zostały obniżone względem podstawy programowej. Takie rozwiązanie wynika z konieczności uwzględnienia zróżnicowanej sytuacji uczniów w warunkach realizacji kształcenia w trybie zdalnym.

Wsparcie nauczycieli.

Zadaniem nauczyciela jest dobór metod i technik adekwatnych do celów, jak i form kształcenia (stacjonarne, zdalne, hybrydowe). Odnosząc się do oceny ogólnej NIK, w której zwrócono m. in. uwagę na brak systemowego podejścia do nauczania zadanego uwidaczniającego się w niewystarczającym wsparciu nauczycieli w doskonaleniu umiejętności wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnej w nauczaniu zdalnym, informuję, że Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania wprowadził stałe (systemowe) mechanizmy organizacyjne i finansowe gwarantujące nauczycielom możliwość uczestnictwa na poziomie ogólnokrajowym i regionalnym w doskonaleniu zawodowym w obszarze wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu.

Trudno się zgodzić z oceną tego obszaru sformułowaną przez Najwyższą Izbę Kontroli w Informacji o wynikach kontroli, bowiem w zakresie wsparcia nauczycieli realizowano (i planuje się realizować) następujące działania:

1. Wydawano poradniki na temat organizacji i prowadzenia nauczania zdalnego.
2. Powstała Zintegrowana Platforma Edukacyjna (ZPE) oferująca narzędzia i zasoby na potrzeby nauczania i uczenia się z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość wraz z materiałami instruktażowymi dotyczącymi ich użytkowania, nauczycielom umożliwiono udział w szkoleniach podnoszących ich kompetencje cyfrowe i metodyczne).
Od 1 września 2021 r. dostępna jest nowa wersja Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej. Zmiany objęły m.in. warstwę wizualną, dzięki czemu serwis stał się bardziej przejrzysty oraz przyjazny dla użytkownika. Czytelny podział na moduły dla ucznia i dla nauczyciela ułatwi korzystanie z zamieszczonych zasobów oraz funkcjonalności platformy.

Platforma składa się z następujących modułów:

- I. dostępny dla wszystkich użytkowników Portal – z bezpłatnymi materiałami do kształcenia ogólnego, zawodowego oraz dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi;
- II. dostępne dla zarejestrowanych użytkowników:
 - 1) platforma LCMS - do prowadzenia e-learningu
 - 2) edytory treści dla nauczycieli, uczniów i beneficjentów projektów konkursowych (o różnym stopniu zaawansowania), pozwalające modyfikować istniejące lub tworzyć własne e-materiały.

Platforma może być wykorzystywana podczas realizacji procesu kształcenia w formie stacjonarnej z wykorzystaniem TIK, ale pozwala także na planowanie procesu nauki zdalnej i monitorowanie postępów uczniów, a dzięki wbudowanym modułom komunikacyjnym umożliwia komunikację pomiędzy nauczycielami i uczniami oraz pomiędzy uczniami.

Zintegrowana Platforma Edukacyjna ma łatwy w obsłudze system dzielenia się materiałami, umożliwia edycję i tworzenie własnych materiałów (z wykorzystaniem materiałów z biblioteki ZPE oraz zasobów zewnętrznych), które pozwalają na przygotowanie lekcji według swoich potrzeb. Nauczyciel może przypisywać materiały edukacyjne do określonej grupy uczniów lub pojedynczego ucznia. Ma również możliwość ustalenia terminu zapoznania się z udostępnionym obiektem wiedzy.

Platforma jest cały czas rozwijana – np.: do końca 2021 roku Zintegrowana Platforma Edukacyjna będzie modyfikowana i rozwijana w ramach projektu unijnego pn. „Rozwój funkcjonalności Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej epodreczniki.pl zwiększających możliwości nauki zdalnej”, realizowanego przez Centrum Informatyczne Edukacji, będące jednostką podległą Ministrowi Edukacji i Nauki.

Obecnie na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej znajduje się ponad 31 tys. materiałów do kształcenia ogólnego i zawodowego (w tym dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi).

3. Realizowany od 2019 r. projekt szkoleniowy pn. *Lekcja: Enter* adresowany jest do nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, przedmiotów humanistycznych, matematyczno-przyrodniczych, artystycznych oraz informatyki zarówno ze szkół podstawowych, jak i ponadpodstawowych oraz kadry kierowniczej szkół. W ramach projektu prowadzone są szkolenia rozwijające umiejętności cyfrowe adresatów. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej, a jego realizacja przewidziana jest na lata 2019-2023 i zgodnie z przyjętymi założeniami do 2023 r. ma zostać przeszkolonych co najmniej 75 tys. nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych.
4. Od 1 sierpnia 2020 r. uruchomiono działanie pn. *Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość*. Projekt jest współfinansowany ze środków UE w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, a na jego realizację przeznaczono 50 mln zł. W ramach ww. działania zakłada się przeszkolenie 30 000 nauczycieli przedszkoli i szkół (ogólnodostępnych, specjalnych i zawodowych) w zakresie nauczania zdalnego i prowadzenia zajęć zdalnych.

5. Szkolenia dla nauczycieli realizują również placówki doskonalenia nauczycieli i biblioteki pedagogiczne, w formie zdalnej lub częściowo zdalnej, w zależności od sytuacji epidemicznej. Materiały ze szkolenia, po jego zakończeniu, będą dostępne na ZPE – będą mogli z nich korzystać również nauczyciele, którzy nie zostali objęci wsparciem w ramach projektu. Placówki doskonalenia nauczycieli i biblioteki pedagogiczne są przygotowywane do prowadzenia wsparcia przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE), który przygotowuje odpowiednie narzędzia i materiały dydaktyczne oraz przeprowadza szkolenia w formie zdalnej lub częściowo zdalnej, w zależności od sytuacji epidemicznej w Polsce. W 2020 r. minister wydał decyzje o uruchomieniu w trybie nadzwyczajnym projektu pn. „Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość” i jego realizację zlecił ORE. Projekt realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój Europejskiego Funduszu Społecznego. W ramach ww. projektu zakłada się przeszkolenie 32 000 nauczycieli przedszkoli i szkół (ogólnodostępnych, specjalnych i zawodowych) oraz kadry placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w zakresie nauczania zdalnego i prowadzenia zajęć zdalnych. Placówki doskonalenia nauczycieli i biblioteki pedagogiczne otrzymują wsparcie rzeczowe (mogą zakupić niezbędny sprzęt komputerowy, np. laptopy, skanery, wraz z niezbędnym oprogramowaniem, sprzęt do videokonferencji – mikrofony i słuchawki itp.) i merytoryczne (dotyczy to 2 tys. nauczycieli zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli i bibliotekach pedagogicznych) niezbędne do realizacji przez nie szkoleń dla nauczycieli i prowadzenia wspomaganie szkół w nauczaniu zdalnym.
6. W 2021 r. minister zlecił - zgodnie z przepisami art. 464 ust. 1 ustawy z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 85) - Uniwersytetowi Śląskiemu, Uniwersytetowi Rzeszowskiemu, Uniwersytetowi Warmińsko-Mazurskiemu i Uniwersytetowi Mikołaja Kopernika realizację:
- kwalifikacyjnych studiów podyplomowych dla nauczycieli przygotowujące do nauczania informatyki,
 - doskonalących studiów podyplomowych dla nauczycieli informatyki,
 - doskonalących studiów podyplomowych dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej w zakresie edukacji informatycznej.
- Studia podyplomowe przeznaczone są dla 275 czynnych zawodowo nauczycieli. Chętni nauczyciele uczestniczą w nich bezpłatnie. Koszty organizacji studiów zostaną pokryte ze środków wyodrębnionych w budżecie Ministra Edukacji i Nauki, zgodnie z przepisami art. 70a ust. 7 ustawy - Karta Nauczyciela. Planowane jest zlecenie następnej edycji ww. studiów podyplomowych.
7. Działania związane z podnoszeniem kompetencji cyfrowych nauczycieli: zaplanowano również w ramach środków przewidzianych w Krajowym Planie Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz w programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego.
8. W roku 2020 w związku z wprowadzeniem jednorazowego dofinansowania dla nauczycieli z przeznaczeniem na zakup usługi dostępu do Internetu, sprzętu przydatnego w prowadzeniu zajęć realizowanych z wykorzystaniem

metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć, kwota części oświatowej subwencji ogólnej została zwiększona o kwotę 271 mln zł. Z dofinansowania skorzystało ok. 540 tys. nauczycieli.

Wspieranie organów prowadzących w doposażeniu szkół i placówek oświatowych w sprzęt.

Zgodnie z art. 10 pkt 1 ust. 5 ustawy – Prawo oświatowe, organ prowadzący szkołę lub placówkę odpowiada za jej działalność, a jednym z zadań organu prowadzącego szkołę jest wyposażanie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczo-profilaktycznych, przeprowadzania egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych. Minister poprzez następujące działania skierowane do organów prowadzących wspiera je w wywiązywaniu się z zadań w tym zakresie:

Dzięki rozwiązaniom wprowadzonym rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r.¹, przewidującym m.in. obowiązek wspomaganie przez organ prowadzący jednostek systemu oświaty w organizacji zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć, sprzęt będący wyposażeniem szkoły może zostać użyty uczniowi lub nauczycielowi do realizacji zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć.

Od 2017 roku realizowany jest program pn. *Ogólnopolska Sieć Edukacyjna* (OSE) dający szkołom z całej Polski dostęp do szybkiego, bezpłatnego i bezpiecznego Internetu. Jest odpowiedzią na wyzwania współczesnej edukacji – kształtującej kompetencje cyfrowe i otwartej na nowoczesne technologie.

Program został zaprojektowany na mocy *ustawy z dnia 27 października 2017 r. o Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej*², a operatorem projektu jest Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa – Państwowy Instytut Badawczy.

W ramach środków przewidzianych w Krajowym Planie Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz Programie Operacyjnym Polska Cyfrowa (z React EU) planuje się:

- zapewnienie dostępu do bardzo szybkiego internetu na obszarach białych plam;
- wsparcie w zakresie podnoszenia jakości wewnętrzzszkolnych sieci LAN – w projekcie opisu KPO wskazano, że w ramach założonego budżetu możliwe jest osiągnięcie przykładowych efektów ilościowych, w tym takich efektów, jak: wyposażenie sal dydaktycznych w jednostkach oświatowych w indywidualne, nowoczesne łącza sieciowe;
- wsparcie dla jednostek samorządu terytorialnego związane z cyfryzacją gminy; do takich działań zalicza się m.in. rozwój dostępu do usług szerokopasmowego dostępu do internetu, zakup sprzętu IT i oprogramowania dla biur/jednostek publicznych/jednostek podległych JST oraz dla szkół i placówek specjalnych.

¹ w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U.2020 poz.493)

² t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 989

Od października 2020 r. realizowana jest kolejna edycja rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych „Aktywna tablica” na lata 2020-2024. Wsparciem finansowym z nowej edycji programu na lata 2020–2024 zostaną objęte:

- 1) szkoły podstawowe, które nie otrzymały wsparcia finansowego w poprzedniej edycji programu na lata 2017–2019;
- 2) szkoły ponadpodstawowe;
- 3) szkoły kształcące uczniów niewidomych;
- 4) 11 specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych;
- 5) szkoły kształcące uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami.

Jak wynika ze sprawozdań przekazanych przez wojewodów, dyrektora ORPEG oraz poszczególnych ministrów, o udział w Programie w 2020 r. zawnioskowało łącznie 4 477 szkół, zakwalifikowano do objęcia wsparciem finansowym 2 485, natomiast w Programie wzięło udział ostatecznie 2 464 szkół³.

W 2020 r. zrealizowano projekty „Zdalna szkoła” i „Zdalna szkoła+”. Łączna wartość wydatkowanych środków na oba programy to 367 mln zł, za które zakupiono lub zrefundowano zakup ponad 137 tys. sztuk sprzętu.

W 2020 r. zostało zakupionych łącznie 12 037 różnego rodzaju pomocy dydaktycznych za kwotę 33 845 289 zł (kwota wykorzystanego wsparcia finansowego), określonych w ramach Programu „Aktywna tablica”.

Działania skierowane do uczniów.

NIK sformułowała wniosek dotyczący zniwelowania nierówności edukacyjnych przez uruchomienie dodatkowych programów wyrównawczych dla uczniów, którzy mieli ograniczony dostęp do edukacji zdalnej z powodu wykluczenia cyfrowego.

W tym obszarze Ministerstwo Edukacji i Nauki planuje w 2022 roku opracowanie minimalnych standardów wyposażenia szkół w infrastrukturę cyfrową. Standardy te zostaną określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki.

Ponadto, w 2022 roku planowane jest opracowanie dokumentu o charakterze strategicznym pn. *Polityka cyfryzacji obszaru edukacji*. Dokument ten będzie obejmował cele rozwoju cyfrowego w systemie oświaty do 2030 r.

W 2021 r. realizowane jest kompleksowe wsparcie uczniów w powrocie do szkoły po okresie epidemii. Jednym z elementów tego wsparcia jest zapewnienie uczniom pomocy w nauce w formie zajęć wspomagających uczniów w opanowaniu i utrwaleniu wiadomości i umiejętności z wybranych obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego. Finansowanie tych zajęć nastąpiło ze środków rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej na rok 2021, która została zwiększona o kwotę 187 mln zł.

Uczniowie mieli prawo i możliwość uczestniczenia w tzw. zajęciach wspomagających, organizowanych przez dyrektorów szkół w okresie od czerwca do 22 grudnia 2021 r.

³ 21 szkół zrezygnowało ze wsparcia finansowego na zakup pomocy dydaktycznych po pozytywnej kwalifikacji wniosku

Zajęcia wspomagające miały na celu wsparcie uczniów w opanowaniu i utrwaleniu wiadomości i umiejętności z wybranych obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego. Były przeznaczone dla uczniów klas IV-VIII publicznych i niepublicznych szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych. O tym, z jakich przedmiotów miały być prowadzone, decydował dyrektor szkoły w porozumieniu z nauczycielami. Dyrektorzy decydowali również o tym, czy zajęcia w ich szkole miały odbywać się jeszcze w czerwcu 2021 r. czy też po wakacjach (od 2 września do 22 grudnia br.).

Z programu skorzystało 16 877 szkół/placówek oświatowych, tj. 89% uprawnionych podmiotów. Szkoły aplikowały o środki na organizację łącznie 2 012 206 godzin zajęć wspomagających.

Program został uruchomiony z końcem ubiegłego roku szkolnego (2020/2021) – w związku z powrotem uczniów do stacjonarnej nauki w szkołach z dniem 31 maja 2021 r.

W tym roku szkolnym (2021/2022) zdecydowana większość szkół pracuje w trybie stacjonarnym lub mieszanym, a okres czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 na obszarze całego kraju przewidywany jest aktualnie tylko w terminie od dnia 20 grudnia 2021 r. do dnia 9 stycznia 2022 r.

Z tego względu na obecnym etapie nie jest rozważane uruchomienie kolejnej edycji zajęć wspomagających. Dodać należy również, że zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze mogą być organizowane w trakcie bieżącej pracy z uczniem, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach z dnia 9 sierpnia 2017 r.⁴

W odniesieniu do podniesionej w Informacji NIK kwestii frekwencji uczniów na zajęciach i tzw. „znikania uczniów z systemu edukacji”, wyjaśnić należy, że przepisy dotyczące realizacji obowiązku szkolnego nie zmieniły się w związku z wprowadzonym w Polsce stanem epidemii⁵. Rodzice byli i są zobowiązani do przestrzegania przepisów nałożonych ustawą. Rodzice dziecka podlegającego obowiązkowi szkolnemu są obowiązani do⁶:

- dopełnienia czynności związanych ze zgłoszeniem dziecka do szkoły;
- zapewnienia regularnego uczęszczania dziecka na zajęcia szkolne;
- zapewnieniu dziecku warunków umożliwiających przygotowywanie się do zajęć;
- informowania, w terminie do dnia 30 września każdego roku, dyrektora szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka, o realizacji obowiązku szkolnego spełnianego w sposób określony w art. 36 ust. 10 lub 11 ustawy – Prawo oświatowe (dotyczy realizacji obowiązku szkolnego za granicą lub przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce).

⁴ [\(Dz.U. z 2020 r. poz. 1280\)](#)

⁵ Art. 35-36, art. 40-42 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2021 r., poz. 1082, z późn. zm.).

⁶ Art. 40 ust. 1 cyt. ustawy.

W bieżącym roku szkolnym nadal w przypadku zawieszenia zajęć w szkole realizowane są one zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19⁷.

Zgodnie z § 1 ust. 1 pkt 8 ww. rozporządzenia dyrektor szkoły ustala, we współpracy z nauczycielami, sposób potwierdzania uczestnictwa uczniów na zajęciach oraz sposób i termin usprawiedliwiania nieobecności uczniów na zajęciach edukacyjnych. Podobnie jak w nauce stacjonarnej, stopień zaangażowania w zajęcia nie stanowi o realizacji (bądź nie) obowiązku szkolnego.

Zatem, dyrektorzy publicznych szkół podstawowych kontrolują spełnianie obowiązku szkolnego przez dzieci zamieszkałe w obwodach tych szkół, a gmina kontroluje spełnianie obowiązku nauki przez młodzież zamieszkałą na terenie gminy⁸. Na dyrektorze szkoły podstawowej (obwodowej) ciąży powinność kontroli realizacji obowiązku szkolnego (oraz rocznego przygotowania przedszkolnego). Sytuacje uniemożliwiające uczniowi uczestniczenie w zajęciach prowadzonych w ramach kształcenia na odległość, powtarzające się nieobecności, niezależnie od formy spełniania obowiązku szkolnego/nauki (obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego) obligują dyrektora szkoły do podjęcia czynności wynikających z przepisów dotyczących kontroli obowiązku, o którym mowa.

Organizacja wsparcia psychologicznego.

W okresie ograniczenia funkcjonowania jednostki systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, dyrektor danej jednostki odpowiadał za organizację realizacji jej zadań, w tym zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć. Dyrektor przedszkola, szkoły, placówki systemu oświaty w szczególności przekazywał uczniom, rodzicom i nauczycielom informacje o sposobie i trybie realizacji zadań tej jednostki m.in. w zakresie organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Od 1 września 2020 r. poradnie psychologiczno-pedagogiczne pracowały w sposób stacjonarny, a ich funkcjonowanie w roku szkolnym 2020/2021 nie zostało ograniczone. Mając na uwadze pandemię COVID-19, poradnie powinny były działać zgodnie z wewnętrznymi procedurami funkcjonowania w stanie epidemii związanej z zakażeniem wirusem SARS-CoV-2, opracowanymi w oparciu o obowiązujące ograniczenia, zakazy i nakazy z uwzględnieniem specyfiki danej placówki, np. wielkość poradni, możliwości architektoniczne, techniczne czy zasób kadrowy.

W okresie ferii zimowych w roku szkolnym 2020/2021 uczniowie i rodzice mogli korzystać ze wsparcia, jakie oferowały poradnie psychologiczno-pedagogiczne, ponieważ działalność poradni nie została ograniczona. Poradnie m.in. udzielają bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży oraz ich rodzicom. Wspierają również nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych.

⁷ Dz.U. poz. 493, z późn. zm.

⁸ Art. 41 cyt. ustawy.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne, instytucje publiczne i inne podmioty, w tym organizacje pozarządowe, które zajmują się ochroną zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, udzielały bezpłatnej pomocy psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, środowiskowej i wsparcia.

Ośrodek Rozwoju Edukacji systematycznie przygotowuje i upowszechnia materiały informacyjno-edukacyjne z zakresu ochrony zdrowia psychicznego oraz prowadzi doskonalenie kompetencji nauczycieli, pracowników placówek doskonalenia nauczycieli i poradni psychologiczno-pedagogicznych. Na stronie internetowej ORE⁹ dostępne są bezpłatne publikacje przeznaczone dla pracowników oświaty, rodziców oraz informacje o szkoleniach.

Dodatkowo, w wyniku ogłoszonego w 2019 r. przez Ministra Edukacji i Nauki konkursu ofert „Profilaktyka zdrowia psychicznego w szkole – myślimy pozytywnie.” od 1 października 2019 r. uruchomiona została bezpłatna ogólnopolska infolinia dla dzieci, młodzieży i ich opiekunów. Jej działanie zostało przedłużone do 31 października 2021 r. z funduszy Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Infolinia została uruchomiona, aby dzieci, młodzież, ale także rodzice, nauczyciele i pedagodzy mogli uzyskać profesjonalną pomoc doświadczonych psychologów, pedagogów oraz prawników w sytuacji kryzysu.

Ponadto w Ministerstwie trwają prace nad przygotowaniem zmian legislacyjnych, których celem jest zapewnienie każdemu dziecku i uczniowi wysokiej jakości kształcenia i włączenia społecznego w sposób uwzględniający zróżnicowanie potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, podniesienia wyników edukacyjnych oraz poziomu włączenia społecznego. W projektowanych rozwiązaniach zakłada się inne niż obecnie rozumienie oceny potrzeb dzieci i uczniów oraz planowania, udzielania i oceny efektywności udzielanego wsparcia oraz sposobu finansowania zadań w tym zakresie. Podstawą rozumienia potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dziecka lub ucznia ma być model biopsychospołeczny oraz prowadzona zgodnie z nim ocena funkcjonalna (z wykorzystaniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF), uwzględniająca interakcję czynników biologicznych i psychofizycznych jednostki ze środowiskiem, w jakim funkcjonuje. Kluczowym celem będzie rozpoznanie wszelkich barier utrudniających uczenie się, rozwój dziecka lub ucznia i jego włączenie społeczne oraz ustalenie planu działań, które umożliwią przezwycięzenie tych barier i w konsekwencji poprawę szeroko rozumianych osiągnięć ucznia, jak również monitorowanie i ocena stosowanego wsparcia. Obok nauczycieli i specjalistów również uczniowie i rodzice będą zaangażowani w proces oceny funkcjonalnej.

W przygotowywanych przepisach zostanie określony minimalny wymiar zatrudnienia nauczycieli specjalistów w zależności od liczby dzieci lub uczniów wraz ze wskazaniem minimalnego wymiaru zatrudnienia w danej specjalności, jak również zadania tych nauczycieli specjalistów.

⁹ <https://www.ore.edu.pl/2021/03/webinarium-ochrona-zdrowia-psychicznego-promocja-zdrowia-psychicznego-profilaktyka-i-wsparcie-psychospoleczne-dla-uczniow-w-czasie-pandemii-rola-psychologow-i-pedagogow-szkolnych/>
<https://www.ore.edu.pl/2020/11/webinarium-z-zakresu-ochrony-zdrowia-psychicznego-zarzadzanie-soba-w-pracy-zdalnej-hybrydowej-i-po-powrocie-do-przedszkola-szkoly-poradni/>

Wprowadzone zostaną również przepisy dotyczące realizowania obowiązkowych działań z zakresu promocji zdrowia, profilaktyki zachowań ryzykownych i profilaktyki zaburzeń psychicznych dla dzieci, uczniów i ich rodziców oraz pracowników pedagogicznych i pracowników niepedagogicznych w placówkach wychowania przedszkolnego, szkołach i placówkach. Działania promocji zdrowia mają obejmować zadania, które umożliwią zwiększenie kontroli nad czynnikami warunkującymi stan zdrowia i wpływ na jego poprawę, promowanie zdrowego stylu życia oraz rozwijanie środowiskowych i indywidualnych czynników sprzyjających zdrowiu. Natomiast działania profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży i zaburzeń psychicznych mają objąć zadania polegające na eliminowaniu lub redukowaniu czynników ryzyka oraz wzmacnianiu czynników chroniących. Mając na uwadze skuteczność podejmowanych działań, planuje się wskazanie realizowania w placówkach wychowania przedszkolnego, szkołach i placówkach działań o potwierdzonej skuteczności lub opartych na naukowych podstawach, w tym programy zalecane w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.

Ministerstwo Edukacji i Nauki realizuje zadania wpisujące się w działania na rzecz poprawy jakości edukacji i zmniejszenia nierówności edukacyjnych realizowane były zarówno w czasie pandemii, czyli nauki zdalnej, jak i w czasie nauki stacjonarnej.

System oświaty, przewiduje wsparcie ucznia w formie świadczenia pomocy materialnej o charakterze socjalnym albo motywacyjnym¹⁰. Zgodnie z rozdziałem 8a „Pomoc materialna dla ucznia” ustawy o *systemie oświaty*, uczniowi przysługuje prawo do pomocy materialnej ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa lub budżecie właściwej jednostki samorządu terytorialnego.

Świadczeniami pomocy o charakterze socjalnym są:

- 1) stypendium szkolne;
- 2) zasiłek szkolny.

Świadczeniami pomocy o charakterze motywacyjnym są:

- 1) stypendium za wyniki w nauce lub za osiągnięcia sportowe;
- 2) stypendium prezesa Rady Ministrów;
- 3) stypendium ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania;
- 4) stypendium ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Uczniowi może zostać przyznana jednocześnie pomoc o charakterze socjalnym i motywacyjnym.

Stypendium szkolne, zgodnie z art. 90d ww. ustawy, może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej, wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie, w szczególności gdy w rodzinie tej występuje: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, a także gdy rodzina jest niepełna lub wystąpiło zdarzenie losowe [...].

Stypendium szkolne może być udzielone uczniom w formie:

¹⁰ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2021 r. poz. 1915).

- 1) całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów udziału w zajęciach edukacyjnych, [...].
- 2) pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym, w tym w szczególności zakupu podręczników.

Wysokość stypendium wypłacanego uczniowi w 2021 r. wynosi od 99,20 zł do 248,00 zł miesięczne. Dochód uprawniający do ubiegania się o stypendium szkolne wynosi 528 zł/netto na osobę w rodzinie¹¹. Wysokość ww. kwoty wyliczana jest na podstawie art. 8 ustawy o pomocy społecznej¹².

Zasiłek szkolny (art. 90e ustawy o systemie oświaty) - świadczenie to przysługuje uczniom, którzy znajdują się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego, np. których sytuacja materialna uległa pogorszeniu z powodu choroby lub z powodu śmierci rodzica. Zasiłek szkolny może być przyznawany w formie świadczenia pieniężnego na pokrycie wydatków związanych z procesem edukacyjnym lub w formie pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym. Zasiłek szkolny może być przyznawany raz lub kilka razy w ciągu roku, niezależnie od otrzymywanego stypendium szkolnego, ale nie może przekroczyć jednorazowo pięciokrotności kwoty zasiłku rodzinnego, przysługującego na dziecko w wieku 5-18 lat, określanego zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych¹³.

Informacje o możliwości uzyskania wsparcia w powyższym zakresie, można uzyskać w szkole, do której uczęszcza uczeń oraz w Gminnym/Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej.

Ministerstwo Edukacji i Nauki koordynuje również działania dotyczące realizacji *Rządowego programu pomocy dzieciom i uczniom w formie zasiłku losowego na cele edukacyjne, pomocy uczniom w formie wyjazdów terapeutyczno-edukacyjnych oraz pomocy dzieciom i uczniom w formie zajęć opiekuńczych i zajęć terapeutyczno-edukacyjnych w latach 2019–2021*¹⁴.

Warunkiem przyznania zasiłku losowego uczniowi jest przyznanie wcześniej rodzinie ucznia, zasiłku celowego w związku ze stratami poniesionymi w wyniku wystąpienia nawałnic lub innych zdarzeń atmosferycznych, w szczególności huraganów, deszczy nawałnych, gradobicia lub powodzi.

Dzieci i uczniowie mogą mieć przyznany zasiłek losowy, jeżeli ich rodzinom został przyznany zasiłek celowy na podstawie art. 40 ustawy o pomocy społecznej w wysokości do 6000 zł w związku ze stratami poniesionymi odpowiednio w danym roku, np. w 2021 r. w wyniku wystąpienia ww. zdarzeń.

O możliwości otrzymania zasiłku losowego informuje pełnoletniego ucznia bądź rodziców dziecka lub ucznia – wójt (§ 3 ust. 1 rozporządzenia). Wniosek o

¹¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2018 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. 2018 r., poz. 1358).

¹² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2020 r., poz. 1876 z późn.zm.)

¹³ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 111 z późn. zm.)

¹⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 2019 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy dzieciom i uczniom w formie zasiłku losowego na cele edukacyjne, pomocy uczniom w formie wyjazdów terapeutyczno-edukacyjnych oraz pomocy dzieciom i uczniom w formie zajęć opiekuńczych i zajęć terapeutyczno-edukacyjnych w latach 2019–2021 (Dz. U. z 2019 r., poz. 1075).

zasilek losowy składa się do wójta (burmistrza prezydenta miasta) właściwego ze względu na miejsce zamieszkania ucznia, niezwłocznie po wystąpieniu żywiołu, nie później jednak niż do 24 września 2021 roku (§ 6 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia).

Wysokość zasiłku losowego wypłacanego uczniowi wynosi 500 zł, jeżeli rodzinie dziecka przyznano zasiłek celowy w kwocie do 3 tys. zł lub 1000 zł, jeżeli rodzinie dziecka przyznano zasiłek celowy w kwocie powyżej 3 tys. zł (§ 2 ust. 3 rozporządzenia).

Inna pomoc realizowana jest w ramach *Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020–2022*¹⁵. Z pomocy mogą skorzystać uczniowie szkół ponadpodstawowych posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.

Uczeń, uczęszczający do liceum, może otrzymać dofinansowanie zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w kwocie nie wyższej niż 445 zł na ucznia, jeżeli posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, odpowiednio dla uczniów m.in.:

- słabowidzących,
- niesłyszących,
- słabosłyszących,
- z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,

oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy są to niepełnosprawności spośród niepełnosprawności, o których mowa wyżej, uczęszczających w roku szkolnym 2021/2022 do szkoły ponadpodstawowej.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że Minister Edukacji i Nauki na bieżąco podejmuje działania niezbędne do zapewnienia właściwej organizacji pracy szkół i placówek, w tym także projektowaniu regulacji prawnych odnoszących się do funkcjonowania szkoły i pracy nauczycieli w nadal trwającej na terenie RP pandemii COVID-19. Obecnie przygotowana jest we współpracy z partnerami społecznymi nowelizacja ustawy - Karta Nauczyciela, która modyfikuje czas pracy nauczycieli w kierunku zapewnienia ich większej dostępności dla uczniów i ich rodziców. Dłuższa obecność nauczycieli w szkole jest odpowiedzią na identyfikowane potrzeby uczniów i wychowanków.

Reasumując, podejmowane działania odpowiadają na bieżąco identyfikowanym potrzebom, ze szczególnym zwróceniem uwagi, że priorytetem działań jest dobro dziecka i konieczność jego wszechstronnego wsparcia zarówno w okresie epidemii, jak i czasie post epidemicznym.

Z poważaniem

¹⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2020 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020-2022 (Dz.U. z 2020 r., poz. 1227).

Przemysław Czarnek
Minister
Edukacji i Nauki
podpisany cyfrowo

6.7. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
MARIAN BANAŚ

KNO.430.006.2021
P/21/021

Warszawa, 10 stycznia 2022 r.

**Opinia
do stanowiska Ministra Edukacji i Nauki
w sprawie Informacji o wynikach kontroli – Funkcjonowanie szkół w sytuacji zagrożenia COVID-19**

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2020 r., poz. 1200 ze zm.) przedstawiam opinię do stanowiska Ministra Edukacji i Nauki zawartego w piśmie z dnia 17 grudnia 2021 r. (DKA-WKO.0911.3.2021.AL).

W odpowiedzi na wniosek pokontrolny NIK, Minister zadeklarował wprowadzenie systemowych rozwiązań w szkołach w sytuacji zagrożenia epidemicznego, które będą uwzględniać możliwości psychofizyczne uczniów na danym etapie nauczania, przy jednoczesnym zapewnieniu równowagi pomiędzy wymogami reżimu sanitarnego a działaniami chroniącymi zdrowie psychiczne uczniów. Zapowiedział jednocześnie określenie szczegółowych warunków organizowania i prowadzenia zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Nie kwestionując stanowiska Ministra wskazującego, że czasowe zmniejszenie zakresu podstawy programowej miałyby długoterminowe konsekwencje, NIK podtrzymuje, że opracowanie optymalnego modelu funkcjonowania szkół w okresie zagrożenia epidemicznego wymaga określenia sposobu i zakresu realizacji podstawy programowej. Tym bardziej, że wyniki kontroli potwierdzają niepełną realizację podstawy programowej.

Najwyższa Izba Kontroli podziela ocenę Ministra, że w okresie epidemii COVID-19 kluczowe jest zapewnienie uczniom wieloaspektowej pomocy w procesie uczenia się, a nauczycielom – wsparcia w doskonaleniu umiejętności wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu zdalnym, hybrydowym i stacjonarnym. Tym czasem, dotychczasowe wsparcie nauczycieli w doskonaleniu umiejętności wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu zdalnym było niewystarczające. Szkolenia dla nauczycieli koncentrowały się na rozwijaniu umiejętności pomocnych podczas kształcenia uczniów w trybie stacjonarnym.

Minister zapowiedział podjęcie działań zmierzających do zniwelowania nierówności edukacyjnych wśród uczniów, którzy mieli ograniczony dostęp do edukacji zdalnej z powodu wykluczenia cyfrowego. Na 2022 r. zaplanował opracowanie minimalnych standardów wyposażenia szkół w infrastrukturę cyfrową oraz przygotowanie dokumentu strategicznego pt. „Polityka cyfryzacji obszaru edukacji” wyznaczającego cele rozwoju cyfrowego w systemie oświaty do 2030 r. Zadeklarował również wsparcie organów prowadzących w wyposażeniu szkół w odpowiedni sprzęt i dostęp do szybkiego internetu w ramach środków przewidzianych w Krajowym Programie Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz Programie Operacyjnym Polska Cyfrowa.

Ze szczególną uwagą Najwyższa Izba Kontroli odnotowała zapowiedź nowych rozwiązań organizacyjno-prawnych dotyczących sposobu oceny potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i uczniów oraz planowania, udzielania i oceny efektywności wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. Celem tych rozwiązań powinno stać się zapewnienie uczniom wysokiej jakości kształcenia i integracji społecznej. Najwyższa Izba Kontroli wyraża nadzieję, że podjęte przez Ministra Edukacji i Nauki działania przyczynią się do zniwelowania negatywnych skutków epidemii COVID-19 i poprawy jakości edukacji.

PREZES
Najwyższej Izby Kontroli
Marian Banaś